

UNIVERSITETET I AGDER

“Du skal holde hviledagen hellig”

En undersøkelse av hvordan unge, konservative kristne
forholder seg til søndag som hviledag

HILDE GUNN OLSEN

VEILEDER

Ida Marie Høeg

Universitetet i Agder, 2018

Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for religion, filosofi og historie

Takk til

Min største takk går til min veileder, professor Ida Marie Høeg. Hun har vist velvillighet og omsorg. Oppmuntret meg og gitt meg konstruktiv kritikk. Jeg har valgt å konsekvent følge hennes råd, og tenker at det har vært lurt.

Jeg skylder også en takk til mine foreldre. Min mor for hennes vennlighet og oppmuntring, min far for hans tilsynelatende utømmelige kilde av teologisk kompetanse og hans ”alltid beredt” holdning når eldste dattera spør om råd. Også takk til min lillesøster Karen Andrea for hennes kjærighet og varme.

Som informanter til studiet er det elleve unge, konservative kristne. De har vært en gullgruve.

Sammendrag (NO)

Denne oppgaven handler om hvorvidt og hvorfor unge, konservative kristne mennesker holder hviledagen hellig. Elleve informanter er intervjuet og jeg har i oppgaven drøftet disse svarene.

Resultatene viser at unge, konservative kristne i dag har et bevisst forhold til en hviledag i uken, og overholder denne. Av hva som regnes som legitimt å gjøre på hviledagen viser tendensen at det er en oppmykning fra dagens unge voksne generasjon til deres foreldres generasjon. Eksempelvis, tillot mine informanter seg å gjøre husarbeid dersom dette var nødvendig, noe de oppgav foreldrene sine ikke ville gjort. En mulig forklaring kan være en økende individualisering, hvor man lar være å gå inn i allerede bestemt handling, men definerer sitt eget forhold til tro, praksis og moralske prinsipper. Utover dette virker det å være tidsbruk på relasjonen sin med Gud som er det fundamentale å gjøre på hviledagen. Å bruke tid på Gud ble gjort i form av å gå i kirke/forsamling, lese i Bibelen, å be, høre på kristen lovsang eller å lese kristen litteratur.

I undersøkelsen hadde jeg både norske og engelske informanter. Informantene resonerte på mange måter likt, men var ulike i meningene vedrørende søndagsåpne butikker. De engelske informantene mente lovgivningen skulle la alt være åpent på søndag. De norske informantene mente i all hovedsak at butikker skulle ha søndagsstengt. Både de engelske og norske informantene hadde meninger i tråd med dagens lovgivning i eget land.

Summary (ENG)

The aim of this dissertation is to answer whether or not young conservative Christians maintain the third commandment regarding the sabbath, and why. Eleven participants were interviewed and their responses are the topic of discussion in this dissertation.

The results show that young conservative Christians today uphold a relationship with the Sabbath and adhere to a day of rest during the week. However, these young adults feel that there is a difference in what is considered appropriate to do on the Sabbath between their generation and the generation of their parents. The participants shared that they allow themselves to do housework, if necessary, on the Sabbath which is something they feel their parents would not do. A possible explanation can be individualization, where the youth define their own view in beliefs, ethics and practice. Apart from this, they indicated that spending time on their relationship with God is what constitutes the Sabbath. This was accomplished through going to church, reading the Bible, pray, listening to Christian worship, or reading Christian literature.

In the survey I had both Norwegian and English participants. They shared many similarities, like religious affiliation, but had differing views on the question of whether or not stores should be open on a Sunday. The English participants believed that everything should be allowed to be open on a Sunday. Conversely, the Norwegian participants believed that shops should be closed on a Sunday. Both the English and Norwegian participants expressed opinions that are in line with the current legislation in their home country.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	7
1.1. Tidsregning	7
1.2. Fra jødedom til kristendom	9
1.3. Bibelen	10
1.4. Skriftens autoritet	11
1.5. Presentasjon av oppgaven	12
1.6. Ord og uttrykk	14
1.7. Oppgavens oppbygging	15
2. TEORI	16
2.1. Bibelsk analyse	16
2.1.1. Den gamle pakt og de ti bud	16
2.1.2. Den nye pakt	18
2.1.3. Fra kanon til kontekst	19
2.1.4. The Fundamentals	20
2.1.5. Kristne konfesjoners syn på hvile og søndagen som hviledag	20
2.1.1. Islam og fredagsbønn	22
2.2. Juss og politikk	22
2.2.1. Lov om helligdager og helligdagsfred	22
2.2.2. Politisk debatt	24
2.2.3. Folkelig motstand mot søndagshandel	25
2.2.4. Stortingsvalget 2017 og søndagsåpne butikker	26
2.2.5. Helligdager og søndagsåpent i EU	26
2.2.6. Sammenligning av Norge og England	28
2.3. Sekularisering og markedskrefter	30
2.3.1. Primær- og sekundærsosialiseringen	32
2.3.1. ”Alt går så fort i våre dager, ikke bare tiden”	34
2.3.1. Generasjon Y	34
3. METODE	36
3.1. Kvalitativ metode	36
3.1.1. Utvalg og rekruttering	37
3.1.1.1. Hvordan kan jeg gjøre god forskning på eget miljø?	38
3.1.1. Intervjuguide	39
3.1.2. Innsamling av datamaterialet	40
3.1.3. Transkripsjon av datamaterialet	41
3.2. Etske vurderinger og betraktninger	42
3.2.1. Konfidensialitet	42
3.2.2. Informert samtykke	43
3.2.3. Konsekvenser for å delta i forskningsprosjektet	43
3.3. Dataanalyse	43
3.3.1. Variabler	43
3.3.2. Teori forklarer empiri	45
3.4. Forskerrollen og forskningseffekt	46
3.4.1. Forskerrollen	46
3.4.2. Forskningseffekt	46
3.4.3. Reliabilitet og validitet	47
4. PRESENTASJON AV FUNN	48
4.1. Bibelen, Guds ord	49
4.2. Skal du holde hviledagen hellig?	50
4.3. Praktisering av søndager	53
4.4. Søndag versus helligdager	56
4.5. Foreldre og hviledagen	58
4.6. Fysisk aktivitet og søndag	61

4.7.	Politikk.....	63
4.7.1.	Norge versus England.....	64
4.8.	Hviledagen og avkobling.....	66
4.9.	Oppsummering.....	66
5.	DISKUSJON.....	67
5.1.	Du skal holde hviledagen hellig... den dagen det passer for deg.....	67
5.2.	Praktisering av søndager.....	68
5.3.	Helligdager.....	69
5.4.	Vi blir som foreldrene våre?.....	70
5.5.	Trening og hviledagen.....	71
5.6.	Politikk: Norge versus England.....	73
5.7.	”Alt går så fort i våre dager, ikke bare tiden”.....	74
6.	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....	76
6.1.	Bibelen, Guds ord: Du skal holde hviledagen hellig.....	77
6.2.	Praktisering av søndager.....	78
6.3.	Hviledager versus helligdager.....	79
6.4.	Søndag: Fra generasjon X til Y.....	79
6.5.	Politikk.....	81
6.6.	Avslutningsvis.....	82
7.	LITTERATURLISTE.....	83
8.	VEDLEGG.....	91
8.1.	Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD.....	91
8.2.	Vedlegg 2: Informasjonsskriv for informantene (NO).....	93
8.3.	Vedlegg 3: Intervjuguide (NO).....	94
8.4.	Vedlegg 4: Informasjonsskriv for informanter (ENG).....	95
8.5.	Vedlegg 3: Intervjuguide (ENG).....	96

1. INNLEDNING

Da jeg gikk i åttende klasse på Lindebøskauen ungdomsskole, hadde vi en uke med selvvalgte tverrfaglige prosjekter. Noen andre i klassen bestemte seg for å forske på hva Flekkerøyfolk regnet som legitimt å gjøre på en søndag. De fikk en topp-karakter på prosjektet, og jeg kan huske jeg var misunnelig på deres evne til å komme på en så bra problemstilling. Drøyt ti år etter oppgaven bodde jeg i England og var fjernstudent ved Universitetet i Agder. Jeg hadde god kontakt med lærerne på skolen, og obligatoriske prøver og innleveringer gikk via mail. Via utdanningsplattformen Fronter hadde jeg kontroll på innleveringsfrister... Trodde jeg. Ved en portprøve under årsenheten Statsvitenskap, tok jeg feil på innleveringsfrist. Når jeg tilfeldig gikk inn på Fronter for å sjekke andre ting, så jeg at i et av fagene skulle oppgaven være levert samme dag. Jeg korresponderte med lærer og han gav meg en ny frist som inkluderte tre fulle dager å jobbe på. Fredag, lørdag og søndag. Men jeg kommer fra et kristent hjem og kaller meg kristen. Er det legitimt for en kristen å jobbe med skole på en søndag? Foreldrene mine hadde oppdratt meg til å holde hviledagen hellig. Hendelsen fikk meg til å reflektere over hvilken stilling hviledagen har for kristne i dag. Og jeg bestemte meg for at neste gang jeg for lov til å forske på et selvvalgt tema skulle jeg forske på hviledagen. Cirka to år etter at jeg rota med tidsfristen bestemte jeg meg for å begynne på en master. Den du nå skal lese. Oppgavens problemstilling lyder som følger:

Hvilken holdning har unge, konservative kristne til søndag som hviledag, og hvordan er forholdet mellom holdninger og praksis?

1.1. Tidsregning

Hvorfor består en uke av syv dager? Et år, gjerne definert som et tropisk år, er den nøyaktige tiden det tar jorden å passere en hel runde rundt solen. I gjennomsnitt 365 døgn, 5 timer, 48 minutter og 47 sekunder¹. At det er 12 måneder i året vårt har også referanse til solsystemet

---

¹ I dag regner vi år, måneder og uker etter den gregorianske kalender. Den ble innført i Roma i 1582, og erstattet den julianske kalenderen som ble innført i 46 f.Kr. I Norge ble den gregorianske kalenderen innført i 1700. Den julianske kalenderen var 11 minutter lenger enn et tropisk år. For å rette opp i at feilmarginen ble stadig økende, innførte man den gregorianske kalenderen på 365 dager. For å veie opp for den ”mista” tiden er det skuddår hovedsakelig hvert 4. År (Ringnes 2017).

vårt. En måned er omtrent like lang som månens bevegelse rundt jorda (Ringnes 2009). Men hvorfor består en uke av 7 dager? Den eldste kilden vi har til en syklus på syv dager, er Bibelen. I 1. Mosebok kapittel 1 står det ”I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden”. Videre i kapittel 2, ”Den sjuende dagen hvilte Gud fra det arbeidet han hadde gjort. Gud velsignet den sjuende dagen og helliget den”.

Med den forskjell at kristne holder søndagen som hviledag, og muslimene regner fredagen som viktigere enn de øvrige dagene, synes det åpenbart at røttene for en annerledes dag er fra jødene. Ifølge det apokryfiske skriftet Visdommen (Salomos Visdom) har Gud ”ordnet alt etter mål og tall og vekt” (Visd. 11: 20). I Bibelen brukes syv som symbol på det fullstendige, fullkomne og avsluttede. Tallet syv blir også i Bibelen forstått som symbolet på Guds pakt/avtale² med sitt folk. (Mer om ”Den gamle pakt” og ”Den nye pakt” i kapittelnummer 2.1.1 og 2.1.2.) To tegn for pakten mellom Gud og sitt folk Israel er omskjærelsen og sabbaten. Begge preges av tallet syv: Etter syv dager skal guttebarnet opptas i pakten og omskjærelsen skal skje den åttende dagen (1. Mosebok 17: 10-12, 3. Mosebok 12: 3). Og sabbaten er på den sjuende dagen (2. Mosebok 31: 12-17)³ (Gilbrant og Gilbrant 1987 Bind 7: 15, 21 f.).

I Det gamle testamentets lovgivning er sabbaten siste dag i en uke på syv dager. En kalenderisk syvdagersuke møter vi først i Israel. Sabbaten virker å være påbudt å feire først etter uttoget fra Egypt, for å minne om at Gud førte dem ut av fangenskapet i Egypt, nærmere bestemt ca. 1400 f.Kr. (Gilbrant og Gilbrant 1986 Bind 6: 79). Dette med referanse til at de ti bud først kom etter uttoget fra Egypt. Lørdag blir i Bibelen regnet som sabbaten, og søndag første dag. I Norge ble det av lov fra 1. januar 1973, omgjort til å ha søndag som siste dag i uken, for å følge jobb- og skolesystem. I enkelte land, deriblant USA, regnes mandag som den andre dagen i uka. Også i henhold til hebraisk og muslimsk kalender er søndag første dag i uken (Gundersen 2018).

---

² Synonymiteten mellom å ”handle i syvtall” og å slutte pakt fremgår i steder som 1. Mosebok 21: 31, 26: 28 og 5. Mosebok 4: 31, 8:18 (Gilbrant og Gilbrant 1986: 21).

³ Foruten for sabbatsdag forekommer det i Det gamle testamentet sabbatsår(7 år), og jubelår (7x7 år, 49 år). I et sabbatsår skal en åker som er benyttet i seks år på rad få ligge brakk det syvende året, og jorden skal få hvile. I jubelåret skal handel av slaver og eiendom bli opphevet (3. Mosebok 25) (Gilbrant og Gilbrant 1987 Bind 7: 21).

1.2. Fra jødedom til kristendom

Historie som begrep innebærer i praksis den menneskelige utvikling og de ulike epokene i denne utviklingen. I min oppgave er det av historisk interesse primært dannelsen av sabbaten og utviklingen av den. Den fremste skriftlige kilden til israelittene i oldtid er Det gamle testamentet. Det nye testamentet er viktigste kilde hva gjelder de første kristnes liv og misjonsvirksomhet, og den tidligste kristne lære og undervisning. Det nye testamentet er imidlertid diskutert som troverdig kilde, spesielt de fire evangeliene, fordi boken blir kritisert for å ikke legge frem fakta, men å vitne om Jesus (Aronsen og Bomann-Larsen m.fl. 2008: 81).

Jødedom i oldtid og jødedom i dag er ikke ensbetydende. Den største forskjellen mellom israelittene i Det gamle testamentet og jøder i dag er at ofringen av dyr i tabernakelet/ templet er borte. Tabernakelet⁴, som ble erstattet av Salomos tempel 960 f.Kr., var tidligere sentrum for jødisk religiøs dyrkelse. Siden templets ødeleggelse av Romerne i år 70 e.Kr., har ikke jødene hatt muligheten for å ofre i noe tempel⁵ (Haraldsø 1997: 13). Med templets ødeleggelse ble den jødiske identiteten justert. Synagogen og hjemmet ble de nye hellige rommene, og loven ble omtolket slik at den kunne følges overalt, uavhengig av tempel og tempelofringer (Kvamme m.fl. 2002: 56). Dagens jødedom er mye mer basert på bud og regler og tradisjoner. Og budene i dag er mer detaljerte enn det de var i Toraen (Kvamme m.fl. 2002: 56). Hva gjelder helligdagen spesifiserer Mosebøkene sabbaten som hviledag, men nevner bare noen få eksempler på hva som utgjør å arbeide: Å tenne ild, pløying og innhøsting, bære ting fra sted til sted og å gå langt fra hjemmet. Ut fra dette har rabbinerne⁶ utarbeidet tretti arbeidsforbud. Dette inkluderer blant annet bilkjøring, reising, betjening av elektriske apparater og musikkinstrumenter, håndarbeid, tegning og skriving (Gilbrant og Gilbrant 1986 Bind 7: 80).

De første kristne var jøder. Det var også i starten forstått slik at evangeliet bare var for jødene. Jødene hadde god innsikt i Det gamle testamentet, og løftene om en Messias som skulle komme. De første kristne var helt sikre på at dette var Messias som ble korsfestet (Hvalvik og Stordalen 1999: 226). Peter fikk i Apostlenes Gjerninger 10: 9-43 en åpenbaring om at evangeliet også var for hedninger (mennesker som ikke var jøder). De neste 350 årene (fra ca.

---

⁴ Transportabelt telt, helligdom for jøder i oldtid (Gilbrant og Gilbrant 1986 Bind 7: 8).

⁵ Salomos tempel ble ødelagt i 586 f.Kr. Fra 516 f.Kr. ble Salomos tempel gjennombygd. Videre ble det utvidet og forbedret til det i år 70 ble ødelagt (Haraldsø 1997: 13).

⁶ Lærer i teologi, en hederstittel for skriftlærde (Gilbrant og Gilbrant 1986 Bind 6: 8).

30 e.Kr til 380 e.Kr) gikk kristendommen fra å være en liten jødisk sekt, til å bli statsreligion i da verdens mektigste rike (Romerriket). Årene mellom dette var i hovedsak preget av forfølgelse, som inkluderte tortur og korsfestelse dersom du kalte deg kristen (Nilsen 2007: 51). I 306 kom keiser Konstantin til makten. Han er kjent for å være keiseren som konverterte Romerriket til kristendommen. I virkeligheten gjorde Keiser Konstantin kristendommen til en lovlig religion. Videre i 313 utstedte han Milano- ediktet, som innebar en viss begunstiging av de kristne. I 321 gjorde Konstantin søndag til offentlig hviledag. Den offentlige hviledagen gjaldt ikke nødvendigvis bare for kristne, men at det skulle være en felles dag for religiøse formål. Kristendommen ble statsreligion under keiser Theodosius den store i 380 e.Kr. (Diesen 1995: 8, Nilsen 2007: 51).

1.3. Bibelen

Kanon betyr ”målestokk”/ ”rettesnor” og refererer til skrifter et trossamfunn betrakter som religiøst forpliktende. Kanon i kristendommen er Bibelen, bestående av Det gamle testamentet (GT) og Det nye testamentet (NT) (Hvalvik, Stordalen 1999: 19). I jødisk tradisjon er Tanakh viktigst kanon og nest etter Tanakh er Talmud jødernes viktigste hellige tekst. Talmud inneholder rabbinsk studie av Toraen (Mosebøkene) (Aronsen og Bomann-Larsen m.fl. 2008: 82).

Tanakh består av tre deler. Toraen (Mosebøkene), Neviim (profetene) og Ketuvim (skriftene). Tanakh er lik kristendommens Gamle testamente, med eneste forskjell at rekkefølgen på bøkene er annerledes (Aronsen og Bomann- Larsen m.fl. 2008: 82). Generasjonen etter Aleksander den store satte 70 oversettere til å lage en koinégresk utgave av Det gamle testamentet. Boken ble oppkalt etter de 70 akademikerne som oversatte den, LXX. LXX er 70 på gresk. LXX er også kalt Septuaginta, som betyr ”de syttis verk”. Jesus sin bibel var Septuaginta (Hvalvik og Stordalen 1999: 20).

Det nye testamentet var i praksis anerkjent siste del av 100- tallet. Men først når forskjellige kirkemøter i det 4. århundret uttalte seg om dette, snakker vi om en kanon. En avgrenset samling av autorative skrifter. I år 367 e.Kr. lister biskop av Aleksandria, Athanasius, opp i et påskebrev de 27 kanóniske skriftene som i dag utgjør Det nye testamentet. Kirkemøtene i Laodikea (363 e.Kr.), Hippo (393 e.Kr.) og Kartago (397 e.Kr.) bekrefter denne listen (McGrath 2013: 27).

1.4. Skriftens autoritet

Autoritet kjennetegnes ved at den oppfattes som rettmessig og legitim av de underordnede. Autoritet kan dermed defineres som legitim makt. For en kristen vil det å gi Bibelen autoritet, si at man retter seg etter innholdet, og lar det Bibelen sier få betydning og relevans for hva man følger i verdispørsmål og i gjerning. Luther poengterte *sola scriptura*, skriften alene, i møte med katolisismen som likestiller tradisjon og skrift (Lohse 2011: 187). I moderne tid er det reist spørsmål om skriftens autoritet. Konkurrerende autoriteter til skriften er erfaring og fornuft (Svendsen 2011).

Konservativ kristendom har et tradisjonelt syn på kristne dogmer, hvor man bruker Bibelen som autoritet. Vi skiller mellom verdikonservative på kristne som ønsker å bevare og forsterke en tradisjonell bibelsk etikk, som det beste for samfunnet. Og politisk konservativisme som ønsker å bevare og bygge videre på nedarva verdier, og stiller seg avvisende til endringer som kan ødelegge disse, uten å med dette være religiøs (Stærk 2012).

I opplysningstiden (1700- tallet) oppstod det en ny retning innenfor den protestantiske kristenheten som ønsket å gjøre kristendommen relevant for moderne mennesker.

Liberalismen står i kontrast til konservativismen, fordi Bibelen ikke lenger er autoritet, men mennesket ved hjelp av sin fornuft og vitenskap kan finne frem til de rette svarene på livets spørsmål. Filosof og teolog, Freidrich Schleiermacher, også kalt ”far av den moderne protestantiske teologi”, forente opplysningstiden og kristendommen. Schleiermacher var fremtredende i utviklingen av den historisk- kritiske metode. I den historisk- kritisk metode er man opptatt av lesernes rolle for å skape mening i teksten. Hvordan teksten blir integrert hos leseren er viktigere enn å søke den opprinnelige meningen teksten ble skrevet i. I

liberalteologien er erfaringen den grunnleggende ressurs for teologien. Man har i liberal teologi beholdt kristne læresetninger og verdier, i den grad det passer inn i modernismens påstander (Svendsen 2011).

Som en reaksjon mot liberalismen, startet en gruppe protestantiske teologer i USA en skriftserie kalt ”The Fundamentals”, som ble publisert fra 1910 til 1915. Dette var en rekke artikler som argumenterte grundig for tradisjonelle kristne dogmer, som jomfrufødsel, Jesu oppstandelse, Jesu guddommelige natur, osv. Formålet med publiseringen var å vende tilbake til troens fundament etter teologiens møte med moderniteten. En kristen, fundamentalistisk forståelse av Bibelen i dag er en anti- vitenskapelig tolkning av religiøse skrifter (Marsden 1991: 1 f.).

Ytterfløyene i tolkning av Bibelen som autoritet er liberale og fundamentalister. Jordens dannelse er for liberale legitimt å begrunne i naturvitenskapens evolusjonsteori, hvor alle levende organismer kan føres tilbake til felles utviklingsmessig opphav. Fundamentalister henviser til kreasjonisme. I kreasjonisme begrunner man skapelsen med Gud, og at et grunnleggende trekk ved levende organismer er at det må finnes en intelligent årsak bak. Et slikt sammensatt vesen kan ikke bli til ved evolusjon (McGrath 2010: 45 ff.).

Konservativ teologi blir gjerne oppfattet som mellomposisjonen mellom liberal og fundamentalistisk teologi. Fundamentalister fremholder blant annet: Skriftens verbalinspirasjon, troen på jomfrufødsel, Kristi stedfortredende forsoning, og Kristi legemlige oppstandelse. Da den fundamentalistiske bevegelsen brøt ut var det en konstant strid og konflikt med andre kristne som ikke mente det samme. Konservative er enige med fundamentalister, om Skriftens ufeilbarlighet, men utelukker ikke samarbeid med andre kristne som ikke mener det samme (Marsden 1991: 3 ff.).

1.5. Presentasjon av oppgaven

I oppgaven har jeg valgt å samle inn data fra unge, konservative kristne. Konservative kristne har generelt blitt lite forsket på. Med tanke på hviledagsbudets holdning og praksis ligger det er det ingen data på feltet. Hva betyr hviledagsbudet egentlig for kristne i dag, og hvordan praktiseres det i kristne miljøer, mer spesifisert konservative kristne?

Husk sabbatsdagen og hold den hellig. Seks dager skal du arbeide og gjøre all din gjerning, men den sjuende dagen er sabbat for Herren din Gud. Da skal du ikke gjøre noe arbeid, verken du eller din sønn eller din datter, verken slaven eller slavekvinnen din, verken buskapen eller innflytteren som bor i byene dine. For på seks dager laget Herren himmelen og jorden, havet og alt som er i dem; men den sjuende dagen hvilte han. Derfor velsignet Herren sabbatsdagen og helliget den (2. Mosebok 2: 8-11).

Det er flere henvisninger i Bibelen til å gjøre en dag i uken til noe annet enn de andre. Hviledagen er like gammel som verdens opprinnelse ifølge kreasjonistene, Gud hvilte den syvende dagen. Budet kom etter uttoget av Egypt. I Det nye testamentet sier Jesus at sabbaten er til for mennesket, ikke mennesket for sabbaten (Mark 2: 27). Men er kristne påbudt å holde hviledagen hellig?

Eric Liddell, skotsk sprinter, tok gull på 400 meter sprint under OL i Frankrike i 1924. Han er mest kjent for å nekte å løpe sin beste distanse, 100 meter sprint, fordi denne grenen ble avholdt søndag. Liddell ville holde hviledagen hellig: ”I object to Sunday sport in toto”. Liddell ble kritisert av pressen og parlamentet da, men i ettertid har historien fått en åttende plass av The Guardian’s liste over de 50 beste OL- øyeblikkene. Liddell la frem taktikken han skulle bruke for å vinne gull på 400 meter sprint: ”I run the first 200 metres as fast as I can. Then, for the second 200 metres, with Gods help, I run a little faster”. Året etter, i 1925, forlot han idretten og reiste til Kina som misjonær. På spørsmål om han hadde valgt annerledes i ettertid hva gjelder idrettskarrieren svarte han at det var naturlig å tenke over om man kunne gjort annerledes i livet. Men at det var viktigere hva som skjedde i neste liv, enn hva som skjedde her og nå (Burton 2012).

Av Norsk lov fra 1687 var det påbudt å møte til gudstjeneste på søndager og andre helligdager. Det medførte straff å arbeide mens presten talte (Justvik 2012: 93). Frem til 1950- årene var det avstand mellom idrett og kirken. Hovedproblemet var at idretten brøt søndagen som helligdag og hviledag (Justvik 2012: 90, 271). Generelt sett var idrettsmiljøet også ”farlig”, hvor en tenker idretten selv hadde delvis ansvar. Miljøet var preget av alkohol, festing og banning. I 1981 ble Kristen Idrettskontakt (KRIK) stiftet. KRIK var banebrytende med å legalisere idretten innenfor kirken, og å være en kristen støtte for de som satset på konkurranseidrett (Markset 2006: 141). I dag har det vært uten mislyd for kristne å drive idrett, og kristne idrettsutøvere blir sett på som forbilder, forankret i den kristne gruppe. (Justvik 2012: 271).

Lovgivningen vedrørende søndagsåpne butikker har gått motsatt vei. Dagens ordning er den strengeste landet noen gang har hatt. Arbeiderbevegelsen og kirken ser ut til å ha funnet hverandre hva gjelder kampen for hviledagen. Søndagen skal være en annerledes dag, og staten skal legge føringer for hva som er lov å bruke hviledagen til. I et samfunn hvor de religiøse institusjonene har blitt forvist fra den offentlige sfære, virker de tidligere religiøse maktstrukturene å gå i en liberal retning. Synet på hviledagen og ønsket om å holde søndagen som en annerledes dag har holdt seg påfallende konservativt (NOU 2017: 22).

I en ytring i Dagbladet stiller amerikansk mediekritiker George K. Gooding spørsmålsteget ved søndagsstengt. Han synes det rimer dårlig med bibelsk lov om hvile i et stadig mer flerkulturelt og sekulært Norge. ”Skille mellom stat og kirke kom i 2012, og så beholder vi lover om åpningstider som eksplisitt henviser til det gudstjenestelig liv?” Videre refererer han

til at det er forskning som viser det er best for helsen å jobbe fem dager i uken og ikke seks. ”Vi trenger ikke derfor Bibelen for å beskytte oss mot å jobbe for mye – det er arbeidsmiljøloven⁷ sin jobb” (Gooding 2015).

1.6. Ord og uttrykk

I denne oppgaven skal jeg utforske moderne menneskers holdning til søndag som hviledag. Jeg vil se på hvordan kristne praktiserer søndagen, og hvordan de argumenterer for gjeldende praksis. Oppgavens ordlyd er:

Hvilken holdning har unge, konservative kristne til søndag som hviledag, og hvordan er forholdet mellom holdninger og praksis?

I problemstillingen ligger det fire nøkkelbegreper: Holdninger og praksis, konservative kristne, unge og hviledag.

Holdning refererer til en oppfatning eller innstilling en person har. Holdninger, til forskjell fra meninger, sitter gjerne dypere, og skal mer til å endre på. Jeg vil se holdningene i sammenheng med praksis og se på eventuelt hvilke utslag holdningene får for utøvelsen av hva man tror. Og omvendt hvordan praksis preger holdninger. Praksis og holdning er ikke uavhengig hverandre. Eksempelvis vil praksiser som blir etablert kunne endre holdningene. Med tanke på trening på søndag har det blitt en endring av holdning, til at man kan drive idrett på hviledagen, og praksisen har endret seg som følge av dette.

Konservativ kristendom, eller konservativ teologi er en beskrivelse av kristne grupper eller individer som inntar et tradisjonelt syn på kristne dogmer. Alle informantene har et konservativt syn hva gjelder homofili, abort og reservasjonsrett. Det er sannsynligvis flere stridsspørsmål i forskjellen mellom liberal og konservativ som jeg ikke har tatt med her. Disse teologiske standpunktene har ingen direkte tilknytning til min oppgave, men brukes for å avgrense hvor informantene står teologisk og for å definere utvalget.

Unge, også forstått som unge voksne, har ingen rettsvirkning, dvs. at begrepet ikke har noen betydning i forhold til lover og regler. Men generelt brukes ung voksen om personer fra 18-30 år. Det vil det også gjøre her.

---

⁷ I lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern skal alminnelig arbeidstid ikke overstige 9 timer innen 24 timer, eller over 40 timer på en uke (§ 10.4 Arbeidsmiljøloven). Samt innenfor en uke (7 dager) skal man ha 35 timer fri sammenhengende (§ 10.8 Arbeidsmiljøloven).

I henhold til det tredje bud skal mennesket hvile hver syvende dag. I kristendommen er det i dag, i all hovedsak, søndagen som blir regnet som hviledag. Unntakene blir redegjort for under teoridelen (Kristne konfesjoners syn på hvile og søndagen som hviledag 2.1.5.).

1.7. Oppgavens oppbygging

Oppgaven er i det følgende delt inn i fem hoveddeler. Første hoveddel er teorikapitlet. Jeg redegjør først for det tredje bud, du skal holde hviledagen hellig, hvilket forhold De ti bud hadde for oldtidens jødedom og dagens kristne, og jeg ser på hvordan ulike kristne retninger tolker budet i dag. Deretter redegjør jeg for den politiske debatten vedrørende søndagsåpent, om de ulike politiske partienes ståsted, om dagens Helligdagsfredlovgivning, og lovgivninger i andre land. Til slutt i teorikapitlet redegjør jeg for sekularisering, opp mot Rational Choice Theory som en alternativ teori for å forstå befolkningen i Norges forhold til religion og kristendom. Jeg redegjør for primær- og sekundærsosialiseringen og deres innflytelse i religiøse spørsmål. Og generasjon Y brukt som begrep om dagens unge voksne generasjon.

I andre hoveddel redegjør jeg for metodisk opplegg for oppgaven. Jeg har valgt kvalitativ metode, hvor jeg intervjuer elleve intervjuobjekter/ informanter. Jeg redegjør for valget og hvordan jeg går frem for å finne frem til data, og argumenterer for og mot av oppgavens kvalitet i lys av begrepene validitet og reliabilitet.

I tredje hoveddel presenterer jeg funnene. Jeg redegjør for hvordan informantene tolker Bibelen generelt, men også spesifikt om hviledagen. Deretter redegjør jeg for informantenes praksis på hviledagen. Jeg er innom informantene syn på offentlige hviledager, sammenlignet med søndagen, hvordan enslige og foreldre bruker søndagen praktisk, og hvordan informantene begrunner synet på søndag og trening. Jeg vil også være innom den politiske debatten vedrørende søndagsåpent, og hvordan tidsklemma brukes til å legitimere en kristen lovgivning på et sekularisert samfunn.

I fjerde del diskuterer jeg funnene mine opp mot teori jeg har redegjort for i første hoveddel, og også forskning som kaster lys på funnene mine. Her var spesielt primær- og sekundærsosialiseringen viktig å dra inn.

I siste hoveddel kommer jeg med en oppsummering av informantenes forhold til hviledagen. Veldig kort gjenfortalt viser det seg at hviledagen som prinsipp er viktigere enn hvilken dag som blir avsatt til hvile. Dette er i all hovedsak informantenes tolkning av Bibelen, og Bibelen

er ifølge informantene viktigste kilde for hvordan de da begrunner og praktiserer denne tolkningen.

2. TEORI

2.1. Bibelsk analyse

I kapittelnummer 1.5 redegjorde jeg for Bibelen som kanon i kristendommen. En konservativ forståelse av Bibelen, leser den som Guds ord og bokstavelig. Bibelen som historiebok i en konservativ kristen tolkning har to aspekter. Bibelen har et lineært syn på historien, som starter med Skapelsen (1. Mosebok 1:1, *Gud skapte himmel og jord*) og ender med dommedag (Johannes Åpenbaring 21:1-2, beskrivelse av en ny himmel og en ny jord). I tillegg er det en religiøs tolkning av historien. Bibelen er en fremstilling av Guds handlinger, hvor Han griper inn i historien for å redde sitt folk, også kalt *frelseshistorie* (Christoffersen 1996: 213). I Det gamle testamentet åpenbarer Gud seg gjennom Israel og oppretter en pakt (den gamle pakt). I Det nye testamentet fortsetter frelseshistorien, under en ny pakt som opprettes med Jesus (den nye pakt) (Kvanvig 1977: 52 ff.).

2.1.1. Den gamle pakt og de ti bud

I Bibelen er en avtale mellom to parter, der en eller begge forplikter seg til visse handlinger, kalt en pakt. Herren inngikk en pakt med Israelsfolket, hvor Herren forpliktet seg til å være Israels Gud, samtidig som Han forplikter Israel til å holde loven. Loven Israel er forpliktet til å holde er Toraen (Kartveit 1997: 191 f., 199). Lovene og reglene skal etterleves, ikke fordi de er godt begrunnet, men fordi de er gitt av Herren⁸. Lovene er samlet i to store grupper: Fra 2. Mosebok vers 20 til 4. Mosebok vers 9 gjengis lovene Moses og Israel fikk ved Herrens fjell i Sinai, og lover Moses gav i ørkenen. I 5. Mosebok 5-26 gjenforteller og utdyper Moses lovene før folket går inn i landet. Spredte lover finnes også i 4. Mosebok kapittel 16: 18-19, 27-30 og 36. Litterært er lovene knyttet til Moses og til Sinai- oppholdet, og vandringen fra Sinai til det lovede land (Kartveit 1997: 181, 184).

---

⁸ Tysk forsker, Walter Eichrodt, refererer til at Bibelens etikk er pliktetikk/ regeletikk (Kartveit 1997: 184). Pliktetikk karakteriseres av at en moralsk handling er en handling vi gjør fordi det er vår plikt. En handling som er gjort av plikt, er god. Hvis vi følger reglene handler vi rett. En pliktetisk måte å lese Bibelen på, er å følge reglene, og dette er viktig, fordi Gud har gitt oss reglene (Aronsen og Bomann-Larsen 2008: 274).

Det eldste lovstoffet i Moseloven er Tibudsloven. De ti bud, også kalt dekalogen, er i Bibelen utgitt som helhetlig tekst to steder: 2 Mos 20:1-17 og 5 Mos 5: 6-21. De to tekstene er i hovedsak identiske, men det finnes en del mindre variasjoner uten betydning for innholdet. Hva gjelder sabbatsbudet begrunner 2. Mosebok hviledagen med skapelsen, mens 5. Mosebok henviser til erfaringer i Egypt. Begge versjonene vender tilbake til budet i den siste setningen. (Kartveit 1997: 195).

2. Mosebok 20	5. Mosebok 5
⁸ Husk sabbatsdagen og hold den hellig	¹² Du skal gi akt på sabbatsdagen og holde den hellig, slik Herren din Gud har befalt deg!
⁹ Seks dager skal du arbeide og gjøre all din gjerning, ¹⁰ men den sjuende dagen er sabbat for Herren din Gud. Da skal du ikke gjøre noe arbeid, verken du eller din sønn eller din datter, verken slaven eller slavekvinnen din, verken buskapen din eller innflytteren som bor i byene dine.	¹³ Seks dager skal du arbeide og gjøre all din gjerning. Da skal du ikke gjøre noe arbeid, verken du eller din sønn eller din datter, verken din slave eller din slavekvinne, verken oksen eller eselet eller noe annet av dyrene dine, eller innflytteren som bor i byene dine, slik at slaven eller slavekvinnen skal få hvile, de som du.
¹¹ For på seks dager laget Herren himmelen og jorden, havet og alt som er i dem; men den sjuende dagen hvilte han. Derfor velsignet Herren sabbatsdagen og helliget den.	¹⁴ Husk at du selv var slave i Egypt da Herren din Gud førte deg ut derfra med sterk hånd og utstrakt arm. Derfor har Herren din Gud befalt deg å holde sabbatsdagen.

I 2. Mosebok blir kravet om å holde hviledagen hellig motivert med henvisning til skapelsesberetningen: *Den sjuende dagen fullførte Gud det arbeidet han hadde gjort, og den sjuende dagen hvilte han fra hele det arbeidet han hadde gjort. Gud velsignet den sjuende dagen og helliget den. For den dagen hvilte han fra hele sitt arbeid, det som Gud hadde gjort*

da han skapte (1. Mos 2: 2-3). At mannen skal arbeide og svette for sitt brød er en konsekvens av syndefallet (1. Mosebok 3: 17-19), men den syvende dag skal stilles til disposisjon for Herren. At dagen skal være hellig betyr at det er forskjell på hviledagen og de øvrige dagene. Dagen står i en særstilling og skiller seg ut. (Seierstad 1976: 21 f.).

I 5. Mosebok er motivet med hviledagen religiøst: *Husk at du selv var slave i Egypt da Herren din Gud førte deg ut derfra(...)* Derfor har Herren din Gud befalt deg å holde sabbatsdagen. Israelittene skulle minnes de frelseshistoriske begivenheter som lå til grunn for dens liv i pakt med Gud. Sabbaten skulle være en stadig påminnelse om at Israel hørte til Jahve⁹, og var kalt til å leve for ham (Seierstad 1976: 23).

2.1.2. Den nye pakt

I Bergprekenen (Matteus kap. 5-7) gir Jesus etisk undervisning, og prekenen oppsummerer mye av Jesu lære i den nye pakt. Professor i teologi, Magnar Kartveit, mener dekalogen var sentral i urkirken, selv om den ikke er gjengitt i NT. Det dobbelte kjærlighetsbudet ble ansett som sum av dekalogen. ”Det første budet er dette: ’Hør Israel’ Herren vår Gud, Herren er én. Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av hele ditt sinn og av all din kraft.’ Det andre er dette: Du skal elske din neste som deg selv. Ikke noe annet bud er større enn disse” (Markus 12: 29-31) (Kartveit 1997: 213).

Hva gjelder sabbatsbudet synes urkirken å overholde jødisk sabbatshvile. *De andre dro videre til Perge og kom til Antiokia på Pisidia. På sabbaten gikk de inn og satte seg i synagogen. (...) Da de gikk ut, ble de oppfordret til å tale mer om dette neste sabbat* (Apostlenes Gjerninger 13: 14, 42). Samtidig var det søndagen, ikke lørdagen, som var den felles kristnes forsamlingsdag. Søndag regnes for dagen Jesus oppsto fra de døde, også kalt Herrens dag. *På Herrens dag kom Ånden over meg* (Johannes Åpenbaring 1: 10). *Den første dagen i uken var vi samlet for å bryte brødet* (Apostlenes Gjerninger 20: 10) (Kartveit 1997: 218).

I Apostlenes Gjerninger (kapittel 15) skrives det om et problem med nye hedningkristne, om hvilke skikker de skulle følge fra jødedommen. I kapittel 15: 28-29 ble apostlene enige om hvilke skikker man skulle pålegge kristne å følge: ”Den hellige ånd og vi har besluttet ikke å legge noen annen byrde på dere enn disse helt nødvendige tingene, at dere holder dere borte

---

⁹ I Tanakh er et av Guds egennavn Jahve. Moses spurte hva han skulle kalle Gud når egypterne lurte på hvem som hadde kalt Moses til å fri ut israelittene fra trelldommen i Egypt. Gud svarte Moses: ”Jeg er den jeg er”, som blir oversatt til Jahve på hebraisk (2. Mos 3: 14-15) (Seierstad 1976: 25).

fra kjøtt som er ofret til avgudene, fra blod, fra kjøtt av kvalte dyr og fra hor. Om dere passer dere for slikt, vil det gå dere godt. Lev vel!”. Dette vil i prinsippet si at lover fra Det gamle testamentet som eksempelvis tiende, sabbat og omskjæring aldri har blitt pålagt kristne.

Martin Luther refererer til at man skal arbeide i seks dager og hvile på den syvende. Dette er ifølge Luther i samklang med den moralske og religiøse grunnlov som er skrevet i menneskets hjerter. NT gir ingen forskrifter til hviledagen slik som GT gjorde med sine forbud mot å gjøre opp ild, koke og bake, bære tunge byrder osv. ”I NT sto dette i et tjenende forhold til det som var hovedsaken: Livsforbindelsen med Skaperen skal i den nye pakt gå foran alt annet.” Guds vilje med det 3. bud er da heller ikke forbundet til en bestemt telling av dagene våre, men man taler om en bibelsk sabbatsteologi som har en gudønsket rytme i vekslingen mellom arbeid og hvile (Seierstad 1976: 24 f.).

2.1.3. Fra kanon til kontekst

Den norske teologen Halvor Moxnes inntar en historisk-kritisk posisjon i teologien. Moxnes bygger teologien sin på resepsjonshistorie (jf. Historisk-kritisk metode). At Adam og Eva har vært historiske personer, eller om Gud skapte verden trengs ikke forstås bokstavelig. Moxnes refererer til at det er fire store hendelser i historien fra antikken til nå, som har skjøvet bort tidligere dominerende sosiale krefter. 1) Virkningen av Holocaust og spørsmålet det reiste rundt jøder og kristne, 2) Vietnam-krigen som førte med seg slutten på den direkte koloniseringen fra USA og Europa, 3) Borgerrettighetsbevegelsen til afro-amerikanerne i USA, og symbolbetydningen for menneskerettighetene i hele verden, og 4) kvinnebevegelsen med fokus på kvinners rettigheter og likestilling mellom kjønnene, som startet i Vesten, men har spredt seg til store deler av verden. De ulike hendelsene har forandret vårt perspektiv på historien, og krever at vi forstår verden på en ny måte (Moxnes 2015: 123, 230)

Moxnes refererer til at Det nye testamentet i dag blir brukt til å støtte opp om makt- og autoritetssystemer. Videre henviser han til at problemet blir alvorlig når ikke bare fortolkerne, men også tekstene presenterer holdninger som må anses som uakseptable. I forhold til historien kan Moxnes forstå hvorfor holdninger som ideologi hva gjaldt kvinnene og fordømmelsen av sex mellom personer av samme kjønn oppsto i deres opprinnelige, historiske kontekst. Men han mener dagens samfunn ikke kan godta dette synet. Hvis man skal utsette tekstene for hermeneutikk, og bringe tekstene inn vår sammenheng, må man også utsette Bibelen for moralsk kritikk (Moxnes 2015: 251).

2.1.4. The Fundamentals

Traktatene som ble publisert som en motreaksjon på modernismen (Se delkapittel 1.4. i innledningen) hadde som hovedprioritet å redegjøre for tradisjonelle kristne dogmer, og å vende tilbake til troens fundament hvor Jesus hadde absolutt og udiskutabel autoritet i moral og sannhet. I ettertid også kalt fundamentalister. Hva gjelder sabbaten ble det i artiklene redegjort for at sabbaten/hviledagen var til for at mennesket skulle hvile. ”Det er bevist at mennesket trenger en hviledag – Gud så dette – og innførte dermed hviledagen til menneskets beste” (Martin 2010: 8 ff. og Stock 2010: 72). Traktatene om hviledagsbudet nevner ikke om dette må gjøres på en spesifikk dag, eller om det er rytmen som er hovedpoenget.

2.1.5. Kristne konfesjoners syn på hvile og søndagen som hviledag

Første halvdel av det første århundre e.Kr. var preget av kirkens gjennombrudd. Andre halvdel bar preg av en voksende splittelse mellom kirken i den vestlige delen (den romersk-katolske) og den østlige delen (gresk- ortodokse).

Den ortodokse kirke har søndag som hviledag (Molland 1976: 24). Den romersk katolske kirke har gudstjenestedagen søndag. I tillegg har katolikkene like helligdager som protestantene, men i tillegg fire Kristusfester, fem Mariafester og holder også fest for englene Gabriel, Mikael og Rafael. Flere dager i året er minnedager for helgener. De fleste festdagene er bevegelige helligdager (Molland 1976: 109 ff.). Den anglikanske kirke har søndag som ukens helligdag. Det er påbudt for troende å delta regelmessig på gudstjenester i regi av kirken (Molland 1976: 159). I protestantismen er gudstjenestedagen søndag (Molland 1976: 178 ff.).

Kvekerne står i den kristne tradisjon, men ser på seg selv som liberal. De tror ikke på faste dogmer eller trosbekjennelser, og vektlegger ikke Bibelen autoritet, først og fremst fordi de ikke regner boken som endelig. Gud åpenbarer seg også i dag. Det er ingen ritualer som er nødvendige å foreta som kristen. Søndag formiddag er det andaktsstund hvor alle er stille og prøver å komme i kontakt med Gud. Stillheten kan brytes om det er noen som har fått noe å dele, og det blir da holdt andakt (Molland 1976: 308 ff.).

Mormonerne og Jehovas vitner blir regnet for religionssamfunn med kristne innslag. Jehovas vitner har møter to ganger i uken, hvor man studerer bibelsk lære, og hvordan man lever etter det. Ifølge egen nettside foregår disse møtene omtrent som skoleundervisning, hvor man selv

kan være med å delta og å stille spørsmål. Jehovas vitner holder ingen bestemt dag i uken som hviledag (Jehovas vitner 2018). Jehovas Vitner feirer ikke jul, påske, fødselsdager eller andre høytider og feiringer fordi de mener det har hedensk opprinnelse (Molland 1976: 334 ff.).

Hos medlemmene i Jesu Kristi kirke (mormonene) regnes Bibelen som Guds ord så sant den er riktig oversatt. Mormons bok er den autorative, Guds ord. Boken har mange likheter med den protestantiske Bibelen. I tillegg er det sagn om hendelser på det amerikanske kontinentet, om Kristi livstid, korsfestelsen og hans komme til Amerika etter hans oppstandelse. Søndager er forsamlingens dag, og en dag i uken samler familien seg til religiøse studier som kalles familiens kjerneaften (Molland 1976: 338 f.).

Syvendedagsadventistene regner seg selv som kristne, men skiller seg ut teologisk fra protestantismen, i hovedsak hva gjelder hviledagsbudet. Adventistene refererer til at Moseloven fortsatt gjelder slik den står: ”Den syvende dag er sabbat for Herren din Gud” (2. Mos 20:10). Ukens sjuende dag – lørdag – er derfor sabbat. ”Seks dager skal du gjøre arbeidet ditt. Men den sjuende dagen skal du hvile” (2. Mos 23:12). Adventistene holder også GTs matforskrifter, og legger stor vekt på helse og avholdsarbeid. Det forventes at medlemmene avstår fra svinekjøtt, blodmat, kaffe, te, tobakk, alkohol og narkotiske stoffer (Molland 1976: 303).

Adventistene ble eget trossamfunn på 1800- tallet, og tok sikte på en ny reformasjon. Mer spesifisert tenker adventistene at Martin Luther og de andre reformatorene satte i gang en reformasjon fordi kirken i middelalderen beveget seg bort fra Bibel som autoritet. Gjennom århundrene av kirkens historie hadde kirken gradvis innført tro og praksis som var ubibelsk. Hovedprosjektet er å reformere hviledagen fra søndag til lørdag (Molland 1976: 303 ff.).

I 2011 mistet en adventist dagpenger fra NAV fordi han krysset nei på spørsmål om han ville ”ta ethvert arbeid”. Han ønsket ikke å ta lørdagsjobber. 7. september 2017 overleverte det regjeringsoppnevnte samvittighetsutvalget sin rapport til arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H). Av disse rådene ønsker man at NAV skal gi arbeidsledige mulighet til å reservere seg mot arbeidsoppgaver som strider mot samvittigheten deres. I dag er det bare et fåtall reservasjonsretter som er lovfestet, blant annet retten til å si nei til å utføre abort, og mulighet til å reservere seg for å vie likekjønnede (Friestad 2016).

2.1.1. Islam og fredagsbønn

I Islam blir fredagen regnet som viktigere og mer spesiell enn andre dager, selv om den til sammenligning med jøder og kristne ikke har fått status som markert helligdag. I noen konservative muslimske land har imidlertid fredagen status som helligdag, men det er ikke obligatorisk å stenge bedrifter eller butikker, bortsett fra under fredagsbønnen. Fredagsbønnen er obligatorisk for menn og frivillig for kvinner (Stacey 2010, Vogt 2007: 48). Fredagsbønnen er en egen bønn som skal gjøres i moskeen hver fredag rundt middagstid for å huske på Allah. Moskeen kaller inn til bønnen. ”Å dere som tror, når det kalles til bønn på forsamlingsdagen [fredagen], så skynd dere til ihukommelse av Allah og la alle gjøremål ligge. Det er best for dere, om dere bare visste.” Koranen 62:10. Utover bønnen er det flere handlinger som er godt for mennesket å utføre, eksempelvis bade/dusje, gå med rent tøy og sende bønner og prisinger til Allah gjennom hele dagen. Handlingene som blir gjort på fredag blir regnet som mektigere, enn om de blir gjort på de øvrige dagene (Aronsen og Bomann-Larsen 2008: 198).

2.2. Juss og politikk

2.2.1. Lov om helligdager og helligdagsfred

”Vårherre har kanskje bestemt søndagen, den jødiske Herren bestemte en annen dag, den muslimske en tredje. Jeg mener at det ikke argumenterer for hvorfor vi skal ha endring på det, men jeg mener at i et samfunn som har endret seg, hvor familiemønsteret har endret seg, er det å kunne ha åpent alle dager i uken en av de mulighetene som er tilpasset det livet vi lever”.

Sitatet ovenfor var Erna Solbergs argumentasjon for søndagsåpne butikker den 8. april 2015. (Muntlig spørretime 2015). Da Høyre og Fremskrittspartiet gikk sammen i regjering i 2013 ble Sundvolden-plattformen publisert som en felles politisk plattform av de to partiene. Den nye regjeringen ønsket å gjennomføre tillatelse til søndagsåpne butikker, og «skape en enklere hverdag for folk flest gjennom forenkling av lover og regler og fjerning av unødvendige og særnorske forbud og påbud.» (Sundvolden- plattformen 2013: 29, 35).

I 1735 hadde vi i Norge en sabbatsforordning som varte frem til 1965. Den kan tolkes som et forbud mot å holde stengt søndag mellom 10.00 og 13.00. Ifølge ”Lukkeloven” av 1913 kunne kommunene bestemme åpningstidene i varehandelen selv. I de kommunene det ikke var vedtatt lokale forskrifter var det frie åpningstider. I praksis holdt få åpent søndag. Fra

1985 kunne kommunene tillate butikkene å holde åpent ytterligere i ukedagene (hverdager 20.00 og lørdager 18.00), men stramme inn søndager (14.00 til 19.00). I 1999 ble det ulovlig å holde åpent søndager, med visse unntak¹⁰. Unntaket vi kjenner best er butikker som er mindre enn 100 kvadratmeter, også kalt Brustad-bu¹¹. I 2003 ble det frie åpningstider hverdager og lørdager. Siden åpningstidsreguleringen bare gjaldt søndager ble reglene plassert i Helligdagsfredloven (NOU 2017: 22 ff.).

Av Helligdagsfredsloven i Norge heter det: ”For å verne om det gudstjenestelige liv og den alminnelige fred på helligdager og for å gi høytiden ro og verdighet, skal det være helligdagsfred i samsvar med reglene i denne lov.” I paragraf to blir helligdagene listet opp: a) vanlige søndager, b) nyttårsdag, c) skjærtorsdag, d) langfredag, e) første påskedag, f) andre påskedag, g) Kristi Himmelfartsdag, h) første pinsedag, i) annen pinsedag, j) første juledag og k) annen juledag (Helligdagsfredloven §2). I tillegg til helligdagene er det to offisielle fridager: 17. mai og 1. mai. (Helligdagsfredloven §4). ”Å forstyrre med utilbørlig larm” på helligdagene kan resultere i bøter. Motorgressklipper er dermed å bryte norsk lov dersom den blir brukt under helligdagshvile, men en gressklipper uten motor, som ikke lager lyd, er lov (Helligdagsfredloven §6).

Hva gjelder hellig- og høytidsdager er det majoritetskirkens helligdager som har blitt valgt i Norge. Lov om trdomssamfunnet § 27 a gir alle som ikke tilhører Den norske kirke rett til dager fri. Man trenger ikke bevis på religiøs tilhørighet. I arbeidslivet kan arbeidsgiver kreve at den tapte tiden jobbes inn igjen, og tiden regnes ikke som overtid. Man må gi beskjed minst to uker før. Loven ble innført i 1980. For grunnskoleelever har man rett til alle helligdagene i religionen sin fri, også om dette antallet overstiger to dager. Videregående opplæring har to dager som ikke kommer på vitnemålet som fravær. Hva loven mener om studenter er usikkert. Forsvaret har som utgangspunkt at religiøse minoriteter får innvilget samme antall dager permisjon som de offisielle helligdagene (NOU 2013: 188 f.).

---

¹⁰ Unntakene er butikker som er mindre enn 100 kvadratmeter og bensinstasjoner på under 150 kvadratmeter. Utsalgssteder på campingplasser i campingsesongen eller på områder som etter vedtak fra fylkesmannen regnes som typiske turiststeder. Lokale utsalgssteder som i det vesentlige selger husflids- og suvenirvarer. Utsalgssteder som selger blomster, planter og andre hageartikler. Utsalgssteder i bygninger for inn- og utsjekk av passasjerer på lufthavner som har tillatelse til avgiftsfritt salg, og salg på spisesteder. Salg ved auksjon, av utstilte gjenstander fra kunstgallerier og lignende, og salg fra tidsbegrensede utstillinger som varemesser som finner sted i lokaler som normalt ikke blir brukt til salgsvirksomhet (Helligdagsfredloven § 5).

¹¹ Sylvia Brustad (Ap) la i 1997 frem forslag om nye reguleringer, hvor daglig- og kioskvarer som ble solgt i en salgsflate under 100 kvadratmeter, ikke skulle berøres av åpningstidsbegrensningene som fulgte av loven (Ot.prp.nr 11 (2002-2003)).

I 2010 ble det oppnevnt et tros- og livssynspolitisk utvalg som ble bedt om å foreta en gjennomgang av statens tros- og livssynspolitikk og fremme forslag som kan bidra til en mer helhetlig politikk på feltet. Utgangspunktet var at statens oppgave skulle være å sikre og beskytte tros- og livssynsfriheten slik den er forankret i internasjonale konvensjoner og nasjonal rett. Samtidig være innenfor rammen av sentrale prinsipper i det norske samfunn: Demokrati, rettsstat og menneskerettighetene. Utvalget mener dagens helligdagsregler innebærer en forskjellsbehandling, hvor tradisjonelle kristne trosretninger får dekket behovet. Samtidig gir loven om to dager fri en reell imøtekommelse. Mer enn to dager vil medføre ulempe for arbeidsgiver. I tillegg til at arbeidslivet fra 1980 er blitt mer fleksibelt. Utvalget mener dagens ordning har både en religiøs og en sosial funksjon, og anbefaler å beholde dagens ordning, men også gi alle studenter mulighet for to dager fri (NOU 2013: 17, 188, 191).

2.2.2. Politisk debatt

Under flere muntlige spørretimer på Stortinget har det vært debatt hva gjelder søndagsåpne butikker. Den blå-blå regjeringen under perioden 2013-2017 argumenterte for var at hver familie selv skulle kunne bestemme hvilken felles familiedag de ville ha, samt at en ny lovgivning vil kunne regulere næringslivet for å opprettholde konkurranse. Det ble påpekt at søndagsåpne butikker ikke vil utvide arbeidstidene i Norge, men forskjellen ble at noen måtte jobbe søndager (Muntlig spørretime 2015: 2768).

I samme høring som ovenfor argumenterte Arbeiderpartiet, Kristelig folkeparti, Senterpartiet og Miljøpartiet mot forslaget og søndagsåpent. Jonas Gahr Støre, leder av Arbeiderpartiet, argumenterte mot søndagsåpent ved å peke på at nærmere 300 000 sysselsatte ville bli preget. Støre stilte spørsmål om ”kommunene også måtte holde søndagsåpne barnehager?”. Stortingsrepresentant for Krf, Geir Jørgen Bakkevold, fokuserte på søndagen som en verdifull dimensjon som gir livskvalitet. Trygve Slagsvold Vedum, leder av Senterpartiet pekte på tradisjonen: ”Det har vært et gode, det er et gode, og skal være et gode.” Miljøpartiet de grønne sin leder, Rasmus Hansson, mente i høringen at menneskeheten er svake. At mennesket har en tendens til å gjøre dumme valg dersom det ble gitt en mulighet for dette. Derfor mente Hansson staten skulle regulere, ikke minst butikkens åpningstider. Videre pekte Hansson på den kristne Gud, ”det var vel derfor også Vårherre gav oss et hint om hvilken dag vi skulle la være å jobbe”. Den sittende regjeringen med Høyre og Fremskrittspartiet svarte på

innvendingene med at de ønsket en mindre formynderstat. Begrensninger lagt på folk blir da målt ut fra om det er farlig for dem, eller farlig for andre (Muntlig spørretime 2015: 2766 f.).

Av Norges offentlige utredning fra 2014 (NOU 2017: 17), tok et utvalg for seg reglene rundt søndagshandel og mulige konsekvenser av eventuelle endringer. Utvalget konkluderte med at mulige konsekvenser av fri søndagshandel påvirker folkehelsen i den forstand at: 1) Inntekt og ressurser (som økonomisk og sosial trygghet) kan bli utfordra dersom det blir prisøkning eller økt kjøpepress. 2) Trygghet for arbeidsplassen og arbeidstidsordninger kan bli utfordret dersom konkurransen fører til at butikker må legges ned, eller dersom det blir press på å arbeide på dager da resten av familien/ nettverket har fri. 3) Helsevennlig næringsutvikling (sysselsetting, utjevning og bedring av sosiale levekår, tilrettelegging for fysisk aktivitet, innovasjon mv.) kan bli utfordra ved omstilling og nedlegging i varehandelen. 4) Nærmiljøaktiviteter som attraktivt nærmiljø og uformelle møteplasser kan bli negativt påvirket dersom butikker på små steder blir lagt ned, samtidig kan det bli mer liv på søndager andre steder. Og 5) Godt fungerende sosiale nettverk kan bli utfordra dersom søndagen blir svekket som felles sosial aktivitetsdag (NOU 2017, 17: 121)

2.2.3. Folkelig motstand mot søndagshandel

Generelt i Norges befolkning er det et klart flertall for å ha fri på søndagen. Kulturdepartementet sendte 27.03.2017 ut på høring et forslag om endringer i helligdagsloven. Høringsbrevet ble sendt ut til ca. 70 norske bedrifter, organisasjoner og offentlige etater, samt landets kommuner for at de skulle få si sin mening. Tros- og livssynssamfunnene henviste til søndagen som en ”gudgitt balanse” mellom ”prokreasjon og rekreasjon”. Å innføre søndagsåpne butikker kunne tilføye enda en ”stressfaktor” som vil være uheldig fra et allment, samfunnsmessig synspunkt (Bangstad 2018: 8). Næringslivets sammenslutninger mente full adgang til å holde åpent søndager ville føre til en stor endring i samfunnet, som samlet sett ikke ville peke i en ”positiv retning”. Med utgangspunkt i Danmark, ble det argumentert for at deres nye Lukkelov fra 2012, med liberalisering av åpningstidene, hadde ført til økt søndagshandel, men ikke økt omsetning. Det hadde blitt butikkdød i distriktene og svekket lønnsomhet for de enkelte bedriftene (Bangstad 2018: 11). Frivillig sektor, som Norges idrettsforbund, stilte seg også kritiske til forslaget, og argumenterte for at endring av loven kunne gi den konsekvens at det ble mindre frivillig arbeid og innsats i Norge (Bangstad 2018: 14).

På eget initiativ sendte også nordmenn inn sin mening på høringen. Av de 110 svarene som er lagt ut på departementets hjemmeside sier 107 nei til søndagsåpne butikker og 3 sier ja til søndagsåpne butikker. Av de som sa nei henviste cirka 20 til at det er for å holde søndag som en annerledes dag, og cirka 20 andre mener det er bra for å ha en felles fridag for familie og venner (Ertzaas og Estensen 2015).

Etter valget i 2017 ble resultatet fortsatt borgerlig flertall, nå med Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre i regjeringssammensetningen. I Høyres nyeste partiprogram (2017-2021) ble målet om søndagsåpne butikker tatt ut. Partiet vil nå: ”Tilpasse åpningstidene i handelsnæringen til tiden når forbrukerne ønsker å handle” (Dahl-Øen 2017: 20). Venstre legger også opp til en variant av søndagshandel i mindre format enn forrige partiprogram. De ønsker at staten ikke skal begrense åpningstidene, men la slike begrensninger fastsettes av hver enkelt kommune (Venstres stortingsvalgprogram (2017- 2021) 2017: 87). Fremskrittspartiet står alene igjen med programønsket om full rolle i søndagshandelen. I partiprogrammet går de inn for: ”Avskaffe bestemmelser som begrenser handelsnæringens åpningstider” (Bergestuen 2017: 22).

2.2.4. Stortingsvalget 2017 og søndagsåpne butikker

I etterkant av Stortingsvalget 11. september 2017 ble Arbeiderpartiet omtalt som valgets store taper. Et dårlig valg gjorde også Kristelig Folkeparti som mistet hver fjerde stemme fra forrige valg. Redaktør i Mentsch Magazine, Andreas Masvie, mener Krf fikk som fortjent. Masvie peker på at valget i 2017 handlet om verdier, noe som gjorde det til den beste mulighet for Krf for å kunne snakke om sin politikk (Masvie 2017).

På spørsmål om regjeringssammensetning redegjorde Krf for fem punkter som måtte bli tatt hensyn til, et av de var søndagsåpne butikker. Masvie er kritisk til listen: ”Er søndagsåpne butikker – pur symbolpolitikk – virkelig med på en sånn liste? Sidestilles dette med tidlig ultralyd?” Videre stiller han spørsmålet om ikke flere av Krf sine egne politikere også har tatt seg friheten til å jobbe søndagen om de må (Masvie 2017).

2.2.5. Helligdager og søndagsåpent i EU

I 2003 ble en arbeidstidslov fra 1993 revidert. Europaunionen vedtok minimumsforskrifter for hva som er ”sikkerhetsmessig og sunt” for mennesket i forbindelse med tilrettelegging av

arbeidstiden. Loven skal også beskytte mennesket mot økonomiske drivkrefter. Loven innbefatter reguleringer hva gjelder minimums daglig hvileperiode, ukentlige hvileperioder, årlige ferier, pauser og maksimal ukentlige arbeidstid. I tillegg finnes det restriksjoner hva gjelder visse aspekter ved nattarbeid, skiftholds- arbeid og arbeidsrytme. I en arbeidsuke (syv dager) skal det være minst en hviledag. Det finnes unntak, for eksempelvis for offshore arbeidere eller industrier som ikke kan avbrytes (Official Journal L. 299. 18/11/2003 P. 0009-0019).

Offentlige helligdager i Europa har hovedsakelig kristen bakgrunn. I forhold til Danmark og Sverige er fordelingen av helligdager og fridager noe annerledes sammenlignet med de norske. I 2005 ble den svenske nasjonaldagen alminnelig fridag. Samtidig mistet 2. pinsedag status som helligdag, og gjort til alminnelig arbeidsdag. Særskilte svenske helligdager er for eksempel trettedag jul, midtsommerdagen og allehelgensdag. I Danmark har de den store bededag. Helligdagene er alminnelige fridager. Danskene har lovregulert forbud mot å forstyrre gudstjenestene og det er derfor en del begrensninger i åpningstidene for butikker. Svenskene har ingen regler om helligdagsfred eller begrensninger i butikkens åpningstid (NOU 2013: 190).

I internasjonal sammenheng er den norske retten til to dager fri for de som ikke tilhører majoritetens kirkesamfunn unik. I de fleste land har arbeidsgiver en mer generell plikt til å legge til rette for oppfyllelse av religiøse plikter. Arbeidstakers behov skal her veies opp mot ulempene for arbeidsgiver. I land som USA og Canada skal arbeidsgiver i rimelig grad vise hensyn til arbeidstakers religiøse behov. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen har behandlet et par saker der arbeidstakerne nektet å arbeide på sabbat/helligdag, og dermed har blitt sagt opp. Domstolens vurdering er at slike situasjoner ikke er vernet av religionsfriheten, og slike oppsigelser er begrunnet i arbeidsnekt og ikke i arbeidstakerens religiøse overbevisning (NOU 2013: 190).

Katolikkene vil ha inn i Europeisk lov at søndagen skal være offentlig hviledag. Under behandlingen av den nåværende lovgivningen sendte syv medlemmer¹² av Europaparlamentet sitt forslag om at hvileperioden skal omfatte søndagen. Den evangelisk- lutherske kirken i Tyskland og den Anglikanske kirken i England var enige i forslaget. ”Den økonomiske og finansielle krisen har gjort oss mer oppmerksom på det faktum at ikke alle aspekter i livet kan være emne for markedskreftene. Menn og kvinner som arbeider på søndag får en ulempe i

---

¹² Comece er en kommisjon av katolske biskoper i EU, og det var disse medlemmene som fremla forslaget (Trumpet: 2008).

deres sosiale forhold: Familieliv, helse og personlig utvikling blir beviselig påvirket”. Piotr Mazurkiewicz, generalsekretær for comece sier at beskyttelsen av søndagen burde bli en hjørnestein i den europeiske sosiale modellen. Forslaget er ikke blitt innvilget (Trumpet: 2008).

Nedenfor er det en tabell over regulering av åpningstider på søndag i Europa:

Regulering av åpningstider på søndag	Land	Totalt
Ingen offentlig regulering av åpningstidene på søndager. (Fri åpningstid).	Bulgaria, Estland, Finland, Irland, Italia, Kroatia, Latvia, Litauen, Portugal, Skottland, Slovenia, Sverige og Tyrkia	13
Ingen offentlig regulering på søndager, men stengt visse høytidsdager.	Danmark, Polen, Romania, Slovakia	4
Åpningstider søndager blir regulert i nasjonal lov. (Mer eller mindre unntak med de som ikke må holde stengt.)	Belgia, England og Wales, Frankrike, Hellas, Island, Kypros, Luxemburg, Malta, Nord- Irland, Norge, Tsjekkia og Ungarn	13
Åpningstiden søndager er opp til lokale/ regionale styresmakter.	Nederland, Spania og Tyskland	3
Åpningstid søndag i turistområder eller etter vedtak.	Østerrike	1

(Kilde: NOU 2017: 83).

2.2.6. Sammenligning av Norge og England

Nedenfor er det en tabell som sammenligner Norge med England religiøst og politisk sett. Sistnevnte kun med tanke på åpningstidslov. Jeg har valgt å redegjøre for dette fordi to av informantene mine er fra England. (Se utvalg og rekruttering av informanter i kapittelnummer

3.2.1.) Dataene er ikke foretatt nøyaktig samme årstall, men kan likevel gi et bilde av forskjellen mellom landene.

Norge	England
<p>Opphevet statskirkeordning i 2017. Tilhørte den evangelisk- lutherske kirke.</p>	<p>Offisiell kirke i England: ”Church of England”. Moderkirken av den anglikanske kirke.</p>
<p>Den norske Kirke medlemstall 1970: 94 % Den norske Kirke medlemstall år 2016: 71,5 % (Taule 2014: 14 og SSB 2017).</p>	<p>Kirkers medlemstall år 1930: 30 % Kirkers medlemstall år 2013: 11,2 % (Brierley 2016: 2).</p>
<p>Den norske kirke mistet -5,24 %¹ medlemmer mellom 2010-2015</p>	<p>Den anglikanske kirke mistet -8 % medlemmer mellom 2010-2015 (Brierley 2016: 2).</p>
<p><u>Data fra 2014:</u> 39 % Tro uten tvil/ tror på en høyere makt 32 % Tror ikke på høyere makter / tro ikke mulig 29 % Tror/tviler (Taule 2014: 11).</p>	<p><u>Data fra 2012:</u> 28 % tror på Gud eller en høyere makt 38 % tror ikke på Gud eller en høyere makt 20 % tror på en åndelig spiritualitet 14 % er usikre på hva de tror (Field, 2017).</p>
<p><u>Dagens Lovgivning (Siden 1996):</u> I Norge kan butikker under 100 kvadratmeter, eller bensinstasjoner under 150 kvadratmeter holde åpent uavhengig av regulering. (Helligdagsfredloven § 5).</p>	<p><u>Dagens lovgivning: (Siden 1994):</u> I England kan butikker under 280 kvadratmeter holde åpent uavhengig av regulering. Butikker som er større kan ha åpent seks timer søndag. (Sunday Trading Act 1994: s. 1).</p>

¹ Tall funnet ved Norges befolkningstall satt opp mot medlemstall i Den norske kirke i årene 2010 og 2015.

I sammenligningen mellom Norge og England er andelen som er registrert medlemmer i Den norske kirke og Church of England iøynefallende. Den Norske kirke hadde 71,5 % (2016) av Norges befolkning som registrerte medlemmer, mot medlemstall i alle Engelske kirker på 11,2 % (2013) medlemmer av befolkningen. Forskjellen er høy. Begge kirkesamfunnene har årlig nedgang i medlemmer. Søndagsåpne butikker har en friere regulering i England enn i Norge. I praksis betyr dette at det kun er de største supermarkedene som må innrette seg etter reguleringen vedrørende søndagsåpent.

2.3. Sekularisering og markedskrefter

”Det moderne” er knyttet til en forestilling om framskritt og en tro på at dagen i morgen ville bli bedre enn dagen i går. Det moderne prosjekt er en politisk og filosofisk kulturbetegnelse fra 1700- tallet som ga opphavet til moderniteten. Moderniteten kan dateres til slutten av 1700-tallet til 1960- tallet, med utgangspunkt i den industrielle revolusjon (slutten av 1700-tallet) og den franske revolusjon (1789). Moderniteten markerer starten på at religionen mistet innflytelse i samfunnet. Man trengte ikke lenger Bibelen som kilde i det politiske liv, eller i forretningsavtaler (Possamai 2009: 40). Sosiologen Adam Possamai forstår individene tilnærmet narsissistisk, i den forstand at fokuset er på seg selv, over kjønn, etnisitet eller religiøs klasse (Possamai 2009: 69, 79).

Begrepet sekularisering¹³ brukes om sosiale prosesser, på ulike nivåer, som svekker eller endrer religionen i samfunnet. På samfunnsnivå har det skjedd en institusjonell separasjon, som i praksis innebærer at sektorer som før var under kirkens mandat, gradvis har blitt selvstendige enheter. I Norge gjelder dette først og fremst Den norske kirke og religionsfaget. På det organisatoriske nivået vil den samfunnsmessige sekulariseringen kunne påvirke religiøse organisasjoner. Enkeltindivider kan ta selvstendige valg på en religiøs markeds plass og de religiøse organisasjonene må tilpasse seg dette. Individuell sekularisering kan ses i sammenheng med individenes frigjøring fra religiøse autoriteter, og at disse autoritetene har mistet kontroll over tro, praksis og moralske prinsipper hos enkeltindivider (Bangstad 2009: 38). (Mer om individuell sekularisering i delkapittel 2.3.1.) Tenkere som Karl Marx, Max

---

¹³ Det skilles mellom sekularisering, sekularisme og sekularitet. Sekularisme refererer til et politisk program, eller politiske doktriner, som har som mål å redusere religionens rolle i samfunnet generelt og i offentlige institusjoner spesielt. Politikken er bevist og ønsker å forsterke sekulariseringsprosessen. Sekularitet er en politisk kultur hvor religionene deltar i den offentlige debatt på en ikke- hegemonisk måte, hvor de må dele påvirkningskraft og samfunns makt med andre tankeretninger og institusjoner. (Bangstad 2009: 39, Leirvik 2008: 354)

Weber og Sigmund Freud tenkte konsekvensen av sekularisering ville være at praktisering av religion gradvis ville hvikes ut (Norris og Inglehart 2011: 3).

Religionens rolle i samfunnet er redusert. Men religion på samfunnsnivå trenger imidlertid ikke si noe om religiøsitet hos enkeltindivider. Rodney Stank og Roger Finke lanserte rational choice theory (RTC). Stank og Finke mener det er fraværet av et religiøst marked som er hovedgrunnen til at religionen mister oppslutning i store deler av Europa. RTC har sitt utspring i økonomisk teori hvor aktørene er sett på som rasjonelle aktører. Hovedpoenget er at når staten ikke legger føringer har markedskreftene gode vilkår. Dette gjelder i alle deler av samfunnslivet, også for religionen. Religiøsitet og religiøs tro gjøres til gjenstand for tilbud- og etterspørselsmekanismer. Verden er blitt mindre, informasjonen flyter lettere og det religiøse markedet flyter fritt. Det er dermed ingenting som tilsier at religiøsitet og religion ikke skal blomstre (Davie 2009: 15-16). Der det blir registrert nedgang i tro, som i Norge, legger Stank og Finke skylden på monopollignende religiøse markeder som bremser veksten og sløver både befolkning og den dominerende religiøse institusjonen. At Den norske kirke har, eller har hatt, monopol til å tilby religiøse ”produkter” vil ifølge RTC føre til stadig synkende andel av befolkningen som er aktive i det religiøse livet (Davie 2009: 42-43).

Den britiske sosiologen, Grace Davie, refererer til teorien om *belonging without believing*, hvor man i dette tilfellet tilhører den norske folkekirken, og deltar i ritualer som tradisjon, uten en religiøs overbevisning (Davie 2013: 141). Den norske erklærte kristendommen er da å forstå som en nasjonalistisk ideologi de politiske og filosofiske ideene er bygget på, uten at det har noen praktisk konsekvens utover tradisjonenes rolle i dagliglivet. Det viser at religionsutøvelse er vevd inn i og uttrykt gjennom kulturtradisjoner. Det er for mange fullt legitimt å delta i religiøse ritualer uten å stille krav til seg selv om å ha en avklart religiøs tro. For disse vil ritualene være en arena for følelser, minner og ettertanke, ikke først og fremst tilslutning til tro (NOU 2007: 6).

Sekulariseringen har ført til avmonopolisering. Konfrontert av nye religiøse organisasjoner og flere ”sannheter” er da, i dette tilfellet, Den norske kirke underlagt markedsmekanismer. Ifølge Peter L Berger kan dette gi to ulike utfall: På den ene siden kan de akseptere den pluralistiske virkeligheten å gå inn i en markedssituasjon der de deltar i spillet dette innebærer, og forsøker å tilfredsstillte forbrukerne så godt de kan. På den andre siden kan de nekte å tilpasse seg den pluralistiske situasjonen, men beholde struktur og oppbygning og stole på at styrken i deres trossystem eller organisasjon forankrer dem dypt nok til å stenge for

pluralismen (Thorsen 2013: 31). I lys av denne teorien er det mulig å diskutere hvorvidt Den norske kirkes holdning til eksempelvis homofili¹⁴ i de senere årene er et uttrykk for en tilpasning for å gjøre produktet sitt mer salgsvennlig. Den diskusjonen blir ikke tatt her.

2.3.1. Primær- og sekundærsosialiseringen

Harald Eia, norsk komiker og sosiolog, hadde for en tid tilbake et program på NRK som het ”Hjernevask”. I 2010 gav han ut bok basert på programmet med tittel: ”Født sånn eller blitt sånn”. Eia stilte spørsmålsteget ved problemstillinger knyttet til kjønn og identitet.

Oppsummert mener Eia biologi og genetikk kan gi bedre svar enn samfunns- og kulturvitenskap på hvorfor mennesker handler som de gjør. Samtidig mener han det er tabu å akseptere at en del egenskaper er medfødt. Fra boken bruker han eksempelet om kvinner versus menn. Mye av det beste ved vårt moderne, likestilte samfunn i Norge er tuftet på troen på at alt er mulig, at det ikke finnes en natur som setter begrensninger. I stedet for å slå fast at kvinner og menn er ulike, har visjonære politikere tatt utgangspunkt i at kjønnsforskjeller ikke er medfødt, de er et resultat av samfunnets holdninger og forventninger. I praksis har jo også dette vært riktig på mange områder. Menn har lært seg å ta større ansvar for barn og eldre, kvinner viser at de kan utføre de fleste jobber like bra som menn, om ikke bedre. Jenter gjør det bedre enn de fleste gutter i de fleste fag på skolen. Mange av våre iboende oppfatninger om kvinner og menns natur har jo vist seg å være feil, eller overdrevet. Likevel er det fortsatt slik at kvinner og menn velger tradisjonelt på mange områder, selv om de har muligheten til det motsatte (Eia og Ihle 2010: 56 ff.). Statistikk hentet fra Arbeidskraftundersøkelsen av Statistisk sentralbyrå (SSB) viser et tydelig kjønnsdeling i yrkesvalg. Med kvinner på topp i helse- og sosialtjenester og menn på topp i bygg- og anleggsvirksomhet.

Et av det mest sentrale spørsmålene i sosiologien er: Hvorfor handler mennesker som de gjør? (Furseth og Repstad 2003: 138) Jeg er enig i Harald Eia og påstanden om at kvinner og menn er født med forskjellige utgangspunkt, og at dette påvirker valg mer enn tidligere fokusert på. Samtidig gir ikke den kunnskapen vi har om biologi et tilstrekkelig grunnlag for å beskrive hvorfor mennesket handler som det gjør i alle situasjoner. Jeg skal derfor bevege meg over til

---

¹⁴ Mandag 30. januar 2017 vedtok Den norske kirke en ny liturgi som legger til rette for at homofile og lesbiske kan gifte seg i kirken. Kirkerådets leder, Kristin Gunleiksrud Raaum, peker på at det er et klart flertall for at kirken kan stå for to ulike teologiske syn. Prestene som ikke ønsker å vie homofile kan si nei. Avtroppende bisko i Oslo, Ole Kristian Kvarme, meldte seg ut av kirken som følge av vedtaket (Hvistendahl og Hagen 2017).

å fokusere på primær- og sekundærsosialiseringens påvirkningskraft på utforming av yrkesvalg, kjønn og religiøs tro.

En undersøkelse av Statistisk Sentralbyrå i 2005 peker på at det er klar sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og yrkesvalg og barnas utdanningsnivå og yrkesvalg. Under primærsosialiseringen mottar barna holdninger, verdier og atferd, som er vesentlige elementer for den sosiale arven. Sosial arv forstått som egenskaper som er tillært under oppveksten, som man gjerne tar med seg gjennom senere faser i livet (Sæther 2009: 3 ff.).

Hva gjelder religion og religiøsitet er man ifølge fagpedagogene Oddbjørn Evenshaug og Dag Hallen avhengig av miljøets påvirkning i primær- og sekundærsosialiseringen for å få en religiøs utvikling. Foreldre er de første identifikasjonsfigurer og danner ”basis” for barnets senere valg. Videre svarer religionen til noe i den menneskelige natur. Men i likhet med språket må religiøsitet bli oppdaget for å kunne tilegnes. På samme måte som barnet har forutsetninger for å snakke, må barnet ha språklig utvikling, og møte språket slik det fungerer i dets sosiale og kulturelle miljø (Evenshaug og Hallen 1982: 72 ff.).

Religiøs sosialisering skjer ikke bare i samhandling med foreldre og i hjemmet, men også i interaksjon med andre mennesker og overfor det religiøse klimaet (Høeg 2010: 188). I en medlemsundersøkelse av Den norske kirke fra 2000 oppgir hver tredje mor eller far at de ønsker hjelp fra kirken til å gi barna en kristen oppdragelse. Av de tilbudene som fremstår som mest interessante for dem, er tiltak i samarbeid mellom skole og kirke samt kulturelle tilbud som juletreffest og kirkekor. I denne forbindelse er det viktig å ha i mente at det ikke alltid bare er foreldre som avgjør barnas forhold til kirke og kristendom. Også barnas egne preferanser er viktige for den kontakten de har med kirken. I Norge er det en tendens til at foreldre overlater valget omkring deltakelse i kristent barne- og ungdomsarbeid til barna selv (Høeg 2010: 189).

Ronald Goldman, teolog og pedagog, har en teori på at barn ikke kan forstå bibeltekster før i 13-14 årsalderen. Å presentere dette stoffet for barnet kan sinke et barns utvikling ved å forsterke ”primitive, materialistiske og bokstavelige religiøse forestillinger”. En av innvendingene mot Goldmans teori er at utviklingen av den intellektuelle forståelse er – som all annen utvikling – avhengig av de erfaringer barnet gjør i interaksjon med sitt miljø. Den manglende forståelsen Goldman finner, kan da ha sammenheng med manglende religiøse erfaringer (Evenshaug og Hallen 1982: 37).

2.3.1. ”Alt går så fort i våre dager, ikke bare tiden”

Det moderne prosjekt innebærer en teknologisk utvikling. Utviklingen har eksplodert de to siste tiårene, og stiller det moderne samfunn over en grunnleggende utfordring knyttet til avgrensningen mellom arbeid og fritid. Teknologien muliggjør en ekstrem grad av tilgjengelighet for arbeid og forbruk til alle døgnets tider. Sånn sett har teknologien som skulle spare tid, gjort ”langsom tid” til mangelvare (Bangstad 2018: 16).

Ordet tidsklemme er en oversettelse av begrepet ”time squeeze”, og har sin opprinnelse i begrepet ”life cycle squeeze”. Oversettelsen til norsk ble ”livsfaseklemme”, og begrepet ble opprinnelig brukt om ubalansen mellom familieutgifter og inntekter i ulike faser i livet. Eksempelvis øker barnefødsler det økonomiske behovet, og man må jobbe mer for å forsørge familien. Ved å bruke mer tid på jobb, blir det etter hvert et konkurrerende behov for tid og penger (Langedrag 2009: 10). Ifølge Stortingsproposisjon nr. 53 (1997-98) er en tidsklemme forbundet med yrkesaktive mødre og fedre som har for liten tid til barna.

I en masteroppgave fra 2009, av Birgitte Langedrag, redegjorde hun for at tidspresset i dagens samfunn kan forstås ut fra to faktorer. For det første har Norge i dag har god materiell velferd. Dette har ført til at tid, mer enn penger, har blitt fokusområde for å være et knapphetsgode. Med materiell velstand øker valgmulighetene i form av fritidstilbud. Materiell velstand kan på den måten fremme ønsket om mer fritid, på grunn av større valgfrihet. Det oppstår derfor et luksusproblem. Selv om den enkelte fritt kan gjøre hva en ønsker, skjer det i en sosial kontekst som begrenser de reelle alternativene på grunn av tid. Til flere valgmuligheter enn har, desto flere potensielle opplevelser går en glipp av. For det andre er arbeidstiden blitt mer fri med ny teknologi. Arbeidernes kamp for åtte timer arbeid, åtte timer hvile og åtte timer søvn, er i kontrast til en ny utvasket inndeling av dagen. I dag i arbeidslivet handler det i større grad om tidsfrister i arbeidet, og det spiller ingen rolle når på dagen man gjør arbeidet så lenge det er gjort (Langedrag 2009: 11).

2.3.1. Generasjon Y

Adam Possamai deler de fire siste generasjonene inn i Babyboomers(1946-1964), generasjon X (1965-1980), generasjon Y (1981-2000) og generasjon Z (2001 -). Jeg bruker denne inndelingen i oppgaven. Possamai foreslår at generasjon Y heller blir kalt ”etter X-generasjon”. Bak dette ligger det en forståelse om at generasjonsforskjellene ikke er store, og man trenger derfor ikke to ulike navn. Både generasjon X og Y er vokst opp i et globalisert

konsumer-samfunn. Ingen av generasjonene utelukker tanken på å bytte både bosted, jobb og partner i løpet av livet. Det som er sikkert er at livet er usikkert (Possamai 2009: 3).

Fra generasjon Y er det en betydelig nedgang i praktisering av bønn og en tydelig nedgang i troen på Gud eller en høyere makt (Høeg 2010: 185). Ida Marie Høeg refererer til at bortsett fra små grupper i samfunnet, som barn av aktive kirkegjengere og de som er innrullet i barne- og ungdomsarbeid, praktiserer ikke den oppvoksende generasjon sin religion jevnlig. Man peker på undervisningssektoren som en viktig forklaring på at den yngre generasjon har lite kontakt med kristendommen. Skolen var tidligere en viktig agent i formidlingen av normer og verdier tuftet på den kristne arven, men den har ikke lenger en slik funksjon, og lite kunnskap om kristendommen er et utbredt fenomen (Høeg 2010: 182).

Generasjonsforskjeller grunnet forskjeller i kulturelle oppvekstvilkår og erfaringer gjør at de tre aldersgruppene (babyboomers, generasjon X og generasjon Y) har ulik tilknytning til kirke og kristendom. Det er ikke slik at den yngre generasjon nærmer seg oppfatningen til den eldre etter som de passerer de ulike livsfasene. Alt i alt har man stort sett den holdningen man startet opp med mye å si for utfallet. De unge voksnes forhold til kirke og kristendom er preget av at de er oppvokst i en tid med begynnende individualisering og pluralisering i det religiøse klimaet. Den norske kirke og prestenes autoritet og makt i samfunnet har under deres oppvekst vært klart synkende (Høeg 2010: 194). Inger Furseth argumenterer også for at endring i praktiseringen ikke nødvendigvis fører til nedgang i deltakelse, men at endringen består i en yngre generasjon som tenker og formulerer sitt forhold til religion på andre måter enn den eldre generasjon, hva gjelder religiøs praksis, trosforestillinger og sammenhenger mellom religion og verdier (Furset og Repstad 2003: 12).

I vestlige samfunn er individualisering av samfunnet en av de mest betydningsfulle endringer som har skjedd de siste 30 årene. Individualisering gir grobunn for individualistiske holdninger og verdisett (Botvar og Trysnes 2017: 137). Individuell sekularisering henger tett sammen med oppløsningen av institusjonalisert religion. Religionen blir en sak for privatlivet (Thorsen 2013: 32). Individuell sekularisering er knyttet opp mot individers frigjøring fra religiøse autoriteter, og dermed også at disse autoritetene har mistet kontroll over tro, praksis og moralske prinsipper hos enkeltindivider (Thorsen 2013: 31f.).

3. METODE

Ifølge samfunnsviter Tove Thagaard er forskningens troverdighet avhengig av at man redegjør tydelig for grunnlaget kunnskapen hviler på. Dette innebærer å gjøre rede for fremgangsmåter under datainnsamlingen, opplegg for analyse og hvordan resultatene tolkes (Thagaard 2013: 11). I dette kapitlet vil jeg derfor redegjøre for valg av metode, etiske vurderinger, bakgrunnsvariabler for analysen og hvilken forskningseffekt prosjektet har hatt. De ulike underkapitlene danner grunnlaget for at forskningsresultatet kan bli kontekstualisert og dermed være mer valid.

3.1. Kvalitativ metode

Målet med oppgaven er å få ny kunnskap om holdning og praksis knyttet til søndagen. Jeg ønsket å gå i dybden, og valgte derfor kvalitativ metode som innsamlingsstrategi. Fordelen med å bruke kvalitativ metode i denne oppgaven er at jeg kan finne ut hvordan mennesker oppfatter verden og hva som betyr noe for folk, på et dypere plan enn det som blir gitt i typiske gallupundersøkelser. På den ene siden kunne kvantitativ metode, jf. spørreundersøkelser, gitt meg et langt større utvalg av informanter, og i forlengelsen kunne jeg i større grad ha kartlagt utbredelsen, sammenhenger og generelle tendenser. Hadde jeg valgt kvantitativ metode ser jeg for meg et utvalg av resultatene hadde vært hvor mange prosentvis som jobbet/ studerte på en søndag jamført med dem som tok seg helt fri fra hverdagslige gjøremål. Jeg kunne ha sammenlignet unge som er vokst opp i et kristent hjem opp mot unge som ikke er oppvokst i et kristent hjem, og se om det var forskjeller på hva man brukte søndagen til. På den andre siden ønsket jeg ikke primært å bruke tallmessig logikk, men å se på hvorfor holdninger og praksis er som de er, og eventuelle sammenhenger mellom dem. Kvalitativ metode er ikke nødvendigvis representativt, men man kan se en sak fra flere sider, og det vil fortsatt gi et realistisk bilde av virkeligheten. Realistisk i den forstand at man kan finne ut av hvordan mennesker oppfatter verden, hva som betyr noe for oss og hvorfor vi handler som vi gjør (Thagaard 2013: 16).

Kvalitative metoder knyttes til fortolkende teorier. I denne oppgaven var det hensiktsmessig å bruke fenomenologi, jf. læren om fenomenene. Fenomenologien utforsker det subjektive perspektivet, og forstår menneskets handlinger og holdninger utfra den personlige virkelighetsoppfatningen. Målet med denne tilnærmingen var å gi en presis beskrivelse av aktørens eget perspektiv, opplevelser og følelshorison, og se disse i lys av bakgrunnen,

interessene og forståelsene til vedkommende (Thagaard 2013: 36). Religion generelt, og religionsutøvelse spesielt, kan knyttes til både tidligere livshistorie, påvirkning fra venner og familie, og egen overbevisning. Intervjuguiden tar hensyn til de ulike faktorene, og har vært utformet for å få dekt disse spørsmålene slik at en får en helhet i informantenes opplevelse.

Generelt er kvalitativ metode en metode hvor man studerer kvalitetene, særtrekkene og nyansene ved sosiale fenomener (Furseth og Repstad 2003: 20). Innsamlingsmetoder som blir brukt er kvalitative intervju, observasjon, analyser av dokumenter og bilder, samt analyser av videoopptak og samtaler (Thagaard 2009: 12). I det følgende vil jeg i fire underpunkter redegjør for: Hvordan jeg rekrutterte utvalget, hvordan jeg utformet selve intervjuet, hvordan datainnsamlingen fant sted samt hvordan jeg utførte transkripsjonen.

3.1.1. Utvalg og rekruttering

Intervjuobjektene er primært fra det kristne ung-voksenmiljøet i Agder. Dette dreier seg om syv personer. At de er fra miljøet på Sørlandet er sant i den forstand at alle har tilknytning til Agder. Per dags dato er disse informantene bosatt over hele Norge. I tillegg er det to konservative kristne fra en pinsemenighet i England, samt to fra Vestlandet. Totalt ble seks kvinner og fem menn intervjuet. Av informantene er syv av dem yrkesaktive, to av dem studenter og to er arbeidssøkende. Ti av elleve holder på med eller har fullført en bachelor eller tilsvarende. Åtte av elleve har tatt et friår for å gå på bibelskole eller lignende. To er gift, to er i et fast forhold og syv er single. To av informantene er foreldre til et barn. Hvilken menighet informantene har tilknytning til har ikke vært av interesse, da det å være konservativ ikke nødvendigvis følger kirkesamfunn, men individuelle valg og egen overbevisning. Fem ulike kirkesamfunn er representert, alle innenfor protestantismen. I utgangspunktet hadde jeg planlagt åtte intervjuobjekter. Jeg utvidet til å ta med to fra England, for eventuelt å se etter kulturforskjeller. Samt ville jeg ha enda en informant som var forelder, for å se på eventuelle forskjeller ved ulike livsfaser, innenfor samme alder.

Som en ung voksen, konservativ kristen selv, som har gått i ulike kristne miljøer på Sørlandet, samt ellers i landet, har jeg kjennskap til et bredt utvalg miljøer å hente informanter fra. Alle de jeg har intervjuet var bekjente, inkludert de fra England. Utvalget er et såkalt tilgjengelighetsutvalg. De representerer egenskaper som var relevante for problemstillingen min, samtidig som fremgangsmåten for å opprette kontakt med utvalget var beleilig (Thagaard 2013: 54). Jeg kontaktet intervjuobjektene skriftlig via sosiale medier (Messenger). Jeg

informerte dem om masteroppgaven jeg holdt på å skrive, og spurte om de var villige til å bli intervjuet. Samtlige var positive til å delta. Samme dag fikk de tilsendt infoskriv og intervjuguide per mail (Vedlegg 2 og 3 for norske informanter. Vedlegg 4 og 5 for engelske informanter). Jeg sendte med intervjuguiden for å gi informantene mulighet til å være forberedt på temaet og å tenke over eget syn. I tillegg ønsket jeg på et tidlig stadium å gi informantene en følelse av å være integrert i prosjektet.

3.1.1.1. Hvordan kan jeg gjøre god forskning på eget miljø?

Flere metodebøker betoner at det er problematisk for en forsker å velge et felt der han eller hun kjenner aktørene. Når man observerer og intervjuer venner, kjenninger eller kolleger, er man ifølge Pål Repstad mer tilbøyelig til å velge side. Man mister den akademiske distansen, og får personlige interesser i det som skjer i feltet. Når man kjenner noen av aktørene driver man også gjerne mer selvsensur for ikke å legge seg ut med venner man skal treffe igjen etterpå (Repstad 2007: 39).

Å skulle forske blant sine egne er blitt kontroversielt. Sosiolog John Lofland oppmuntrer imidlertid kvalitativt orienterte forskere til å starte der man er, og å bruke allerede eksisterende engasjement i forskningsøyemed. Han nevner som fordeler at man allerede har adgang, data og en etablert rolle (Balsnes 2009: 248). Sosialantropolog Marianne Gullestad etterlyser også et mer nøkternt og avslappet forhold til studier av egen kultur. Begrensningene er vanligvis overbetonte. Fordeler som kjennskap til miljøet, motivasjon, engasjement, utholdenhet, lojalitet, sympati og solidaritet er fordeler som har vært lite fremme i debatten (Balsnes 2009: 259).

Anne Haugland Balsnes påstår forskerrollen er en fiksjon. For det første vil forskerens personlige forutsetninger få betydning for hva en får tilgang til, og hvilke problemer man møter uavhengig om man arbeider innenfor kjente og ukjente omgivelser. For det andre vil en forsker enten streve med å komme *inn* i den fremmede kulturen, eller streve med å komme *ut* av sin egen hjemmeblindhet (Balsnes 2009: 248). For meg var hovedkriteriet for å komme med i utvalget at man var relevant for problemstillingen. Utvalget mitt er bestemt ut fra to kriterier: For det første at de er i formative år, nemlig unge voksne, og for det andre at de representerer et konservativt teologisk syn. Jeg er enig med Balsnes, og det var viktig for meg som forsker, å møte utfordringer knyttet til det å forske på eget miljø med åpne øyne. Mer om forskerrollen og utfordringer finnes i delkapittel 3.5.1.

Jeg hadde lett for å opprette kontakt med informantene og samtlige var villige til å delta. Energi og tid som gikk med til å finne informanter var minimal. Jeg kan for så vidt kalle det ”empiri i min hule hånd”. Fra jeg startet til jeg var ferdig med å finne informanter hadde et fåtalls dager gått. Den absolutt største fordelen var at jeg visste informantene hadde de kriteriene jeg stilte for å bli med i forskningen. Dermed slapp jeg scenarioet med å spørre informanter om hjelp, for så å avvise dem da de ikke var innenfor gruppen jeg ønsket å studere. Samtlige av personene i utvalget virket beæret av å bli spurt. Jeg opplevde at de tok det som et komplement at jeg ønsket å vite hva de tenkte, trodde og gjorde. Dette var nok ikke nødvendigvis fordi jeg kjente dem, men dette kan nok gjelde folk flest. Det er en god følelse å være viktig.

3.1.1. Intervjuguide

Jeg har valgt å ha en delvis strukturert tilnærming til intervjuene. Fordelen med denne strategien er at svarene er sammenlignbare, da alle har fått de samme spørsmålene, men gangen i samtalene kan bestemmes ut fra hvilke spørsmål som er mest hensiktsmessig å spørre om der og da. Dette for å få en fin flyt i samtalen, men også ut fra tanken om at oppfølgingsspørsmål ikke nødvendigvis er like informantene mellom (Thagaard 2013: 84). For meg fungerte denne tilnærmingen veldig bra. På den ene siden hadde jeg oversikt over temaene, og det ble også lettere for meg å lese funnene. Samtidig fikk jeg på den andre siden, under intervjurunden, rede på flere dimensjoner individuelt, enn det jeg planla på forhånd.

I utgangspunktet var det tretten spørsmål i guiden. Hos noen var det naturlig å invitere til å utdype enda mer, mens andre gjorde dette uavhengig av meg. Intervjuguiden startet med fire praktiske spørsmål om informanten selv: 1.) Kan du fortelle hva du gjorde forrige søndag. 2.) Kan du fortelle hva du gjorde søndag for to uker siden. 3.) Trener du regelmessig? 4.) Hvilke dager i uken trener du på? Et tilleggsspørsmål til 4. var om informanten mente det var forskjell å trene på søndager sammenlignet med ukedagene. Disse fire spørsmålene ble godt besvart av samtlige, og jeg fikk førstehåndsinformasjon. De to neste spørsmålene handlet om øvrig familie: 5.) Hva gjør foreldrene dine på søndager? Hva betyr denne dagen i uken for dem? 6.) Hva gjør besteforeldrene dine på søndager? Hva betyr denne dagen for dem? Disse to spørsmålene fikk jeg i noen grad utfyllende informasjon på. I tillegg til at det er annenhåndsinformasjon, var flestparten også mindre selvsikre i svarene. ”Jeg tror hvert fall det”, ”tipper det”, eller ”det gjorde de hvert fall når jeg var yngre” gikk tilsynelatende igjen. I

spørsmål 7. spurte jeg om informantene ville si at de hadde fått en kristen oppdragelse, eller om hvordan oppdragelsen hadde vært i forhold til religion. Svarene her gav mye informasjon, og gjorde spørsmål 5. og 6., om foreldre og besteforeldres forhold til søndagen mer forståelig. Det går en rød tråd gjennom besteforeldres, så foreldres og så barnas forhold til søndagen, uavhengig om de regner seg som religiøse eller ikke. I de fire neste spørsmålene gikk jeg tilbake til informanten og stilte spørsmål om meningsdimensjonen: 8.) Hva betyr søndagen for deg? 9.) Hvilket forhold har du til helligdager? 10.) Hva mener du Bibelen sier om søndagen? Og 11.) Hvilket syn har du på Bibelen? Et tilleggsspørsmål til spørsmål ni var ofte om vedkommende behandlet søndager og helligdager ulikt. I de to siste spørsmålene tok jeg opp allmenne, dagsaktuelle temaer: 12.) Har verdiene dine som kristen innvirkning på hva du mener politisk? 13.) Hvis du var politiker, hvordan ville du bestemt reguleringen rundt søndagen? De færreste var politisk aktive. Før spørsmål tretten forklarte jeg dagens lovverk vedrørende åpningstidsloven. Uavhengig om de var politisk engasjerte eller ikke, synes flertallet å ha en klar holdning til hva de mente var rett.

Intervjuguiden var en jeg kunne utenat etter de to første intervjuene, og det ble da også lettere for meg å få flyt i samtalen. Jeg visste hva vi skulle gjennom uten å måtte bruke «jukselapp». Informantene gav signaler om de var komfortable med spørsmålene. Det virket ikke som om informantene hadde tenkt veldig over spørsmålene på forhånd, jeg satt med følelsen under intervjurunden at svarene var spontane og rett fra hjertet, mer enn hva som var politisk korrekt å mene. Jeg ba informantene kontakte meg dersom de følte de hadde glemt å si noe de ønsket å si under intervjuet. Ingen tok tilbakemelding på dette i etterkant.

3.1.2. Innsamling av datamaterialet

Jeg kontaktet utvalget av informanter i begynnelsen av november 2017, og avtalte å ta kontakt i midten av desember 2017 med samtlige for å avtale dag og tid for intervjuet. Det var opp til informanten hvor og når det passet best. To møtte jeg på møterom i egne menigheter, to møtte jeg hjemme, én på cafe, og seks intervjuet jeg over Skype. I den grad jeg kunne møte informantene personlig valgte jeg å gjennomføre dette, men for de som bodde i et annet land, eller utenfor radius av å kjøre bil, anså jeg det som mest hensiktsmessig å ta intervjuet digitalt. Å møte informantene der de ønsket selv var uproblematisk for meg. Jeg lot informantene velge tid og sted, evt. bare tid (Skype), da jeg ville minimere mulig frafall. Både menighetene og kafebesøk opplevde jeg som en nøytral plass. Å besøke informantene hjemme hos seg selv

opplevdes ikke som en nøytral plass, men jeg hadde ingen betenkeligheter med det før, eller problemer med det underveis. Å gå hjem til noen hadde jeg nok stilt større spørsmålsteget til dersom jeg ikke visste hvem informantene var på forhånd. Lydopptakene fungerte like bra på kafe, som hjemme, så for analysedelen har det hatt liten betydning.

Hva gjelder de digitale intervjuene spurte jeg meg selv: Hvorfor ikke velge noen andre informanter jeg kunne møte personlig? Jeg har fundert på flere svar. Av de norske informantene som var utenfor rekkevidde, ønsket jeg å beholde dem som informanter først og fremst fordi de var med på å utgjøre en bredde i utvalget. Det jeg opplever som beste argument er at å ta informanter fra flere deler av landet kan hjelpe meg i arbeidet med å anonymisere dem. Informantene nå er ikke nødvendigvis fra et lukket miljø fra en spesifikk plass. (Flere etiske retningslinjer vil bli redegjort for i underkapittel 3.3.) Hva gjelder informanter fra England, ville det verken økonomisk eller tidsmessig latt seg gjøre å intervju dem i person. Når jeg var i det stadiet at jeg ville utvide med informanter fra andre kulturer, hadde jeg allerede foretatt digitale intervju med norske informanter, og jeg var fornøyd med resultatet. I ettertid vil jeg si at digitale og personlige intervju hadde samme effekt. I svarene jeg fikk, når jeg analyserer dem, kan jeg ikke skille ut hvem jeg intervjuet over internett og hvem jeg møtte i person.

3.1.3. Transkripsjon av datamaterialet

Under intervjuene ble det benyttet lydbånd. Når jeg skulle transkribere opptakene, var samtalene klare og tydelige, og det bød ikke på utfordringer med å forstå hva som ble sagt. Fordelen med lydopptak er at man ikke trenger å huske alt hva som ble sagt og nøyaktig slik det foregikk. Dette gjør funnene mine mer pålitelige. (Pålitelighet/ reliabilitet vil jeg komme tilbake til under punkt 3.5.3.)

I det første intervjuet jeg skrev av fra muntlig til skriftlig form beholdt jeg alt ordrett, og skrev uttrykk som for eksempel ”ehhh”, ”hmmm” og lignende. Jeg skrev også på dialekt, og nedtegnet kunstige pauser. Da jeg leste gjennom det første transkriberte intervjuet opplevde jeg dialektform og uttrykk som mer forstyrrende enn at det tilførte intervjuene noe ekstra. For resten av intervjuene skrev jeg derfor ned alt i bokmålsform. Jeg hadde som tommelfingerregel at ved pause lenger enn fem sekunder ville jeg skrive det ned, samt der uttrykk som ”ehh”, ”hmm”, ble brukt som en pause, altså da mer enn fem sekunder. Jeg bestemte at dersom nonverbal kommunikasjon var merkbar over det som er naturlig skulle jeg

legge det inn som notat i etterkant av intervjuet. Jeg opplevde aldri en veldig markant nonverbal kommunikasjon. Samtalen bar preg av å ikke by på stort besvær, og spørsmålene så ut til å være lette å svare på. I forkant av intervjuene var jeg klar over at nonverbal kommunikasjon ville være vanskeligere å fange opp på samtalene via Skype. Dette ble imidlertid ikke av viktighet.

3.2. Etiske vurderinger og betraktninger

Personopplysningsloven i Norge har som formål å beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket gjennom behandling av personopplysninger (Personopplysningsloven § 1). Personopplysninger kan behandles dersom den registrerte har samtykket til behandlingen (Personopplysningsloven § 8 a). Ved oppstarten av oppgaven meldte jeg prosjektet inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Dette er et nasjonalt arkiv for forskningsdata, som arkiverer, tilrettelegger og formidler data til forskningsmiljøer. Senteret har en egen seksjon for personvern, som gir råd om personvern til forskere og studenter (NSD 2017). Etter å ha meldt inn prosjektet mitt fikk jeg en forhåndsvurdering av hva som var viktig, og hva som måtte gjennomføres (Vedlegg 1, godkjenning fra NSD). For oppgaver generelt, og min oppgave spesielt innebærer dette at jeg får en utenforstående tilbakemelding på hvordan jeg skal håndtere personlig informasjon og hvordan behandle innsamlede data. Dette gir også en trygghet ovenfor informanten, vel vitende om at jeg har noen i ryggen som sørger for at alt foregår på riktig måte. Like fullt er det jeg som har det fulle og hele ansvaret for at god etikk blir ivaretatt gjennom hele prosjektet. Med dette som utgangspunkt skal jeg ta for meg mine etiske refleksjoner i tre underpunkter: Konfidensialitet, informert samtykke og konsekvenser for å delta i prosjektet.

3.2.1. Konfidensialitet

Informasjonen jeg henter inn vil i all hovedsak ligge lagra på en mobil enhet. Telefonen er kryptert, og det er kun jeg som har kode og adgang. Når jeg transkriberte intervjuet skriftlig, brukte jeg koblingsnøkkel. Jeg erstattet navn med koder. Kodene som ble knyttet til en navneliste oppbevarte jeg i låst skuff.

I oppgaven blir informantene aidentifisert. Personlige kjennetegn, og indirekte personopplysninger vil være fiktive eller kategorisert i vide termer. Eksempelvis dersom en av

informantene er jordmor ved Kristiansand sykehus vil vedkommende bli omtalt som sykepleier og institusjonen hun / han jobber ved vil ikke bli nevnt.

3.2.2. Informert samtykke

Samtlige informantene som ble spurt om å bli intervjuet, svarte ja. All informasjon vedrørende prosjektet ble gitt både muntlig og skriftlig, og vedkommende fikk mulighet til å spørre meg om det var noe de lurte på, både før, etter og under intervjuet. Dialogen med samtlige har vært åpen og enkel. Når som helst har informanten hatt mulighet til å trekke seg fra prosjektet uten å oppgi årsak. All data vedrørende personer har blitt anonymisert, og ingenting vil kunne spores tilbake til dem. Ved prosjektslutt vil også kodeboken bli tilintetgjort.

3.2.3. Konsekvenser for å delta i forskningsprosjektet

Det er ingen fysiske konsekvenser ved å delta i forskningen. Informanten vinner heller ingenting på å være med, men gjør det mulig for meg å presentere en forskning som er ny på feltet. På det personlige plan kan det å dele religion være sårbart, og også vanskelig. En mulig mental konsekvens ved min forskning er om informantene ikke klarer å leve opp til idealene sine, at det er inkonsistens mellom hva de mener og hva de gjør. Å ikke klare å leve opp til sine egne idealer kan oppleves som et dilemma. Informantenes tenking og praksis var mye enstemmig. De fleste spørsmålene som ble stilt har svar delt i tre undergrupper. Dermed er det ingen som blir hengt ut i den forstand at de går imot hva andre kristne på deres alder mener.

3.3. Dataanalyse

3.3.1. Variabler

I et religions sosiologisk kart viser en religionsundersøkelse fra 2008 at 7 % av Norges befolkning er sterkt religiøse (Botvar 2010: 22). Det er riktig å si at mine informanter er innenfor disse syv prosentene i Norges befolkning. Ut fra dette perspektivet kan det på mange måter være naturlig å tenke på konservative kristne som en homogen gruppe. Dette vil være en forenkling av virkeligheten. Hva gjelder unge spesielt er det visse fellestrekk. De er i en livsfase hvor de løsriver seg fra foreldre og skal bli voksne. De er i ferd med å fullføre

utdanning, de er på vei inn i arbeidsmarkedet, kanskje de allerede er der. De forlater foreldrenes hjem, finner en partner og blir selv foreldre. På den andre side strekker økonomiske forhold, krav til utdanning og endringer i familiestrukturen det å være ung ut i tid. Ungdomstiden varer lenger, og mangfoldet blir større i måten å være ungdom på. Identisk alder vil ikke si det samme som identisk livsfase. Ida Marie Høeg mener vi gjerne kan snakke om en ungdomstid i alt fra tenårene til trettiårsalderen (Høeg 2017: 11).

Informantene mine har ulike variabler. Noen er gift og har barn. Noen er single og i jobb. Andre er studenter eller arbeidssøkende, noen i fast forhold noen ikke. Ifølge Pål Repstad er det et entydig resultat fra undersøkelser at organisert religiøst engasjement stiger med stigende alder. Barn er generelt ganske aktive i kristelige barne- og ungdomsarbeid som driver i Norge. Så skjer det en tilbaketrekking fra organisert kristen aktivitet i ung voksen alder. Og for mange kommer det så en kristelig reaktivisering i voksenlivet, ofte i forbindelse med at man som foreldre kommer med gjennom sine barn i familiegudstjenester, barnekor, speiderarbeid og konfirmasjonsarbeid. I de faser i livssyklusen der man selv oppdras eller oppdrar, øker den religiøse deltakelsen. Dette kan på den ene siden skyldes en etterspørsel etter religiøs støtte til sosialiseringen, eller så kan man lansere en tilbudsforklaring med at oppslutningen fra barn og foreldre er fordi at de kristne trossamfunnene i stor grad har tilbudene siktet inn mot denne målgruppen (Repstad 2000: 53). I min undersøkelse var samtlige aktive kirkegjengere, uavhengig om de hadde barn eller ikke. Forskjellen informantene imellom var hvilke tilbud fra kirken man valgte å benytte. For studenter uten fast følge og barn, var studenttilbud i regi av kirken brukt før familiegudstjenester.

Karrierevalg, studenttilværelse og yrke var en tydelig innvirkning på hvordan informantene kunne disponere søndagen. Et utvalg av informantene hadde turnusarbeid som gjorde at søndagen av og til måtte brukes til arbeid, mens andre igjen var foruten slike forpliktelser, og sto fritt til å disponere søndagen etter eget ønske. Det er en tendens til at kristne har yrker knyttet til utdanning, helse og omsorg, både utfra sosialisering og kristne idealer. Det har vært oppfordret til å velge yrker som lærer og sykepleier, dels ut fra kristne omsorgsidealer og dels ut fra tanker om at kristne bør påvirke andre religiøst og moralsk (Repstad 2000: 57). Disse tendensene gikk igjen hos mine kvinnelige informanter, hvor fire av seks hadde "kristent" yrke. I forhold til kjønn generelt er det ifølge Inger Furseth og Pål Repstad en tendens til at kvinner skårer høyere enn menn når det gjelder interesse for religion, religiøs tro og kirkegang. Dette mønsteret viser å holde seg gjennom de ulike livsfasene, uansett hvilken type religiøs organisasjon en studerer (Repstad og Furseth 2003: 229).

På tampen av intervjurunden valgte jeg å intervju to fra en annen kultur. Synet på søndagen som hviledag, og hvordan man praktiserte denne var betydelig forskjellig fra de norske informantene til de engelske informantene. Dermed kan det være mer hensiktsmessig på noen områder å forklare holdninger til søndagen som hviledag begrunnet i kultur mer enn religion. Kultur refererer til de normer, verdier og tradisjoner som tilhører en gruppe mennesker av en viss etnisitet. Kultur og religion er ikke ensbetydende, men tett forbundet. Religion har sammenheng med verdisyn, ikke bare på individ- og familienivå, men også samfunnsnivå (Salole 2017: 76 f.).

3.3.2. Teori forklarer empiri

En temasentrert tilnærming sammenligner informasjon fra alle informanter og utarbeider en helhet. En av innvendingene mot at kvalitative analyser ikke ivaretar et helhetlig perspektiv, er først og fremst rettet mot temasentrerte tilnærminger. Når utsnitt av tekster fra ulike informanter sammenlignes, løsrives tekstbitene fra sin opprinnelige sammenheng (Thagaard 2013: 132, 154). I min analyse tror jeg det er presist å si jeg har en delvis temasentrert tilnærming. På den ene siden har jeg tatt spørsmål for spørsmål og sett hva de ulike har svart for å finne likheter og forskjeller. Samtidig opplevde jeg at svar på noen spørsmål var et resultat av svar på andre spørsmål. Eksempelvis, i min oppgave var tre av elleve informanter oppvokst i et ikke- kristent hjem. Deres oppdragelse, spesielt med tanke på søndag, var farget av hva foreldrene brukte søndagen til. Et annet eksempel er at samtlige informanter som var oppvokst i et kristent hjem hadde alle tatt bibelskole eller lignende etter fullført videregående. De tre som hadde kommet til troen på et senere stadium hadde ikke gjort det. Eller at hva foreldrene praktiserte hadde sammenheng med hva deres foreldre brukte søndagen til.

I de ulike temaene satt jeg opp resultatene først isolert sett for å skaffe meg en oversikt. Seks av elleve går i kirken ukentlig. Fire av elleve er interessert i politikk osv. Deretter forsøkte jeg å se svarene inn i en større sammenheng. Når jeg opplevde at jeg kunne se svarene i en større sammenheng, og selv fant en logikk i hva som ble praktisert, testet jeg mine tolkninger mot allerede teori på feltet. Dermed kunne mine egne oppfatninger og tolkninger ses i lys av et bredere material.

3.4. Forskerrollen og forskningseffekt

3.4.1. Forskerrollen

Pål Repstad skrev følgende i boken *Religiøst liv i det moderne Norge*:

”Som menneske og kirkemedlem har jeg, i likhet med andre, min tro og min tvil om hva som er sant, hva som er godt, som er sunt, og hva som er betenkelig når det gjelder religion og livssyn. Men som samfunnsforsker er ikke mine personlige holdninger og meninger så interessante. En samfunnsforsker er interessert i å beskrive og forstå religionens rolle i et samfunn” (Repstad 2000: 19).

Sitatet ovenfor betoner to viktige aspekter ved forskerrollen: En forsker kan ikke fri seg fra egne meninger og holdninger. Vi har alle oppfatning om og holdninger på hva vi liker og ikke- liker. Jeg er en ung, konservativ kristen med bekjentskap til informantene. Uavhengig av om man kjenner informantene eller ikke, er min påstand at forskere ikke klarer å være 100 % objektive, spesielt ikke i et kvalitativt forskningsprosjekt.

Min utfordring som forsker er å ikke presentere konservativ kristendom i et spesielt gunstig lys. Det var ikke min jobb å fremstille konservativ kristendom i et bedre lys enn det funnene tilsa. Mitt primære ønske gjennom hele forskningen er å være ærlig om hva som ble sagt under intervjuene, og fremme konsistens, logikk og sammenheng og argumentere hvorfor jeg eventuelt konkluderer som jeg gjør.

Informantenes tanker og holdninger blir behandlet med respekt i kraft av å være tro og tanker et menneske har. Oppgavens primære prosjekt er å bli rikere på informasjon om hva unge voksne, konservative kristne tenker om hviledagen, og hvordan de bruker den og sammenhengen mellom praksis og tenkning.

3.4.2. Forskningseffekt

Når man skal vurdere kvaliteten av innsamlet datamaterialet kan man stille seg følgende spørsmål: Var det til stede en forskningseffekt? Det vil si: Var aktørenes atferd avvikende fordi de visste de var under forskning? (Repstad 2007: 136). Etter alt jeg kunne bedømme virket det som samtlige informanter prøvde så oppriktig som mulig å redegjøre for ulike praktiseringer og tanker vedrørende de spørsmålene jeg hadde. De fleste ytringer som ble gitt var spontanytringer, altså på informantens sitt eget initiativ. Jeg var oppmerksom på å ikke legge føringer på intervjuet slik at et svar ble tolket som mer riktig enn et annet for eksempel.

3.4.3. Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet er metodiske forskningskrav. Reliabilitet, oversatt til pålitelighet, refererer til at dersom den samme målingen gjentas, er målet reliabelt om vi får det samme svaret hver gang. Validitet henviser til i hvilken grad man ut fra resultatene av et forsøk eller en studie kan trekke gyldige slutninger om det man har som formål å undersøke (Furseth og Repstad 2003: 134). Forskningens troverdighet hviler på at disse to faktorene skal være så høye som mulig. I et kvalitativt studie er det vanskeligere å bekrefte forskningen, fordi det er vanskelig å etterprøve alt som er blitt gjort.

Mitt første møte med reliabilitet og validitet var da jeg på idrettslinjen skulle skrive et treningsopplegg som skulle begynnes og avsluttes med fysiske tester. I etterkant skulle man se om det var fremgang etter et gjennomført treningsopplegg, evt. hvorfor man ikke så en forbedring i fysikk. I denne forbindelse skulle vi redegjøre for validitet og reliabilitet, og deres innflytelse på testene. Eksempelvis så begrunnet jeg med at løper man 60 meter inne vs. ute, kan værforbehold som vind, regn og frost virke inn på resultatet. Idrettsprestasjoner av målbar art, som 60- meteren er litt som matte. Hvis man løper raskere enn forrige gang kan man finne valide grunner, evt. valide grunner for hvorfor man løp senere. Hadde man vært syk i mellomtiden og ikke fått trene ordentlig? I mitt forskningsprosjekt er alle begrunnelsene bygget på teoretiske funderinger. Å snakke om reliabilitet og validitet i et kvalitativt forskningsprosjekt er vanskelig, da disse refleksjonene i siste instans er hypoteser og antakelser.

Hva gjelder reliabilitet i denne forskningen er det vanskelig å tilfredsstillere kravet. Først og fremst fordi i et delvis strukturert intervju vil retningen samtalen ta være ulik hos informantene, selv om vi var innom samme temaer. En annen forsker ville ikke kunne skape den samme dialogen som jeg hadde under intervjuene. For det andre kan informantene forandre mening, eller svaret de kom med under mine intervjuer med dem være annerledes enn de ville gitt til en fremmed. For det tredje er min personlighet og forståelse integrert i prosessen. At en annen forsker skulle komme til de samme slutningene som meg, eller få de samme svarene som meg i intervjurunden er ikke gitt. I et forsøk på å øke reliabiliteten har jeg blant annet beskrevet bakgrunn for og formål med oppgaven (delkapittel 1.0., 1.5.). Jeg har beskrevet valg av metode, hvordan jeg går frem for å kartlegge data (3.1 og underkapitler her), og redegjort for intervjuguiden (3.2.1.). Målet er at oppgaven i sum skal være så systematisk og oversiktlig, at andre forskere kan anvende min analyse av data på samme måte

som meg (jf. indre reliabilitet), slik at jeg kan bidra til ny kunnskap på et lite utforsket felt (Halvorsen 2016: 68).

Et annet moment som kan øke troverdigheten i forskningen er ”kompetansevaliditet”. Denne type validitet handler om kompetansen til forskeren som samler inn de kvalitative data. Relevant kompetanse her er forskerens erfaringer, forutsetninger og kvalifikasjoner til å samle inn denne typen data på det aktuelle feltet (Grønmo 2004: 234). I tillegg til en syvårig teologisk- og samfunnsvitenskapelig utdanning, er jeg selv vokst opp i et kristent konservativt hjem. Jeg kjenner dermed informantenes forståelsesmodeller. Den primære utfordringen min var å stille spørsmål, vurdere og tolke informantenes svar. Oppgavens disposisjon videre er gjort slik at funnene, hva informantene sier, er atskilt fra min forståelse og hvordan jeg tolker svarene. Dette sørger for at min egen stemme i forskningen lett kan skilles ut. Dette bidrar til å skape avstand mellom hva som er funnene i oppgaven, og hvordan jeg tolker disse funnene.

4. PRESENTASJON AV FUNN

I dette kapittelet presenteres de mest interessante funnene fra intervjuene. I problemstillingen betegner jeg søndagen som hviledagen. Med hviledag og helligdager refererer jeg til søndag som hviledag og øvrige røde dager, som for eksempel andre juledag, langfredag og Kristi Himmelfartsdag som helligdager. Dette for å skille dem i to ulike kategorier.

I fremstillingen er gjort rede for hvordan holdninger og praksis fordeler seg mellom informantene. Innsamlingsmaterialet vil bli oppsummert i åtte ulike delkapitler. I første delkapittel redegjør jeg for informantene sitt forhold til Bibelen, utover det å være konservativ kristen. I andre delkapittel redegjør jeg for hva informantene mener Bibelen spesifikt sier om en hviledag. Hvordan de tolker dette, var videre med å begrunne egen praksis. I tredje delkapittel kommer jeg inn på hvordan informantene praktiserte hviledagen. I fjerde delkapittel settes hviledagen opp mot helligdager, og informantene redegjør for praksis rundt helligdager. Hovedlinjene er at hviledag og helligdag har likt prinsipp med tanke på hvile, men budskapet i helligdagene er forskjellig, til forskjell fra de andre dagene i uka. I femte delkapittel ser jeg på primærsosialiseringen, og foreldrenes forhold til kristendom og hviledagen. I sjette delkapittel ser jeg på fysisk aktivitet og trening blant informantene. I sjuende delkapittel ser jeg på informantenes politiske liv, og deres meninger vedrørende

søndagsåpne butikker. I åttende og siste avsnitt redegjør jeg hviledagen som avkobling. Det synes å være viktig for informantene med en rytme mellom arbeid og hvile.

4.1. Bibelen, Guds ord

Under intervjurunden ba jeg informantene beskrive og utdype sitt personlig syn på Bibelen. Det var noen termer og begrep som gikk igjen. Samtlige av informantene brukte mer enn én setning på å beskrive eget bibelsyn. Åtte beskrev Bibelen som ”Guds ord”. Fem refererte til Bibelen som en kilde til, for eksempel ”veiledning” og ”livsvisdom” i livet. To beskrev Bibelen som ”hellig”. Og fire refererte til Bibelen som ”relevant uansett”. Relevant kan i denne sammenhengen tolkes som at Bibelen er aktuell i dag, i alle moralske spørsmål, uavhengig av hvilken tidsperiode boken ble skrevet i.

En av informantene peker på at Bibelen kan brukes som bekreftelse. Forstått som at en ikke skal ta en religiøs påstand for å være sann før man har funnet verifisering i Bibelen. Bibelen er for informanten like gyldig i dag, som i datidens kontekst.

”Bibelen er sannheten. Det er Guds ord. Og i livet i dag så kan alle si noe og alle har meninger. Men jeg setter det opp mot hva Bibelen sier, og ser om jeg kan finne disse meningene i Bibelen. Bibelen er mitt referansepunkt. Jeg vet den ble skrevet i kontekst, men den er likevel mitt referansepunkt. Jeg tror Bibelen er et kompass som guider og strukturerer, og har prinsipper som er relevante for alle veier i livet. Det er et kompass som veileder meg i hverdagen.”

En annen informant mener Bibelen er nødvendig for å leve nær til Gud. Han/hun mener det å lese Bibelen og å bruke boken i hverdagen er det samme som å leve et sunt liv. Jeg tolker dette dit hen at det å være i en relasjon med Gud, og å bruke Bibelen i denne relasjonen, er noe informanten betrakter som en sunn mental livsstil.

”Jeg tror på hele Bibelen. Og jeg tror at Bibelen er Guds ord. Jeg tror at det som står i Bibelen er ment for at vi skal ta det til oss, og bruke det i hverdagen. Og jeg tror det er en bok vi trenger for å leve nær til Gud. Og det er en bok vi trenger for å leve sunne liv.”

En tredje informantene mente det var av viktighet å velge om Bibelen skulle være aktuell eller ikke. Man kunne ikke bestemme seg for å følge deler av den der det passet inn i egen livssituasjon. Det var et enten eller spørsmål:

”Jeg tror du kan lære mye av å lese Bibelen som livsvisdom og ”coaching”. Men jeg tror også det er en hellig bok. Sånn at det er ikke noe du bare kan følge når det passer deg, eller når du føler det beriker livet ditt. Du må ta et valg på at det er sant. Eller så må du velge at det ikke er relevant.”

En av informantene beskrev på hvilken måte vedkommende mente Bibelen var Guds’ ord.

”Forfatteren av Bibelen er Gud gjennom Den hellige ånd. Til syvende og siste har vi fått Bibelen akkurat sånn den skal være. Dette gjennom at Han (Den hellige ånd red.anm.) har inspirert mennesker til å skrive det Han vil. Så det er mennesker som har skrevet det ned, men det er 100 % inspirert og kontrollert av Den hellige ånd. Menneskene som skrev dette var fullstendig klar over at det var dette som foregikk. Så det er Guds ord. Fullt ut. Og jeg tror det er det Gud vil vi skal leve basert på.”

4.2. Skal du holde hviledagen hellig?

Informantene ble spesifikt spurt om hvilken tolkning de hadde av hva Bibelen sier om hviledagen. Tolkningen var utslagsgivende for hvordan de bibelsk begrunner egen praksis. Svarene kan deles i tre grupper: 1) Hviledagen er til for å slappe av, og å bruke tid på Gud og relasjoner (seks av elleve). 2) Hviledagen er opphevet (to av elleve). Og 3) Lørdag er hviledag. Dagens ordning følger ikke Bibelen (tre av elleve).

Samtlige i gruppe 1 (slappe av, bruke tid med Gud og relasjoner) og gruppe 2 (hviledagen er opphevet) begynte å svare på spørsmålet om hva Bibelen sa om hviledagen: ”Du skal holde hviledagen hellig”. Oppfatningen delte seg i hva som lå i hviledag.

Gruppe én, og største andel av alle informantene (seks av elleve) mente Bibelen la i begrepet ”hviledag” å slappe av, bruke tid med Gud og å pleie relasjoner. To av informantene i denne første gruppen har hatt en ikke- religiøs oppdragelse. Informantene refererte til at det var flere måter å bruke tid med Gud på. Gå i kirken, bibellesning, å høre på kristen musikk, å be, eller å lese kristen litteratur. I tillegg var det å samles i husgrupper med andre kristne venner en måte å komme sammen på for å bruke tid med Gud. En annen form for å bruke tid på relasjoner hos informantene var å møte familien på tvers av generasjoner, gjerne til søndagsmiddag. Disse middagene trengte ikke nødvendigvis ha en religiøs undertone. Med religiøs undertone menes det at man fokuserer mer på Gud denne dagen enn de øvrige.

”Hviledagen er en dag man skal sette av tid med Gud, det skal vi også andre dager, men mer på hviledagen, om det er alene eller med andre folk. Og komme sammen med andre kristne å spise og å ha et kristent fellesskap.”

”Søndag skal du stoppe opp, og tenke hva som er viktigst. På søndag skal du sette av enda mer tid til Gud. Og bruke dagen på familierelasjoner og venner. Det er en dag man kan oppleve ting sammen. Og det er viktig å ta seg tid til dette. Det er jo en hektisk verden vi lever i. Gud så jo det, og lagde hviledagen.”

Informantene i gruppe en forsto Bibelen slik at man nettopp skulle slappe av, bruke tid med Gud og relasjoner. Informantene var også enige i begrunnelsen bak budet. Gud skapte hviledagen for oss, fordi Gud så vi trengte en dag i uken å hvile på. Slik å forstå handler det ikke om en rekke regler og lover man skal følge denne dagen, men å få tid og anledning til å hvile og å ha avkobling fra arbeid.

”I Bibelen står det at hviledagen ikke er til for Gud, men for oss selv. Det å ha et bevisst forhold til at hviledagen ikke er til for å skrive ”check”, gjort det. Men at den er sunn og god for oss. Det er en dag Gud har skapt for vår egen del. Så vi må derfor stoppe opp fra fysisk arbeid, for eksempel.”

Alle i gruppe en ville bruke hviledagen til tid med Gud. En av informantene legger vekt på at dette ikke er et påbud, men et frivillig valg. Vedkommende forklarer det slik:

”Religion er noe du må. Kristendom er ikke religion, men relasjon. Du må ikke gjøre sånn og sånn ovenfor Gud. Eller jeg prøver å lære meg til det. Men han vil jo at vi skal gjøre det fordi vi vil. For eksempel. Det er relasjon fordi vi vil bruke tid med Gud, ikke religion som sier vi må bruke tid med Gud.”

To av informantene mente hviledagen var opphevet. Begrunnelsen for opphevelsen var ulik. Første informant siterte Kolosserbrevet 2:16: ”La ingen dømme dere når det gjelder mat og drikke, høytider, nymånedag eller sabbat”. Med dette bibelverset mente informanten at hviledagen var innstiftet av Gud, men regelen er opphevet, og det ikke er galt å ikke holde hviledagen hellig. Den andre informanten refererte til at Jesus helbredet på sabbaten, og dermed angrep hviledagen som hellig institusjon.

”Bibelen sier du skal holde hviledagen hellig. Det er jo et av budene. Så er det jo en del vers i Mosebøkene om sabbaten. At du skal holde den syvende dagen hellig. Og du skal

ikke gjøre det og det på en søndag. Og så kommer Jesus og ødelegger det da, holdt jeg på å si. Han helbredet jo på sabbaten.”

Slik jeg tolker utsagnet, mener informanten at hviledagen i dag ikke skal forstås lovisk. Med loviskhet mener jeg å fokusere på og å ha som hovedmål å følge bestemte lover og regler på sabbaten, også kjent som hvordan NT framstiller hvordan fariseerne tolket Moseloven.

Informanten sa selv at han/hun ikke hadde noen faste lover og regler om hva man fikk lov, og ikke lov til å gjøre på søndag. I praksis brukte vedkommende tid med familien, og hadde fri fra arbeid. I Lukas 6: 7-10, står det om Jesus som helbredet på sabbaten, og skriftlærde og fariseere som ønsket å bruke dette mot Jesus. Informantens henvisning til at Jesus helbredet på sabbaten, tror jeg er hentet fra dette bibelverset.

En sabbat gikk han (Jesus red.anm.) inn i synagogen og underviste. Der var det en mann med en høyre hånd som var vissen. De skriftlærde og fariseerne holdt øye med Jesus for å se om han ville helbrede på sabbaten, så de kunne få noe å anklage ham for. Men han visste hva de tenkte, og sa til mannen med den syke hånden: ”Reis deg og kom fram!” Han reiste seg og gikk fram. ”Nå spør jeg dere”, sa Jesus, ”hva er tillatt på sabbaten? Å gjøre godt eller å gjøre ondt, å berge liv eller å ødelegge liv?” Han så rundt seg på dem alle og sa til mannen: ”Rekk fram hånden din!” Han gjorde det, og hånden ble frisk igjen.

I den siste gruppen (gruppe 3), mener de tre informantene at dagens ordning med søndagen som hviledag er feil. I en bibelsk uke er hviledagen lørdag. To av disse tre praktiserer også hviledagen på lørdag, og sistemann mener man kan ta hvilken som helst dag i uken, men man må bruke denne til å fokusere mer på Gud, enn de øvrige dagene.

”Søndagen er bare én dag i uken for min del. Det er prinsippet om hviledagen som er viktig. Det var kirken som flyttet hviledagen til søndag, i Bibelen var den fra fredagskveld til lørdagskveld. Men hvis man ikke har hviledagen blir man sliten og ødelegger seg selv. Mennesket har behov for en fridag. Men du kan kompensere en annen dag enn søndag.”

”Jeg synes det er interessant at kristne ser på søndagen som hviledag. Jeg bruker lørdagen som hviledag. For meg er søndagen tjeneste for Gud. Jeg er i kirken fra 07.00 om morgenen til vi slukker lysene rundt 20.00. Jeg organiserer gudstjenestene sånn at folk kan komme å bli kjent med Jesus enda mer. Når jeg kommer hjem er jeg fysisk, mentalt og psykisk utslitt. Jeg tror Gud skapte en hviledag for vårt beste, og vi trenger en hviledag så vi ikke blir utbrent. Men det er ikke søndag.”

4.3. Praktisering av søndager

I et konservativt syn på Bibelen ligger det at det Bibelen sier om en sak, er sannheten. Samtidig er ikke alltid tolkningen blant konservative kristne nødvendigvis entydig, heller ikke for en selv. Jeg har redegjort for hvordan informantene tolker hviledagen ut fra Bibelen, og dermed også begrunner egen praksis. Nå går jeg i dybden på hvordan informantene praktiserer hviledagen. I all hovedsak er det harmoni mellom tenking og handling.

Eneste avviket mellom tenking og handling er at de to informantene som mente sabbatsordningen i Det nye testamentet er opphevet, brukte søndagen som hviledag. Dette trenger ikke nødvendigvis å være en inkonsekvens, da begge mente kroppen generelt hadde behov for en veksling mellom arbeid og hvile. Men for dem er det ikke påbudt å ta denne hvilen søndag/lørdag. I forhold til jobbsituasjonen passet det best for begge å hvile søndag.

”Søndag er fri fra jobb. Så søndag for meg er nok dagen jeg prøver å slappe av, være hjemme, lese litt teologi og i Bibelen. Og å gå på møte (gudstjeneste/ forsamling red.anm.). Jeg er en introvert person, så jeg prøver også å pleie min introverte side. Å få et par timer å slappe av for meg selv.”

Majoriteten av de norske informantene praktiserte hviledagen søndag. De engelske informantene hadde i hovedsak lørdag som hviledag. På søndager går seks av elleve informanter i kirke/forsamling ukentlig. Fire av elleve går i kirke/forsamling minst en gang i måneden eller mer. Totalt er ti av elleve informanter aktive kirkegjengere (besøker kirken en gang i måneden eller mer). To av informantene sa om egen søndag slik:

”Jeg ønsker å bruke dagen i kirken. Det betyr mye for meg å møte de som er felles kristne. De er jo min familie i tro. Jeg trives med å være der. Og det er jo også et valg man tar om å gå i kirka hver søndag. For jeg kunne jo valgt å være hjemme med venner å se en film. Men jeg velger kirka fordi det er viktig for meg.”

”Jeg kan ikke skryte på meg at jeg går på gudstjeneste hver eneste søndag. Når jeg var liten var det plikt. Så da var jeg hver søndag. Men nå er det heller et valg. Jeg går fordi jeg har lyst. Og jeg synes det er viktig.”

Av organisert arbeid er det syv av elleve som har søndagsfri. Denne gruppen deler seg i tre for hvordan de bruker hviledagen. To personer synes det er respektløst å gjøre noe form for arbeid, både utarbeid eller innarbeid. De bruker dagen i kirken og med familie og venner.

”Jeg er vokst opp med, og praktiserer ingen jobbing eller arbeid på søndag. Det handler om å respektere søndagen som hviledag på alle plan. Jeg pleier å gå i kirken, spise middag med folk, og ha ekstra fokus på Gud.”

Tre av dem ville i hovedsak bruke søndagen som hviledag, med mindre det var behov for å gjøre småting i huset. Eksempelvis støvsuge stuen ved besøk, sette på en vaskemaskin og lignende.

”Søndagen for meg er å slappe av, få energi, gå i kirken og ta det ”easy peacey”. Jeg jobber helst ikke på søndag, men det har hendt sånn av og til. Så helst ikke husarbeid, men skal du ha selskap så må du gjøre det.”

”Jeg synes søndag er en veldig deilig dag for da kan jeg slappe av. Jeg legger ikke gjøremålene til en søndag. Jeg tenker det meste skal være gjort. Men når man jobber så er det ikke alltid man får gjort alt hjemme. Hvis det er noe jeg må gjøre søndagen så gjør jeg det, for eksempel støvsuge kjapt over.”

De resterende to var informanter fra England, som begge ville bruke søndagen til frivillig arbeid i kirken. På lørdag ville de ikke gjøre husarbeid eller annet arbeid, med mindre det var småting. Lørdagene ble primært brukt til tid med venner og familie. For begge opplevde man søndagen som en hektisk dag, med stort ansvarsområde. Begge holdt lørdagen hellig, og henviste også til at dette var bibelsk. Bibelens sabbat er lørdag. Samtidig mente de at det viktigste var ikke hvilken dag man hadde hviledagen på, men at man tok seg tid til å ha en dag med fysisk hvile.

”Jeg velger å se det slik at jeg starter uken min med søndag. Det setter alt i perspektiv og jeg får kraft for kommende uke. Før så var jeg sånn at jeg gjorde ingenting på søndag å bare ”chilla”. Nå gjør jeg det på lørdag. Hvis du vil bli teknisk så er egentlig sabbaten lørdag, hehe. Men jeg tror det (hviledagen, red.anm.) betyr mer enn at det er en spesifisert dag. Men så på søndag starter jeg uka. Jeg starter uken med å gå i kirken. Hver dag er ”Guds dag”, og jeg starter hver dag med å lese i Bibelen å høre på lovsang. Men på søndagene så er det mer av dette. Selvfølgelig når jeg går til kirken tidlig søndag morgen, så vil jeg av og til heller sove videre i sengen min. Men så lades man opp spirituelt om man går i kirken da, og gjør tjeneste der. Bibelen snakker også om bruke tid sammen med et kristent fellesskap.”

To av elleve informanter jobbet turnusarbeid i helsesektoren. Samtlige av disse ville være i kirke/ menighet minst en gang i måneden, men ytterlige besøk var avhengig av hvordan

arbeidstiden så ut. Begge ville primært ha søndagen som hviledag. Dersom man måtte jobbe søndag, ville man hvile i en ukedag ved behov. Hva gjaldt å gjøre arbeid i huset på søndagen ville begge unngått store gjøremål, men å holde vaskemaskinen i gang, eller rengjøring ved besøk var uproblematisk.

”Nå er jeg i turnus. Så da må jeg jobbe på søndager av og til. Men før det gikk jeg alltid på møte (gudstjeneste/ forsamling red.anm.) hver helg. Forrige søndag var jeg på gudstjeneste. Søndagen før der hadde jeg ikke jobb, men da bare slappa jeg av, etter at jeg var på middag til svigers.”

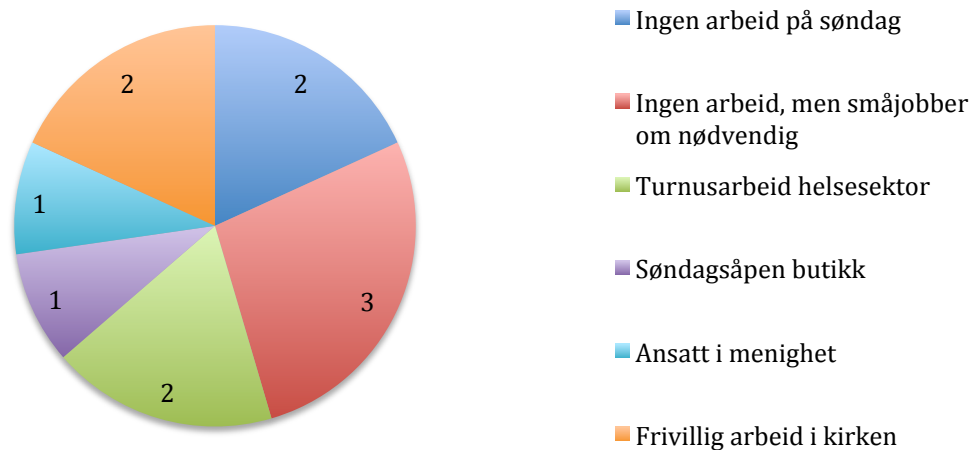
En informant jobber på søndager i en søndagsåpen butikk. Ved behov ville vedkommende ta seg fri andre dager i uken, men det var ikke alltid dette lot seg gjøre. I tillegg til butikken jobber vedkommende i kommunen, samt holder på å fullføre studiene sine.

”Jeg studerer og har to jobber. En av de er søndagsåpen butikk. Det blir jo slitsomt. Sånn som i dag(onsdag red.anm.) har jeg bare gjort ingenting fordi jeg trengte å ha fri. Jeg burde jo lest til eksamen. Men jeg har sneket meg unna. Jeg har av og til behov for fri. Og jeg prøver å få til dette også. Jeg kompenserer gjerne i ukedagene. Hvis jeg har tid.”

En informant er fast ansatt i en menighet. Dette innebærer at informanten jobber annenhver søndag. De søndagene vedkommende ikke er på jobb, er gudstjeneste fortsatt en prioritet, men disse søndagene vil det ikke være samme forpliktelse til å ta på seg oppgaver. Vedkommende har en annen dag i uken som satt av til hviledag.

”Jeg er veldig aktiv i menigheten. Jeg går jo frivillig selv om jeg ikke jobber. Det er jo mitt andre hjem. Men når jeg jobber så føles det som jobb og ansvar. Jeg har fri annenhver torsdag. Da sover jeg lenge for eksempel. Stikker en plass og spiser og koser meg litt. Og det tenker jeg også søndagen er til for å kose seg. Tilbringe tid sammen med folk som gir deg noe. Så jeg prøver å gjøre det annenhver torsdag da.”

Hva gjør informantene på søndag?

Det er fire informanter som har obligatorisk jobb enkelte søndager. Av disse er det tre som ikke ukentlig går på kristent møte eller gudstjeneste. I dette ligger det at man ikke kan prioritere kirke/menighet på grunn av jobb. Sånn sett kan arbeidslivet være en avgjørende faktor for om informantene kan gå i kirken ukentlig. Av de som har fri søndager blir dagen i hovedsak praktisert som en fridag.

Totalt var det fem informanter med holdningen om at søndagen kan brukes til små gjøremål i huset, men storrengjøringen blir ikke lagt til søndagen. Av disse var det to småbarnsforeldre, som hadde unngått gjøremål på søndag før de ble foreldre. For å få dagene til å gå rundt var det nødvendig med små gjøremål noen søndager.

”Jeg er opplært hjemme til at søndager skal jeg ikke gjøre noe. Men det har forandret seg. For nå ser jeg jo at jeg må. Hvis det ser helt bomba ut så må jeg bare vaske. Og tøy vasker jeg ofte. Vaskemaskinen sviver hele tiden. Dette endret seg mest med babyen. Med barn skal alt gjøres hele tiden.”

4.4. Søndag versus helligdager

I Norge har man valgt å følge majoritetskirkens helligdager. På vanlige søndager, og andre røde dager i forbindelse med høytider kan ”å forstyrre med utilbørlig larm” resultere i bøter (Helligdagsfredloven §6). Disse dagene er det også primært stengt, med unntak. I England

regulerer man tilsvarende kun åpningstiden første påskedag og 25. desember (Christmas Day) med alt helt stengt (Sunday Trading Act 1994: s. 2), og ellers noe strengere regulering søndag enn øvrige dager. Hva informantene mener om søndagsåpne butikker kommer jeg tilbake til i underkapittel 4.7.1.

Informantene ble spurt om forholdet deres til helligdager, som eksempelvis første juledag, langfredag og Kristi Himmelfartsdag sammenlignet med forholdet deres til hviledagen. Også i svarene som ble avgitt her kan informantene deles inn i tre grupper. 1) Helligdagene har et spesifikt budskap, men samme prinsipp for hvile som søndagen (seks av elleve). 2) Helligdager er vanlige fridager (fire av elleve). Og 3) Helligdager inngår som en del av kristne tradisjoner, og man gjør mer ut av dem (en av elleve).

I spørsmålet som ble stilt vedrørende helligdager, var jeg ute etter å finne praktiseringen, ikke hva de ulike helligdagene markerte. Siden forskningen har som hovedmål å finne ut av hviledagen spesifikt, var siktet med å stille spørsmål om helligdagene, å kunne belyse om eksempelvis langfredag ble praktisert strengere med tanke på hvile enn øvrige søndager.

Om helligdager generelt, tenker seks av elleve at helligdager skal praktiseres likt som søndager. Herav to som mener man ikke skal gjøre noe, og å ha respekt for dagene og budskapet, og fire som mener man ikke legger storrettgjøringen til eksempelvis langfredag, men skal man ha besøk, og det trengs støvsuging er det ikke regler som sier dette er galt.

”Jeg tror ikke jeg praktiserer dem annerledes, men fokuset er mer spesifisert. Hver søndag så er fokus Jesus, det å bli kjent med han. Mens påsken og julen for eksempel har et annet fokus. I julen at han (Jesus red.anm.) ble menneske og hva det betyr for oss. Jeg synes ikke helligdagene er viktigere enn hviledagen, men de har bare et annet fokus.”

”På en måte så behandler jeg dem likt. Men samtidig så er de annerledes fordi du har noe spesielt du feirer. Pinse eller påske. Påske er jo kanskje enda mer spesielt for da føler jeg dagene er enda mer sånn, ok, dette er dager vi har satt av for noe spesielt. Så søndag kan du på en måte ta når det passer deg, og helligdager er på bestemte dager. Dagen i seg selv på hviledagen er jo egentlig ikke hellig. Men jeg gjør ikke noe annerledes på helligdager eller hviledager.”

Fire informanter tenker helligdager til forskjell fra søndagen er vanlige fridager.

”Jeg tenker egentlig bare på det som en vanlig fridag. Jeg vet jo hva/hvorfor de er helligdager og sånn, og hva det innebærer. Men jeg har ikke noe tradisjon for at for eksempel langfredag kan du gjøre sånn, men ikke sånn.”

”Helligdager er bare vanlige fridager for min del. En ekstra dag du ikke må gå på jobb.”

Siste informant ser på helligdagene som tradisjonsbærere. På denne måten er det flere ritualer man skal gjennom, enn på søndagen. Eksempelvis på søndager kan man gå i kirken dersom man har tid og anledning. På julaften er kirken tradisjon. At det er flere ritualer og konkrete ting man gjør, mener informanten også gjør det mer hellig.

Hva gjelder de ikke- kristne høytidene som 1. mai og 17. mai, som også inngår i helligdagsfredslovgivningen, refererer informantene til at 17. mai har faste rammer i form av barnetog, være med venner og familie, etc. Da hadde ikke informantene tid til å gjøre husarbeid. Noen hadde betalt arbeid i helsesektoren. 1. mai var en vanlig fridag hvor man kunne gjøre hva man ville med tanke på husarbeid. Jeg gikk ikke i dybden på engelske høytidsdager.

4.5. Foreldre og hviledagen

I mitt forskningsmateriale var flertallet (åtte av elleve) vokst opp i et kristent hjem med aktive kristne foreldre. I oppdragelsen ble det religiøse aspektet også i fokus ifølge informantene. Tre informanter var vokst opp uten noe som helst fokus på religion eller religiøsitet fra hjemmet. Samtlige av disse ble kristne etter tenårene, da venner dro dem med inn i menighetsliv.

Engelsk informant: ”Jeg er oppdratt uten noe perspektiv på religion. Jeg visste ikke egentlig hva kristendommen var før jeg flyttet hjemmefra og ble en kristen selv. Så oppveksten var uten å lære om Jesus. Jeg hadde ikke noe dårlig bilde, men bare var uten noe forståelse. Hadde ingen opplæring om det.”

Norsk informant: ”Jeg har ikke en kristen oppdragelse, jeg kommer ikke fra et kristent hjem. Men jeg lærte litt om kristendommen kulturelt sett. Sånn på barneskolen og ungdomsskolen. Så jeg tenker det var noe som ble sådd da.”

Av de informantene som var oppvokst i et kristent hjem var samtlige av foreldrene deres aktive i menighet, i den forstand at alle gikk i kirken minst en gang i måneden. I perioden informantene var barn uttalte seks av dem at de var i kirken/menighet hver helg. Av flertallet ble besøkene opplevd som mer tvang enn frivillig.

”Når jeg var liten var jeg på søndagsskolen hver helg. Mer til fortvilelse enn glede mange ganger. Det ble bare rutine etter hvert. Men i ettertid har jeg fått en veldig god, ja... Noe jeg er ute etter... Det har vært en veldig fin ting.”

”Jeg ble tvunget i kirken selv om jeg ikke hadde lyst. Seriøst. Men så kommer du til det punktet hvor du får venner i kirken, og du går frivillig fordi det er gøy. Du kunne leke ute. På de ulike aldersgruppene på søndagsskolen var det ulike aktiviteter. Av og til spilte vi fotball. Så det var tvinging, men samtidig mye trivelig og bra.”

”Jeg vokste opp med å gå i kirken søndag. Det var jo det vi gjorde. Når jeg var liten var det litt kjedelig av og til, og jeg ville heller være ute å leke. Men når jeg kunne ta valget selv så fortsatte jeg å gå i kirken. Det er jo det vi gjør på søndager.”

Samtlige av alle åtte informanter som er vokst opp med kristne foreldre, legger alle i dag vekt på hvor takknemlige de likevel er for å ha fått dette aspektet i oppdragelsen.

”De preppa jo inn Gud er god, Gud er ditt. Men jeg har mer i ettertid innsett hvilken betydning det hadde, og hvorfor de gjorde som de gjorde, og hvorfor de verdiene de har formidlet er så viktige.”

”Jeg er oppvokst med kristne foreldre, og de var veldig aktive i barne- og ungdomsarbeid i kirken og fulgte meg opp. Jeg ønsker å gi barnet mitt en kristen oppdragelse. Og la barnet mitt lære å se Guds kjærlighet fra starten av også.”

I det følgende skal jeg redegjøre for hvordan foreldrene praktiserer hviledagen, og forholdet mellom foreldre og informanternes forståelse av hviledagen. Funnene er tvetydige. Under 4.7. redegjorde jeg for hva informantene gjør på søndag. Alle mente mennesket hadde behov for en hviledag, men det var det ikke nødvendig å ta hviledagen akkurat på søndag. Begrunnelsen ble gitt i henhold til at en bibelsk uke har sabbaten på lørdag, og ut fra forståelsen av at mennesket har behov for hvile. Hos informantene gjorde tre av elleve ingen form for arbeid søndag. Åtte av elleve gjorde ingen arbeid med mindre de anså det som nødvendig.

Foreldregenerasjonen til informantene delte seg i to kategorier: De ikke- religiøse foreldrene (tre av elleve) gjorde ikke forskjell på søndag og øvrige dager, og når informantene snakket

om foreldrene i denne gruppen var det like naturlig å støvsuge huset på en søndag som på en lørdag. Søndager har man ofte tid. Det er likevel grunn til å tro at foreldrene ikke går på høygir syv dager i uken, men at hvile ikke er bestemt ut fra livssyn eller religion.

”Foreldrene mine behandler ikke dagen som at den er noe annerledes. Når jeg var liten brukte vi den gjerne på familie, ut å gå på tur. Utover det har de ikke noe spesielt forhold til at det er hviledag. Pappa vaska bilen og gjorde sånne ting selv om det var søndag.”

”Foreldrene mine tenker på søndagen som bare en vanlig fridag. Pappa jobbet i oljeindustrien, og der jobber de skift så da jobbet han jo søndag. Mamma jobbet i kommunen så hun var vant med å ha fri. Utenom jobb så har de ikke noen holdning om at det er noe som ikke kan gjøres på en søndag. Hvis noe må gjøres så gjøres det.”

Foreldrene til informantene som regner seg som konservative kristne holdt konsekvent søndag som hviledag (åtte av elleve). Noen av informantene fortalte om foreldre som jobbet turnus i helsesektoren søndager, eller i oljebransjen og hadde turnus med uker på og uker av. Sånn sett kunne det vært flere kategorier blant foreldrene. Men hva gjelder arbeid i hjemmet/ hagen hadde religiøse foreldre dagen helt fri.

”Jeg er vandt med at søndagen var en dag der man ikke skulle gjøre noe. Min far, for eksempel, gikk alltid hjemme i huset å jobba når han hadde fri. Men på søndag så gjorde han ingenting. Mamma var veldig opptatt av at vi ikke skulle gjøre sånn og sånn på en søndag.”

”Mamma jobber turnus (i helsesektoren red.anm.). Pappa pleier å stå opp tidlig å be og å lese i Bibelen. Etter det pleier han å løpe en tur. Men de er veldig sånn skal ikke gjøre noe arbeid hjemme. Klippe plenen, støvsuge eller sånne ting. Mamma pleier å invitere til familiemiddag. Jeg selv tenker det er mye jobb. Men hun er egentlig sånn skal ikke gjøre jobb på søndag.”

”Foreldrene mine synes, og jeg er vokst opp med det, at søndagen skal du respektere og la være hviledag på alle plan. Så du skal ikke gjøre noe arbeid. Og så er det en dag du ikke skal bråke for andre med hammer eller gressklipper.”

”Pappa jobber i olja, så han har skift, jobber tredje hver helg. Og vi har diskutert dette med søndagsarbeid. Hans innstilling er at du ikke ta fri fra en jobb du har hvis den legger opp til å jobbe søndag. Men nå har vi drevet å fikset på kjøkkenet i leiligheten

min, og da var han sånn jeg kan hjelpe deg alle dager unntatt søndag. Søndag, da var det lite hjelp å få”.

Av de som er oppvokst i et kristent hjem var det også flere som pekte på at noe av det som ble tenkt i moralske spørsmål, var nok like mye basert på hva som var lært hjemmefra, som hva som står i Bibelen.

”Jeg er vokst opp med kristne foreldre, så jeg tenker vel mye jeg gjør, gjør jeg fordi det er sånn det skal være. Men så har au foreldrene mine lagt vekt på at jeg skal prøve å tenke selv. Og å lære gjennom Bibelen.”

”Det er vanskelig å si om det er Bibelen som påvirker moralen min, eller om det er det jeg har lært av foreldrene mine som påvirker meg. Tror det er litt begge deler.

Familien min er jo kristen i alle ledd, så vidt jeg vet. Det er det jeg er oppvokst med.

Så det er jo ting jeg gjør og tenker ubevisst fordi jeg er født inn i det vil jeg tro.”

Av foreldrenes ståsted må det tas høyde for at informantene ikke husker riktig eller at de i lys av eget religiøst ståsted fortolker foreldrenes bruk av søndagen. Hviledagen har gått fra å være søndag, og å innebære ingen form for husarbeid i foreldregenerasjonen, til å kunne tas den dagen det passer best i uken, med legitimitet til å gjøre smått arbeid også på søndager. Dataen er basert på hva informantene gjorde, og brukte hviledagen til i praksis. Samtidig var det blant konservative kristne ingen som ikke hadde en hviledag, med regler for hva man kunne gjøre og ikke gjøre.

4.6. Fysisk aktivitet og søndag

Hva gjelder trening og fysisk aktivitet var det relativt stor spredning på hvor aktive informantene var. To trente opp mot hver dag. Fem trente av og til. Og fire trente aldri. På spørsmål om det var forskjell å trene på søndager, versus andre ukedager var meningene delt i tre. Mange mente man like greit kunne trene på en søndag som øvrige dager. Søndag var gjerne da man hadde tid.

”Jeg prioriterer gjerne bort å trene på ukedagene, men trener på søndag fordi da har jeg tid. Å trene gir meg energi. Når jeg er ute å løper så er det et fristed. Det er liksom min form for hvile.”

”Jeg trener like greit på en søndag som på hvilken som helst annen dag. Det er jo også en måte å bruke tid med Gud på. Å høre på kristen musikk. Og å be. Det å være i

naturen og å være takknemlig for det han har skapt. Noen leser. Jeg er egentlig sånn at jeg må ut.”

Av de to som trente opp mot hver dag, ville begge ta det roligere søndag. De hadde ulike forklaringsmodeller til valget:

”Jeg er i fysisk aktivitet hver dag. Fem dager i uken har jeg høyt tempo, og onsdag og søndag trener jeg rolig. Jeg tenker at søndag skal du ikke ha høy intensitet, da er det bare rolig. Så kan jeg høre på en kristen podcast eller en tale eller noe sånn. Det er ikke på søndager jeg skal ta ny rekord på 100-meteren.”

”I en ideell uke trener jeg seks ganger. På søndag spiller jeg fotball med venner. Jeg hadde egentlig tenkt å være med i fotballklubb, men de spiller kampene sine på søndager. Og disse kampene ville krasjet med gudstjenestene. Når jeg spiller med venner mister jeg bare en gudstjeneste. Kirken vår har fire gudstjenester hver søndag og jeg liker å gå på flest mulig.”

Informanten som trente hver dag hadde roligere intensitet onsdag og søndag. I utgangspunktet når man trener kan ikke kroppen ha høy intensitet hver dag. Det kan over tid føre til overtrening og videre skader. Men ut fra informantens ståsted opplever jeg ikke overtreningmomentet som grunnen til at søndagen blir prioritert som roligere. På søndagen hører informanten på en kristen tale samtidig som man trener. Vedkommende gjør ingen form for arbeid på søndager.

Informanten som trente seks økter i uken valgte bort organisert fotball for å kunne delta på mer enn en gudstjeneste, samme dag. På spørsmål fra meg om vedkommende gikk på så mange møter som mulig uavhengig av arbeidsoppgaver den aktuelle dagen var svaret ja. På spørsmål fra meg om vedkommende synes det var umoralsk med organisert idrett søndag var svaret nei. Det virker ut fra dette som informanten prioriterer et kristent fellesskap foran organisert idrett. Vedkommende er ellers aktiv, og gjør ikke noe av å trene søndager.

En informant mente det var feil å bruke hviledagen på å trene. Samme person ville heller ikke gjort noen form for arbeid. De to andre som ikke ville gjort noen form for arbeid søndager synes trening var ok. Av alle de som trente av og til brukte samtlige søndagen til å trene. Hovedgrunnen var at det var søndagen man hadde tid til å prioritere å trene.

4.7. Politikk

Politikk handler om fordeling av goder og byrder i et samfunn ved hjelp av makt. Politikk er den virksomhet innen et sosialt system som innebærer at mål blir satt, prioriteringer ordnet, verdier fordelt og virkemidler valgt og anvendt. Ved forrige stortingsvalg var det 78,2 % av stemmeberettiget i Norge som stemte (NRK 2017). Samtlige av mine informanter stemte ved både stortingsvalg og kommunevalg. Alle baserte stemmen sin på verdipolitikk.

”Verdiene mine som kristen har innvirkning på hva jeg stemmer. Jeg føler ikke det er noe forskjell mellom de to. Min tro burde forme hva jeg stemmer. Du kan ikke på den ene siden... Eller du kan ikke tro det Bibelen sier, og stemme på det partiet som går imot Bibelen. Da er det en disconnect.”

Videre var engasjement utover dette delt. Syv var ikke politisk engasjert, hovedsakelig begrunnet av at de ikke kunne nok. Begrunnelsen som gikk igjen hos de med lite politisk engasjement var: ”Jeg kan ikke så mye om politikk, men Krf er jo et kristent parti, så jeg stemmer dem. Jeg vil at samfunnet skal ha kristne idealer.” De fire andre informantene var politisk engasjert, hvorav en var politisk aktiv. De politisk engasjerte var menn.

”Jeg vil ikke påstå Krf er perfekt. Det er jo et politisk parti og ikke en menighet. Men det er et parti som tar opp mange av de sakene som er viktig for meg som troende. Og jeg finner veldig mye igjen det jeg tror i politikken.”

”Jeg stemmer Krf. Helt klart. Jeg tror det er viktig å ha noen kristne på Stortinget. Jeg er ikke nødvendigvis enig med alt de står for. Men den kristne verdien spesielt, og familieverdier det er veldig viktig for meg.”

Vedrørende søndagsåpne butikker synes alle av de norske informantene det var viktig med en konservativ løsning. Enten å beholde loven slik den er nå (fire av elleve), eller å gjøre den enda strengere (fem av elleve). De to engelske informantene mente at åpningstidslover skal være liberale, dvs. at landets lover ikke legger store føringer vedrørende søndagsåpne butikker. Hovedlinjen er at kvinner mer enn menn vil ha alt stengt. De som er single/bor alene vil ha strengere regulering enn de som er i forhold eller er foreldre. De to engelske informantene var imot reguleringer.

Singel: ”Jeg synes ikke noe om søndagsåpne butikker. Vi er mennesker, vi må planlegge bedre. Vi klarer fint det, jada. Og ikke være sånn, å nå trenger jeg litt av det

eller det. Lån heller litt melk av naboen da. Det er godt naboskap også det. Det er mye bedre synes jeg.”

Singel: ”Søndagsåpne butikker er en luksus- greie. Hvis du ikke kunne handle på en søndag hadde det ikke vært noe problem, for da måtte du planlegge litt. Det er en del av samfunnet som går den veien, at når du åpner opp for noe, så bare dras det mer og mer og mer og mer. Hvis du åpner opp for mer så tar vi steget inn i en enda mer stressende hverdag, hvor du har tilgang på alt alltid. Det er en kulturell greie som dras og dras.”

Forelder: ”Jeg tenker at å ha noen butikker oppe er helt greit. Jeg tar ikke storhandelen på en søndag. Men det er veldig greit å kunne handle inn ting man har glemt til middagen, for eksempel fløte. Jeg ville ikke hatt for mye oppe, for da er vitsen med søndag borte. Klesbutikker trenger ikke være oppe. Men i forhold til mat så er det nødvendig på en måte.”

Butikkene det er snakk om er matvarebutikker. Samtlige av norske informanter synes det var viktig å skille mellom matvarebutikker og eksempelvis klesbutikker. Klesbutikker og lignende synes alle norske informanter var viktig å holde stengt. Dette for å ikke tøye strikken så langt at det til slutt gikk i retningen av at alt skulle være åpent.

4.7.1. Norge versus England

Jeg har definert kultur som en samlebetegnelse på hvordan mennesker tolker, forstår og organiserer verden rundt seg. Et kulturelt filter refererer til at tolkning av verden blir farget av kulturelt innlærte verdier, antakelser og oppfatninger. Objektiv virkelighet blir subjektiv fortolkning (Salole 2017: 76). I Norge har det kulturelt vært debatt vedrørende søndagsåpne butikker, men det er i dag et flertall blant befolkningen, frivillige organisasjoner og i næringslivet for at én dag i uken skal være annerledes. Dette gjenspeiler seg også hos informantene. Av de norske informantene i min forskning ville fem holde alt stengt, mot fire som synes det var greit sånn som det var nå, men ikke mer åpent.

”Jeg liker ikke den derre Brustad-bua. Det er sløvhet. Altså jeg kan forstå det i juletida. At ikke alle har tid til alle julegavene og å handle inn mat. Men generelt, så er den Brustad- bua trang. Den er helt håpløs. Det er ikke noe godt utvalg. De må heller tvinge folk til å tenke smart. Og ikke utsette det til søndag, det blir bare stress.”

”Hvordan jeg ville bestemt reguleringen rundt søndagsåpne butikker? Oi, det er jo så mange ting å ta hensyn til. Jeg benytter meg av og til av søndagsåpne butikker selv. Og jeg er glad for at jeg har det tilbudet. Men jeg ville ikke åpnet mer. Det er greit sånn det er nå. Åpner man mer så handler det om å tøyne strikken. Så spørsmålet blir jo da hvor langt skal vi tøyne strikken...”

Begge de engelske ville alt skulle være åpent søndag. Når jeg fortalte om reguleringene i Norge vedrørende søndagsåpent hadde begge de engelske informantene kommentarer.

”I England synes jeg det er rettferdig. Lovene i et land må skreddersys til folket. Ikke alle er kristne, men alle er mennesker. Jeg tror kristendommen er best, men jeg vil ikke se ned på folk som ikke gjør det. Å holde stengt søndag er å maksimere mine egne verdier, og å minimere andre sine. Det må være rettferdig.”

”Loven i Norge får meg til å tenke på det jødiske folket (Fariseerne¹⁵, red.anm.) i Bibelen. Jesus sa til dem det var religion. De forsto det feil. Bibelens eller Guds intensjon var ikke å lage en liste med religion som alle rundt oss også måtte følge.”

Uavhengig av hva de engelske informantene mente, tok også norske informanter til ordet for hvorfor søndagsstengt ikke skulle begrunnes i kristne regler og lover. Men de mente mennesker uavhengig av religiøst ståsted skulle kunne finne regler som alle kunne enes om i et samfunn, og å gjøre søndagen til en annerledes dag var et universelt prinsipp.

”Det er ikke rett at kristne regler skal dominere. Men søndagsstengt har fungert i Norge i alle år. Så jeg ser ikke at det er en viktig sak å gjøre noe med.”

”Det handler ikke om å ha kristne regler, men om kulturen. Hvis kulturen går mer og mer mot å skulle gjøre alt hele tiden, at ting skal gå fortere og fortere... Og hvis ikke vi setter ned foten vil trenden bli masse utslitte folk.”

---

¹⁵ Fariseismens program har karakter av ønske om en etikk som gjennomsyrrer menneskelivet og samfunnet som helhet. Etikken skal være virkeliggjørelsen av Guds vilje. Guds vilje ble basert på studier av de hellige Skriftene, men den rette tolkningen av Skriften ble overført fra generasjon til generasjon fra Mosetiden, og dermed trodde på, og levde fariseerne etter, muntlige overleveringer av Toraen/ loven. At Jesus tok et oppgjør med fariseerne var ikke fordi Jesus var motstander av den muntlige loven, men han mente at loven ikke var en mulig frelsesvei for mennesket. Jesus anklager Fariseerne for å være hyklere, ”Men det de gjør skal dere ikke rette dere etter. For de sier ett og gjør noe annet” (Matt 23: 3) (Gilbrant og Gilbrant 1986 Bind 3: 31 f.).

4.8. Hviledagen og avkobling

Hos mine informanter var det to uttalelser som gikk igjen uavhengig av spørsmål. For det første mente de aller fleste at vi trenger en hviledag i uken, hvor vi kan koble av fra jobb, skole og ”stress i hverdagen”. For det andre mente åtte (nordmenn) at vi trengte en dag å kunne prioritere venner og familie. I hovedsak ble dette gjort på søndagen, da dette var dagen man hadde tid. I en travel hverdag var det vanskelig å prioritere. Den offentlige hviledagen sørget for at man fikk en pust i bakken, og kunne velge det man ellers ikke hadde tid til.

”Vi er veldig hektiske. Bibelen mener vi skal hvile en dag i uken. Og det må vi da ta. Vi stresser i uka hver eneste dag fra A til Å. Det baller på seg. Kroppen vår går jo ellers i høygir. Vi må få lov til å roe ned.”

”Søndag er for meg ettertanke for uken. Hva har gått bra, hva kunne gått bedre. Stoppe litt opp, okei, hvor er jeg nå. Jeg tror det er viktig å ikke bare kjøre på å gi full gass, men gjøre litt andre ting. Jeg skriver mål for neste uka. Hva jeg vil prioritere da.”

Hviledagen blir hos informantene oppfattet som nødvendig, for menneskets beste, fordi vi trenger en vekselvis rytme mellom arbeid og hvile. Dette begrunnes i hovedsak med belegg fra Bibelen, men argumenter for at det finnes også i ikke- religiøse kilder. For de norske informantene oppleves den lovbestemte hviledagen som en ressurs. Informantene landene imellom er uenige om en offentlig hviledag, men de er likevel enige i at mennesket trenger en hviledag, og i praksis tar alle seg tid til å prioritere denne. Hvilken dag i uken varierer.

4.9. Oppsummering

Informantene er opptatt av rytme. Alle mener det må være en vekselvis rytme mellom arbeid og hvile. Egen praksis begrunnes og legitimeres ut fra tolkning av Bibelen. Informantene var i stor grad enige, med små individuelle forskjeller. Hva gjelder hviledagen som bud opplever jeg at informantene er mer opptatt av prinsippet enn én bestemt dag. Du kan anvende prinsippet på den dagen som passer best for deg, og da holder du fortsatt budet og hviledagen hellig. De norske informantene, dersom de har anledning, praktiserer i hovedsak hviledagen søndag, og de engelske informantene praktiserer hviledagen primært lørdag.

Informantene er opptatt av å bruke tid med Gud. Dette skal spesielt prioriteres på hviledagen. Dette kan blant annet også gjøres samtidig som man trener. I forhold til arbeid er det for majoriteten legitimt å gjøre ”småplukk”, men hovedrengjøring eller hovedoppgaver i hjemmet

eller av andre praktiske gjøremål skal ikke legges til hviledagen. Noen regner helligdagene likt som hviledagen, og et lite mindretall ser på helligdager som en vanlig fridag.

I det politiske domenet var det markert forskjell mellom de norske informantene og de engelske informantene. De norske informantene ønsket å bevare en konservativ løsning. Og de engelske informantene var for en liberal løsning. Dette gjenspeiler lovgivningen i de aktuelle landene per i dag. Et tema som gikk igjen hos informantene var opplevelsen av et økende tidspress, og en hektisk hverdag som argumenterer for at mennesket må stoppe opp og prioriter og å få nok hvile.

5. DISKUSJON

I denne delen av oppgaven skal jeg diskutere og drøfte innsamlet data. Jeg vil bruke noe av de samme kapitteloverskriftene fra presentasjon av data kapittelet. I første delkapittel skal jeg drøfte for ”Du skal holde hviledagen hellig... den dagen det passer for deg”. Informantene virker å forhandle om hviledagen. I andre delkapittel skal jeg drøfte praktisering av søndagene. I tredje delkapittel diskuterer jeg for syn på helligdager. I hovedsak har helligdager et spesifikt budskap, men i praksis ikke ulik, utover tradisjonenes rolle. I fjerde delkapittel diskuterer jeg primærsosialiseringen som hovedargumentet for religiøs sosialisering. I femte delkapittel diskuterer jeg trening og hviledagen. I sjette delkapittel diskuterer jeg det politiske aspektet, og sammenligner Norge versus England, og at den søndagsåpne debatten kan være kulturelt betinget. Til slutt diskuterer jeg samfunnets utvikling og tidspresset informantene opplever som et påskudd til at søndagen må reguleres gjennom statlig lovgivning.

5.1. Du skal holde hviledagen hellig... den dagen det passer for deg

Alle informantene mener de har en konservativ forståelse av Bibelen. Det finnes flere fortolkninger i verdikonservative miljøer, også i forhold til hviledagen, uten at disse nødvendigvis trenger å være motstridende. Det informantene synes å være enige om er at mennesket trenger en hviledag.

Informantene er opptatt av en ukesrytme. Rytmen i årssyklusen. Dag og natt, vinter og vår, sommer og høst. I Bibelen finner man ukesrytmen, hvor Gud arbeider på seks dager og hviler på den sjuende. Rytme kan settes opp mot balanse. Rytme forstås da som et fast prinsipp, et

jevnt tempo med veksel mellom arbeid og hvile. Hvor balanse er, for å ta et eksempel, intense perioder med jobbing som avløses av ferieuker med hviling. Rytmen informantene er opptatt av kan argumenteres ut fra bibelsk belegg, og det er naturlig å tenke det er derfor de argumenterer for en alternativ fortolkning hvor de trenger en hviledag.

Informantene er opptatt av å overholde hviledagen. Men, hviledagen som prinsipp, går foran å hvile en bestemt dag. Mange av informantene snakker om en hverdag med en timeplan, som fører til at søndagene ikke kan praktiseres til avkobling. Til sammenligning med informantenes religiøse foreldre, som konsekvent holdt søndagen som hviledag, har det hos mine informanter blitt inngått et kompromiss. Hviledagen er blitt gjenstand for forhandling. Informantene ønsker å overholde hviledagen, men ikke for enhver pris. Derfor ”lager” de seg en hviledag andre dager for å få den ønskede rytmen. Til grunn for forhandlingene ligger Bibelen. Bibelen styrer forståelsen av egen praksis. Hviledagen som prinsipp overgår en bestemt telling av dagene våre. Det å ha en hviledag, og rytmen, er viktigere enn hvilken dag i uken hviledagen faller på. For de norske informantene falt det likevel mest naturlig å ta hviledagen søndag.

5.2. Praktisering av søndager

Av mine informanter var alle bortsett fra én aktive kirkegjengere. Pål Repstad refererer til at bibelsynet blir mer konservativt jo oftere man en deltar i organisert religiøst liv (Repstad 2000: 37 f.). Jeg tolker dette dit hen at man ikke blir mer konservativ av å gå mer i kirken, men man er mer aktiv i menighetsliv dersom man er konservativ teologisk. Det å gå i kirken var en av måtene informantene ville bruke tid med Gud, og å ha et kristent fellesskap. Det å bruke tid på sin egen relasjon med Gud ser ut til å være det som konstituerer hviledagen. Samtlige informanter mener man skal bruke tid på relasjonen med Gud alle dager i uken, men især på hviledagen. Dermed kan det sies at det finnes et styrende prinsipp for overholdelsen av hviledagen.

At informantene skal bruke tid på sin personlige relasjon med Gud virker å være et skal, mer enn et bør. En av informantene argumenterte for at man brukte tid med Gud, ”fordi vi vil, ikke fordi vi må”. Ut fra praksis er det argumenter som taler for at å bruke tid med Gud er forstått pliktetisk. At en av konsekvensene for å kunne kalle seg en konservativ kristen blir å prioritere å bruke tid på relasjonen med Gud.

I tillegg til å bruke tid med Gud er informantene opptatt av at hviledagen skal være avkobling. Interessen eller behovet for avkoblingen var ikke nødvendigvis lik blant informantene. Eksempelvis noen trener hardt, mens andre trener roligere. (Forholdet mellom trening og søndagen kommer jeg tilbake til i delkapittel 5.5.). Majoriteten av informanter synes også det var legitimt å gjøre noe form for husarbeid så lenge det var behov. Utover dette synes det å være lite regler hva gjelder overholdelse av hviledagen, så lenge dagen ble markert som annerledes i forhold til de andre dagene i uken.

I sum ser det ut til å være en mykere forståelse av hviledagsbudet, til sammenligning med generasjon X, uten at budet er opphevet. Informantene ”multi-tasker” på søndagen, selv om de formelt tar seg tid til en hviledag. Informantenes aldersgruppe har vokst i en tid med sekularisering, i den forstand at religion praktiseres av færre mennesker, men samtidig er det ingen data fra intervjuene mine som tilsier at informantene er blitt sekulære. En konsekvens av sekulariseringen er at troen er blitt privatisert og individualisert. Det kan være årsaken til at mine informanter definerer sitt forhold til hviledagen annerledes. I lys av mine kilder kan det virke som det har skjedd en individuell sekularisering, hvor informantene ikke bestemmer sitt eget forhold til kristendommen ut fra religiøse autoriteter, om hva som er legitimt å gjøre på en søndag, men bestemmer tolkningen selv. I sin utforming av holdning og praksis er de individuelle. I delkapittel 5.4., vil jeg peke på foreldrene som inspiratorer for å holde en dag i uken annerledes, selv om det er presist å si at i dag praktiserer informantene søndagen ulikt enn foreldrene sine. En konsekvens av forandringen kan være fordi tidsklemmen, og tidspresset er så stort at informantene må prioritere hva som er viktig. Informantene er barn av høyt tempo, oppvokst i et samfunn hvor alt skal være rasjonelt og gå fort. Dermed oppleves det ikke som å bryte hviledagen ved å gjøre litt husarbeid.

5.3. Helligdager

Rundt kirkelige ritualer og helligdager knyttet til juletider eller spesielle anledninger som dåp og begravelse merker Den norske kirke en oppgang i kirkebesøk, sammenlignet med øvrige søndager (Botvar 2010: 17). Når forskere skal definere hvem som er religiøst aktive holder de kirkebesøk ved dåp, konfirmasjon, kirkebryllup og begravelse utenfor (Botvar 2010: 17). Helligdagene og kirkelige ritualer til forskjell fra hviledagen kan i storsamfunnet ses på som *folkereligiositet*. I denne forstand brukes begrepet om kollektivt nedarvede forestillinger i befolkningen, som kan spores langt tilbake (Repstad 2000: 30). At Norge bygger på kristne og

humanistiske verdier fører til at mange sosiologer samfunnet vårt er et resultat av sosialisert religion (Davie 2009: 42-43). Religionsutøvelse er vevd inn i og uttrykt gjennom kulturtradisjoner (NOU 2007: 6).

En av informantene refererte til julaften som en tradisjon, og som følge av dette var det riter og konkrete ting man gjør på grunn av kulturarven. De fleste av informantene refererte til helligdager som vanlige dager, men at budskapet var annerledes. Langfredag, som på mange måter kan argumenteres for å være den helligste dagen i året for kirken, hadde ingen spesiell funksjon for informantene, utover at påsken hadde et spesifikt budskap. Helligdagene er for informantene i praktisering felles med den øvrige norske befolkningen.

At kristne høytider og tradisjoner har så sterk status i den norske befolkningen henger sammen med Den norske kirkes hegemoni i Norge, ikke bare med tette bånd til statsmakt og politisk styring, men som bærer av en felles kulturarv, nasjonal identitet og viktige fellesskapsverdier (Schmidt 2010: 42). I praksis kan det da peke på at søndagene har for informantene et bibelsk prinsipp som de forsøker å etterleve, men helligdagene er en del av den folkekirkelige tradisjon som de også er en del av. I forhold til de offisielle fridagene tenker informantene kollektivt, som kan sies å stå i et spenningsforhold til deres individuelle formuleringer rundt hviledagsbudet.

5.4. Vi blir som foreldrene våre?

Den religiøse påvirkningen ser i stor grad ut til å være styrt hjemmefra. Primærsosialiseringen er hovedargumentet til hvorfor mine informanter er religiøse. De fleste informanter har fått kristendommen inn med ”morsmelka”. Samtidig viser også materialet at det ikke er avgjørende for alle. Sekundærsosialiseringen er også avgjørende. Av de som ikke var vokst opp i et religiøst hjem, var verken foreldre eller besteforeldre aktive i menighet. Hovedårsaken til at de selv ble kristne i senere alder var på grunn av venners religiøse engasjement.

At samtlige av de som var vokst opp i en ikke-religiøs familie, først ble kristne etter de ble eksponert for kristne erfaringer gjennom venner, kan bekrefte Goldmans teori, samt Evenshaug og Hallens teori om at religiøsitet må bli oppdaget for å kunne tilegnes (Evenshaug og Hallen 1982: 37). Mennesket har forutsetninger for religion, men man må møte religiøsiteten slik den fungerer i dets sosiale og kulturelle miljø for å gjøre den til sin.

Religiøsitet er noe som må oppdages for å tilegnes. Ut fra informantenes fortellinger var det en tydelig sammenheng med foreldrenes religiøse overbevisning og barnas. Samtidig blir man ikke oppdratt i et vakuum uten noen annen form for påvirkning, men innenfor en større kulturell og sosial sammenheng. Venner, øvrig familie, lærere og media vil være med å påvirke valg og retning.

De fleste av informantene mine ble innrullet i kristent barne- og ungdomsarbeid. De er fortsatt kristne i dag, og begrunner deres religiøse engasjement med oppdragelsen. Jeg begrunnet i delkapittel 5.2. om at forståelsen av hviledagsbudet er endret fordi religiøse autoriteter har mistet makt og innflytelse over hvordan den oppvoksende generasjonen definerer sitt eget forhold til religion. Dette kan beskrives som en individualisering. Praksisen, om å holde en dag i uken annerledes fra de andre, kan i høyest grad sies å ha blitt fått hjemmefra. Men tenkningen og begrunnelsen av den defineres ut fra egen forståelse. Det er presist å si at informantene i stor grad har bibelkunnskap, og aktivt begrunner egen praksis ut fra deres forståelse av Bibelen.

Av informantenes foreldre synes det at man skiller mellom tre ulike typer arbeid: Frivillig arbeid, husarbeid og betalt arbeid. På søndagen gjøres ikke noe form for arbeid uavhengig av form, med mindre man har obligatorisk betalt arbeid, eksempelvis turnus i oljesektoren. En informant beskriver foreldrene som generøse til å hjelpe ved oppussing av leilighet med unntak av søndag. ”Da var det lite hjelp å få.” Presset har gjort informantene mine til barn av høyt tempo, hvor alt skal rasjonaliseres. Dette i lys av mindre autoritære, kristne ledere, gjør at søndagen blir forhandlet om. Det er grunn til å anta at informantenes foreldre igjen var påvirket av deres foreldre, babyboomerne. Babyboomerne og oppdragelsen av generasjon X har nok sterkere bånd til pietismen, mens generasjon Y har påvirkning fra postmodernismen hvor sannheten er relativ og religiøse autoriteter har mindre makt. Attpåtil lever man i et samfunn hvor ”langsom tid” er en mangelvare (Bangstad 2018: 16). Dermed har informantene holdninger til hviledagen som er annerledes enn foreldregenerasjonen sin. Tidspresset som faktor for utviklingen av synet på søndagen kommer jeg tilbake til i delkapittel 5.7.

5.5. Trening og hviledagen

Det var varierende hvor fysisk aktive informantene var. Majoriteten mente likevel det ikke var forskjell om man trente på hverdager eller søndager. Hovedtrekkene viser at trening ikke forstås som synd å drive med på en søndag. For krigsgenerasjonen skulle idrett være en

hobby, som ikke ble satset hardt på. 1970- generasjonen kunne få frikort av familien til å drive idrett, men det fantes fortsatt motstand. For 1990- generasjonen har det vært uten mislyd å drive idrett (Justvik 2012: 276). Det var ingen av informantene som drev konkurranseidrett. Dette kan være tilfeldig. En alternativ forklaring kan være å se på om det er færre konservative kristne i toppidrettsverden, enn blant andre livssyn og religioner. Dette spørsmålet skal jeg ikke ta standpunkt til her, men det er trygt å si at de ikke må velge mellom å være en kristen og å drive med konkurranseidrett, eller i denne sammenheng med å trene søndager (Markset 2006: 141).

Søndag var gjerne den dagen informantene hadde tid til å prioritere trening. Flere av informantene henviste til at de ”tenkte på Gud” når de trente, dersom de trente på søndag. Av de to som trente nesten hver dag, var søndagens trening mer lystbetont trim enn hardkjør. Det å trene roligere søndag kan tolkes som et utslag av hvordan søndagen blir forhandlet. De har valgt å respektere søndagen som hviledag, selv om de likevel ikke oppfattet det som synd å trene. Det å skulle bruke tid med Gud mens man trener kan ses i lys av det som informantene opplever som viktigst å gjøre på hviledagen. Hviledagen er til for å bruke *ekstra* tid med Gud. Man kan stille seg spørsmålet om ikke det er godt nok å hvile i form av å koble av? Er det ikke hvilen som er bibelsk begrunnet? Og hvordan skal man klare å tenke på Gud mens man trener? Multitasking, det å skulle gjøre to ting på en gang, sier noe om tempoet informantene lever med. Det ser ut til at det er et krav til å skulle oppføre seg som en maskin. Hvordan blir man mest mulig effektive? Hvordan kan man utnytte tiden til det maksimale? Søndagen og hviledagen er da i forståelsen til informantene en motpol til den ellers travle hverdagen. Samtidig synes ikke informantene helt å fri seg fra tanken om å leve i et høyt tempo også på søndagen.

Trening kan ses på som velvære. Å ta seg tid til å pleie seg selv. I ytterste konsekvens kan man jo også si trening, ifølge informantene, er bibelsk. Bibelsk i den forstand at hviledagen er til for mennesket, og å trene er å pleie seg selv. Trening kan være en arena hvor en kan tømme hodet, være i sin egen verden, og et sted hvor en glemmer problemer og bekymringer, fordi en klarer å være ”av”, ”av” fra en ellers hektisk hverdag. Informantene refererte til trening som ”et fristed”. Felles for informantene, uavhengig om man i hovedsak trente søndag, eller om man trente roligere søndag, var at man markerte en forskjell på treningen enn ellers i uken. Mer enn bare symbolsk, kan dette være med på å skape skille mellom øvrige dager og hviledagen.

5.6. Politikk: Norge versus England

De norske informantene og de engelske informantene var uenige i debatten om søndagsåpne butikker. Referansepunktet mellom informantene er forskjellig. Selv om den kristne kulturarven blir stadig mer sekularisert også i Norge, har likevel kristendommen høyere status i Norge enn England (Henriksen og Schmidt 2010: 81, Tabell under delkapittel 2.2.5.). Totalt sett kan det oppfattes som om England har kommet lenger enn Norge i sekulariseringsprosessen, noe som også kan være årsaken til lovgivningen vedrørende søndagsåpne butikker. Informantenes tanker og meninger rundt søndagsåpent er begrunnet kulturelt mer enn religiøst. Informantene både i England og Norge tolker i all hovedsak Bibelen likt. Hva gjelder søndagsåpent bygger man argumentasjonen på en kulturell referanseramme, det en kjenner til og er vant med. I England tar man utgangspunkt i at butikkene stort sett er åpne, og dette er rettferdig for alle, uavhengig om man er kristne eller ikke. I Norge styres man ut fra argumentasjonen om en annerledes dag, og ønsket om en koordinert fritid på kollektivt nivå, som sørger for at mennesket får en felles rytme mellom arbeid og hvile.

Jeg har tidligere redegjort for at informantene i sum har vært gjennom en individuell sekularisering sammenlignet med en generasjon tilbake. Jan- Olav Henriksen, professor i teologi, og Ulla Schmidt, professor i etikk, henviser til at moralsk innsikt og moralstandpunkter i dag bæres i mindre grad av religiøse tradisjoner og institusjoner og i stigende grad av enkeltmenneskets egen selvstendige vurdering og overbevisning. En slik endring tolkes gjerne som et resultat av sekulariseringstendenser (Henriksen og Schmidt 2010: 133). Samtidig i et samfunn henviser samme forskere til at religiøse jevnt over har mer restriktive synspunkter i verdispørsmål, som for eksempel homofili, abort og aktiv dødshjelp. (Henriksen og Schmidt 2010: 135).

I syn på helligdagslovgivningen er det naturlig at de norske informantene begrunner eget syn både på grunn av den kristne kulturarven, hva de er vokst opp med, men også ut fra en universell tanke om at kristendommen og Bibelen vet hva som er best for alle mennesker, uavhengig av om ”de andre” praktiserer samme tro som informantene. (Den universelle og partikulære kommer jeg tilbake i neste delkapittel 5.7.)

Alle informantene mente det viktigste i politikken var verdier. Og hva gjelder de engelske informantene og verdipolitikken: Gjelder det kun sabbatsbudet, ”pur symbolpolitikk”, for å bruke Andreas Masvie (2017) sitt begrep, eller stiller de engelske informantene seg likt til

legalisering av et samfunn hva gjelder eksempelvis abort og aktiv dødshjelp? Informantene var imot aktiv dødshjelp og abort. Dermed er det naturlig å hevde at alle informantene styres av at Bibelen skal ligge til grunn for utformingen av samfunnet selv om innbyggernes forhold til Bibelen er ulikt. Dette støtter argumentet om at holdningene til helligdagslovgivningen er kulturelt betinget.

5.7. ”Alt går så fort i våre dager, ikke bare tiden”

For de norske informantene var det viktig med en offentlig hviledag. Samtidig ser vi en tendens til at hviledagen er under forhandling (delkapittel 5.1). Her er det inkonsistens i argumentasjonen. På den ene siden synes informantene det er prinsippet om hviledagen som er viktig. Det å ta seg tid til hvile uavhengig av hvilken dag det er. Men på den andre siden så argumenterer likevel de norske informantene for å ha en felles hviledag. Flere av informantene synes Brustad- bua var å tøye grensene, og de som synes Brustad- bua var innafor, var imot en ytterligere liberalisering. Informantene snakket også om at dersom grensene tøyes, så vil samfunnet gå mer i en retning av at alt skal gå så fort. De norske informantene var derfor opptatt av at den offentlige forvaltningen skulle ta ansvar for rytmen. Jeg fortolker dit hen at den letteste måten å få bukt med tidspresset, er om det gjøres gjennom lovverket.

En av informantene peker på at dersom vi ikke setter foten ned vil trenden bli masse utslitte folk. En annen peker på at å ha en stressende hverdag er en kulturell greie skrus mer og mer til. En tredje peker på at kroppen går i høygir, vi må få lov til å slappe av litt. Det er snakk om et ønske om en rytme mellom arbeid og hvile. Også de engelske informantene støttet en ukers-rytme som både inneholdt arbeid og hvile. Men var uenige i at staten skulle legge føringer i henhold til rytmen (delkapittel 5.6).

Som jeg var inne på i delkapittel 5.6 var de engelske informantene preget av en individuell tilnærming til lovgivningen vedrørende hviledagsbudet, og de norske informantene til en tanke om at hviledagen er universell, alle trenger en hviledag, og dermed er det rimelig staten tar ansvar for å innføre dette i politikkenes sfære.

I 2008 var det 81 % av Norges befolkning som var negative til at religiøse ledere skulle påvirke offentlige beslutninger (Henriksen og Schmidt 2010: 83). At Norge fortsatt skal ha bibelsk lov om hvile (Gooding 2015) i lovgivningen er på mange måter også et paradoks. Jeg

var så vidt innom et økende tidspress i samfunnet, i et forsøk på å begrunne hvorfor informantene til forskjell fra deres foreldre tillater å gjøre småjobber på søndager. Tidspresset blir også av de norske informantene brukt som argument til å være imot forslaget om søndagshandel. Det er likevel flere grunner til å tro at det er den bibelske tanken om hvile som oppmuntrer de norske informantene til å være imot Brustad-bua. Hvorfor argumenterer de med referanse til samfunnsdebatten og ikke til Bibelen?

Ulike religioner og livssyn eksisterer side om side i samfunnet. Flere av dem, inkludert den kristne tro hevder å forkynne sannheten. Kristne liker å sitere Jesus: ”Jeg er veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Faderen uten ved meg.” (Joh 14: 6). Muslimer på sin side siterer trosbekjennelsen og sier: ”Det finnes ingen Gud unntatt Allah og Muhammed er hans sendebud” (Aronsen og Bomann-Larsen 2008: 198). Jøder holder fast på at ”Herren er én” og venter på Messias (Aronsen og Bomann-Larsen 2008: 89). De siste årene har derimot postmodernismen påvirket samfunnet i en slik grad at mange har endret sitt syn på sannhet: ”Det finnes ingen absolutt sannhet”, hevdes det. ”Alt er relativt, det som er sant for deg trenger ikke være sant for meg” (Possamai 2009: 79).

At troen blir relativ gjør den individualisert. For både de norske og de engelske informantene handlet mye av innsamlet datamaterialet ut fra individuelle prinsipper og tanker om deres egen tro og egen forståelse om Gud og Bibelen. At Norge allerede har en helligdagslovgivning uten søndagshandel kan gjøre det lettere å argumentere for fortsettelsen av en slik ordning, enn å i England skulle gå imot samfunnet for øvrig.

I befolkningen i Norge i dag er det to ulike holdninger til Helligdagsfredloven. På den ene siden argumenteres det for at bibelske prinsipper ikke skal være dominerende i et sekulært samfunn. Og på den andre siden mener tilhengerne at koordinert fritid på et kollektivt nivå, og en ”annerledesdag” regnes av større verdi, enn at den tilmålte fritiden brukes slik han eller hun ønsker. Man kan på mange måter si at å holde søndagen som en annerledes dag i Norge begynte som et bibelsk prinsipp. Men det har i dag utviklet seg til å bli en del av tradisjon og kultur, og man kan derfor argumentere for å beholde søndagen som annerledes dag, uten å måtte begrunne det religiøst.

6. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Kort oppsummert var målet å finne ut hva unge, teologisk konservative kristne gjør på hviledagen, hva de sier de gjør, og hvordan de tolker Bibelens budskap om hviledagen. Er det samsvar? Eller viser informantene inkonsistens? Oppsummert fra diskusjon kapitlet har jeg redegjort for følgende svar:

Informantene forhandler om hviledagen. Selv om hviledagen er et prinsipp som praktiseres, er det ikke uten videre gitt at denne skal være den samme dagen hver uke. Informantene ønsker seg en fast rytme, og kan derfor "lage" andre hviledager. Selv om det er akseptabelt å ta hviledagen en annen dag, ser det likevel ut til å være naturlig for informantene å primært bruke søndag (for de norske) og lørdag (for de engelske), med mindre man har forpliktelser utenfor egen person.

Praksisen er hovedsakelig å markere en forskjell på hviledagen og øvrige dager. Majoriteten går i kirke/ menighet. I hovedsak gjøres ikke store gjøremål på hviledagen. Og alle prioriterer å bruke tid på egen relasjon med Gud. Hviledagen er en ressurs, skapt av Gud, som ut fra informantenes forståelse av Bibelen skal prioriteres. Det å eksempelvis trene på hviledagen oppleves ikke som å bryte den, da treningen markerer en forskjell fra øvrige dager. Trening, et avbrekk fra hverdagen, blir også forstått som aktiv hvile, et fristed, hvor man kan være "av". Hva gjelder helligdager har dagene et spesifikt budskap, men det er ikke ritualer informantene tolker de er forpliktet til å følge. Dagene er tradisjonsbærere. Her skiller ikke konservative kristne seg fra andre kristne.

Primærsosialiseringen er en viktig religiøs agent, sammen med sekundærsosialiseringen. Hviledagsbudet er for de fleste informantene innlært hjemmefra, men i møte med en timeplan som på mange måter blir påvirket av tiden vi lever i, er praksisen rundt hviledagen annerledes. Ikke bare den globaliserte verden og teknologiske utviklingen påvirker informantene, også kulturen. Dette er spesielt synlig i debatten vedrørende søndagsåpne butikker. Jeg vil påstå at informantene er preget av praksis i eget respektive land, og finner gode argumenter for lovgivningen de selv er vant med. Samtlige mener det er verdipolitiske spørsmål som er av interesse. Ifølge Bibelen er det naturlig å trekke konklusjonen at man skal *hvile*.

6.1. Bibelen, Guds ord: Du skal holde hviledagen hellig

Gud holdt den syvende dagen i skapelsen hellig (2. Mosebok 2: 2-3). Påbudet om at mennesket skulle holde hviledagen hellig kom først rundt 1400 år f.Kr, ved israelittenes uttog av Egypt. I det nye testamentet er det i Apostlenes Gjerninger (15: 28-29) redegjort for hvilke lover og regler hedningkristne skal følge etter jødiske forskrifter. Sabbatsbudet er ikke påbudt å følge.

Majoriteten av informantene så på hviledagen som innstiftet av Gud, til menneskets beste, fordi Gud så at mennesket trengte en dag å hvile på. Forholdet informantene synes å ha til Gud er at han vet hva som er for menneskets beste, og lover og regler gitt i Bibelen, er Guds ord, som kilde til veiledning og rettledning. Slik informantene tolket Bibelens budskap om hviledagen synes det å være to normer: For det første forstår informantene det slik at hviledagen skal brukes til tid med Gud. Informantene har ikke henvist til spesifikke bibelvers som argumenterer for denne påstanden. Generelt mente informantene du skulle bruke tid med Gud hver dag, men enda mer på søndagen. Å bruke tid på relasjonen med Gud virker å være et skal mer enn et bør.

For det andre viser datagrunnlaget at informantene er opptatt av rytme. Rytmen skaper informantene ved å primært holde en dag i uken annerledes, uavhengig av hvilken dag dette falt på. Hviledag som prinsipp gikk foran hvilken aktuell dag man holdt som annerledes.. Funnene viser at informantene har et bevisst forhold til hviledagen. De fleste uttrykker også et ønske om å overholde den. Samtidig er det en konflikt mellom informantenes timeplan og det å praktisere hviledagen fast hver lørdag/søndag. Dette fører til at man forhandler om hviledagen i den forstand at man beholder dagens rammer og betingelser, men hvilken dag i uken man tar den på varierer. Selv om informantenes holdninger er at hviledagen er viktig, og for menneskets beste, viser funnene at i realiteten går hviledagen på bekostning av å få tid til alt. Sann sett indikerer funnene at dagens unge har et mindre tradisjonelt og mer individualistisk forhold til hviledagen.

Hva gjelder sammenheng mellom holdning og praksis praktiserte informantene hva de selv tolket hva Bibelen sa om hviledagen. Det eneste avviket er to av informantene som mente Bibelen hadde opphevet hviledagen i Det nye testamentet, men fortsatt praktiserte en dag i uken for hvile, primært søndag. Dette trenger ikke nødvendigvis være et avvik, da begge refererte til at mennesket hadde behov for en dag å hvile på. At disse to informantene mente Bibelen hadde opphevet hviledagsbudet kan ses i lys av reglene man i Det gamle testamentet

var pålagt å følge. I dette lys er det belegg for å mene at også disse informantene tenker hviledagen er for menneskets beste, og at menneskene står fritt til å velge ”sin” dag.

6.2. Praktisering av søndager

Et stort flertall av de unge, teologisk konservative informantene mine var aktive i kirken. Det at noen ble tvunget i kirken som barn, synes ikke å ha ført til en motvilje mot å gå frivillig, snarere tvert imot: ”Det er det jo det vi gjør”. Det kan ligge noe i ordtaket ”Gammel vane er vond og vende”, og oppdragelsen og påvirkningen hjemmefra har lagt grunnlaget for å fortsette å gå i kirken. Det å besøke kirke/ forsamling forstår jeg likevel ikke bare som vane. Informantene refererte til at det å ha kristent sosialt fellesskap, og å møte ”den kristne familien”, som en av dem sier, var av prioritet. Jeg tolker det ikke slik at informantene oppfattet det som et påbud å gå i kirken/forsamlingen hver søndag, selv om de fleste valgte å gjøre det. En av de engelske informantene mente imidlertid at Bibelen snakket om at man på generell basis skulle prioritere et kristent fellesskap.

Det å bruke tid på Gud på hviledagen har jeg allerede redegjort for som en norm på hviledagen. Eksempelvis: Ville noen av informantene tenke på Gud samtidig som de trente, dersom de trente på hviledagen. Hva gjelder trening generelt på hviledagen er det legitimt, men det virker å være viktig å markere en forskjell mellom treningen man gjør hviledagen og øvrige dager. Eksempelvis de som trente hver dag/ nesten hver dag, praktiserte roligere treninger eller lystbetont trim fremfor hardkjør. Av de som prioriterte å trene hviledagen fordi det var da de hadde tid, fokuserte på at treningen var et fristed fra hverdagene ellers. Det at man gjerne bare har tid til å prioritere trening søndager er også med på å markere en forskjell fra øvrige dager. Nesten slik å forstå at å trene kan føles som en mangelvare, og når man endelig har tid er det som et ”fristed” og avkobling fra hverdagen.

Praksis i forhold til arbeid på hviledagen var i noen grad varierende. Det var to informanter som opplevde hviledagen som hellig i den forstand at det ikke skulle gjøres noe arbeid i respekt for dagen. Åtte informanter mente Gud gjennom Bibelen refererte til hviledagen som til menneskets beste, og dermed er hviledagen viktig å ta i bruk av egeninteresse, for å ikke bli utbrent av gjøremål. Samtidig blir det ikke regnet som synd å gjøre småting på hviledagen, som sette på en vaskemaskin, støvsuge fort over gulvet og lignende, for å bruke informantenes eksempler. Gjøremålene opplevdes ikke som store nok til å prege søndagen som hviledag. Ingen ville lagt storrengjøringen til hviledagen. Siste informant opplevde seg

selv som fanget av en travel hverdag, og dermed ble det tatt en hviledag i uken når det var behov. Informanten var fortsatt opptatt av rytme mellom arbeid og hvile, og mente man måtte prioritere en hviledag.

Rytmen er viktig for informantene. Samtlige praktiserer også en rytme mellom arbeid og hvile. Rytmen informantene er opptatt av mener jeg kan begrunnes ut fra Bibelen. Skaperverket har en rytme i seg, samt hviledagsbudet er hentet ut fra det informantene forstår som en gudvillet rytme mellom hvile og arbeid. I kirken har det også vært en lang tradisjon for å ha en rytme mellom arbeid og hvile. Denne rytmen har også fått betydning i lovgivningen. Man kan argumentere for det ut fra det bibelske prinsipp ut fra også ikke-religiøse argumenter. Det er slik de norske informantene argumenterer. De har en universell holdning til hviledagen. Prinsippet om søndag som hviledag skal gjelde for alle mennesker, hovedsakelig for et avbrekk fra en hektisk hverdag.

6.3. Hviledager versus helligdager

Helligdagene er knyttet til et spesielt budskap, men utover tradisjonene, hvor man for eksempel på julaften gir og mottar gaver, er det ikke ut fra Bibelen regler og normer for en spesiell praksis. Informantene mener Bibelen spesifiserer praksis knyttet til en hviledag, og ønsker derfor å praktisere søndagen med bakgrunn i Bibelen. De samme reglene gjelder ikke for helligdagene. Litt under halvparten mente helligdagene var vanlige fridager, mens litt over halvparten praktiserte helligdagene som de praktiserte søndagen. Det er naturlig å tenke at praksisen for hviledagen kom før praksisen for helligdagene. Dette fordi helligdager er knyttet til bestemte anledninger, mens hviledagen er ukentlig. Det er også belegg for å hevde at begge praksiser er knyttet til ideer og påvirkning fra foreldrene.

Helligdagene har da for informantene status av å være tradisjonsbærere mer enn begrunnet praksis forstått i egen tolkning av Bibelen. At søndagen er forstått individuelt, mens helligdagene er forstått kollektivt gjør da informantenes tenking til å være en sammenblanding av egendefinerte trosholdninger og påvirkning fra den kristne tradisjon.

6.4. Søndag: Fra generasjon X til Y

Datagrunnlaget fra mine informanter og teorien på feltet støtter påstanden om at primærsosialiseringen er viktigst arena hva gjelder religiøse holdninger og tro. Jeg tolker det

ikke dit hen at informantene opplever det som tvang å være kristen, flere legger vekt på at det er et aspekt de er glade for å ha fått med seg hjemmefra. Men å bli kristen ble et naturlig valg ut fra oppvekstmiljø.

Hva gjelder foreldrenes praktisering av hviledagsbudet skilles disse mellom hvem som er religiøse eller ikke. Av de som ikke praktiserte noen form for hviledag mener jeg det av naturlige grunner kan hevdes at disse foreldrene ikke går på høygir hele tiden, men når det måtte passe tar seg tid til hvile. Forskjellen er at hvilen ikke er bestemt ut fra andre autoriteter. Av de foreldrene som var religiøse gjorde samtlige ingen form for husarbeid eller frivillig arbeid på søndagen. En av informantene refererte til at mammaen inviterte storfamilien til middag søndager, og synes selv det kunne kategoriseres som en stor jobb, og alt annet enn hvile. Hovedfunnene indikerer likevel at foreldregenerasjonen til informantene hadde klare regler hva gjaldt å gjøre ting på søndag, og å holde søndagen som en annen dag i uka, annerledes enn de andre. Dette er noe som kan være med å begrunne påstanden om at informantene i dag har et mykere forhold til hviledagen, enn foreldrene sine. De har mykt opp reglene.

En plausibel forklaring på forskjellen mellom informantene selv og informantenes foreldre kan være tidspresset. En kvinne i 25-årsalderen, som er veldig fan av sangeren Beyonce, skrev på den sosiale plattformen Instagram: ”Alle har like mange timer i døgnet som Beyonce”. Det er en akseptert realitet at alle mennesker har like mange timer i døgnet. På dette området skiller ikke mennesker seg ut, uavhengig av kultur, alder, yrke osv. Forskjellen på hvorfor noen har det mer travelt enn andre, kommer an på egen timeplan. Småbarnsforeldre havner, som vi har sett, lettere i tidsklemma fordi det kreves omsorg av barn fra dem, samtidig som de skal fortsette, for noen, i samme jobb som før (Langedrag 2009: 10). Informantene har lært hjemme at mennesket har bruk for en hviledag. Flere av informantene refererte også til regler og normer som er lært hjemme. For dem var det en blanding av foreldrene og Bibelen som var påvirkning, og det er ikke lett å skille de to. Det er derfor et relevant spørsmål å stille hvorfor man ser en oppmyking av hviledagen, men ikke i abortsaken, homofilisaken og aktiv dødshjelp. På disse områdene er informantene konservative i sine holdninger.

En forlengelse av å se på tidspresset som en forklaring til ulikheten mellom generasjon X og Y er årsaken bak. Sosiale medier er et relativt nytt fenomen, og opererer på mange måter som et tidsluk. Sosiale medier og plattformer over internett gjør også skillet mellom arbeid og fritid mer utvisket. Nå forstår jeg det ikke slik at det kun er informantene som er med på

sosiale medier. Unge og alle generasjoner deltar i og er opptatt av sosiale medier. Forskjellen mener jeg ligger i forholdet til utviklingen av internett. Informantene har levd hele sitt voksne liv med mobil. ”Dø-tid” er egentlig ikke ”dø-tid”, for man kan sitte å holde på med mobilen og være tilkoblet verden uansett hvor man er. Jeg ønsker ikke å mene noe om sosiale medier eller tilgjengeligheten er negativt eller ikke, men påpeke at man alltid kan være ”på” og at dette påvirker timeplanen til hver enkelt.

Det er vanskeligere å være ”av” i dag enn for noen tiår tilbake. Dermed må dette velges bevisst, og det kan være vanskelig å praktisere. Informantene har lært fra ung alder å holde en dag i uken annerledes. Dette gjør de fortsatt. Men jeg opplever at det er vanskelig for dem på grunn av tidspresset. Dette forklarer imidlertid ikke hele sannheten.

Et siste aspekt på forskjellen mellom generasjonene er den individuelle sekulariseringen som har ført til at tidligere kristne autoriteter har mistet makt, og generasjon Y definerer på noen områder hvordan Bibelen skal leses. Individuelle forståelser er bestemmende for hvordan informantene praktiserer hviledagen i dag.

6.5. Politikk

Det var to ulike ståsteder vedrørende søndagsåpne butikker, og meningene var kulturbetinget. Jeg vil påstå at forskjellene ligger i hva man praktiserer i eget land. Norge holder seg konservativt med tanke på helligdagslovgivningen, informantene opplever at ordningen fungerer, og ønsker å fortsette den slik som nå. De engelske informantene har en liberal form for helligdagslovgivning, og begrunner dette med rettferdighet for alle, uavhengig av religiøs overbevisning. Hovedargumentet blant de norske informantene for å ha en formynderstat i praktiseringen av søndagsåpent, begrunnes kulturelt, og ikke religiøst. Min påstand er at det norske samfunnet bygger på bibelske prinsipper, som igjen gjør argumentasjonen bibelsk. Helligdagslovgivningen bygger på kristen etikk. Påstanden er at kulturen vil dras mer i retning av å være hektisk dersom man ikke har disse lovene. De engelske informantene synes ikke å sitte med samme inntrykk.

Det kan stilles spørsmålstegn vedrørende de norske informantenes oppfatning hva gjelder et ønske om å ha i hovedsak fri søndag av norsk lov, når ikke nødvendigvis alle bruker selve søndagen til hviledagen. Generelt synes det å være et klart flertall i den Norges befolkning om at søndagen skal være en ”annerledesdag”. Ikke bare blant kristne, men flere andre sektorer

og frivillige organisasjoner ønsker det også slik (Bangstad 2018: 8,11,14). Fra et nøytralt perspektiv, om man ønsker en dag i uken til hvile, er det naturlig å anta at ikke nødvendigvis søndagen i seg selv er en bedre hviledag enn andre dager i uken. Dermed synes de engelske informantene å ha mer belegg for sin påstand om at man ikke trenger statlig lovgivning til å fortelle deg når du skal ha fri. Samtidig er et argument for å ha felles hviledag at man har fritid til samme tid. Loven i Norge kan sies å bygge på Bibelsk kilde, men har blitt en del av den norske kultur.

De norske informantene er opptatt av kulturen, at vi får mer utslitte folk og at dette er en trend som må stoppes. Informantene begrunner egen tenkning og handling om hviledagen individuelt, men mener prinsippet om hviledagen er universelt. Å ha en ”annerledesdag” i uken er ikke en praksis som skal følges fordi man er kristen, men fordi man er et menneske.

6.6. Avslutningsvis

I starten av dette prosjektet hadde jeg som utgangspunkt å intervju informantene fra generasjon X og babyboomerne, i tillegg til informantene fra generasjon Y. Jeg hadde lyst til å se på mulige generasjonsforskjeller, og å forhøre meg om tenkning og holdning utover en spesifikk generasjon. Dette for å forske på endringer, og mulige årsaker til endringene. I omfanget på denne oppgaven lot det seg ikke gjøre å utvide gruppen av informanter. Dette er et interessant tema for nye masterstudenter som vil se religion i endring over generasjonsforskjeller.

7. LITTERATURLISTE

Arbeidsmiljøloven. Lov av 1. januar 2006 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.

Lastet ned fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62>

Aronsen, Camilla Fines, Bomann-Larsen, Lene og Notaker, Henry. (2008). *Eksistens. Religion, etikk, livssyn, filosofi*. Gyldendal: Oslo.

Balsnes, Anne Haugland. (2009) *Koret Belcano – en gullgruve av empiri i min hule hånd? I* Johnsen, Hans Chr Gahrman, Halvorsen, Anne og Repstad, Pål. *Å forske blant sine egne*. Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Bangstad, Sindre. (2009). *Sekularismens ansikter*. Universitetsforlaget. Oslo.

Bangstad, Sindre. (2018). *Søndag som en annerledes dag? En rapport om den norske debatten om søndagsåpne butikker og erfaringer fra andre land*. KIFO rapport 18:1. Oslo.

Lastet ned 28.03.18 fra:

http://www.kifo.no/wp-content/uploads/2018/02/176626_KIFO_1_18_korr2.pdf

Bergestuen, Bjørn Inge. (2017, 13. juni). *Fremskrittspartiets handlingsprogram 2017 – 2021*.

Lastet ned 24. oktober 2017 fra:

<https://files.acrobat.com/a/preview/93dcbade-fe5c-4383-a17b-37ce7aad79fd>

Brierley, Peter (Brierley Consultancy). (2016). *Introduction: UK Christianity 2005-2015*.

Faith Survey Brierley Consultancy. Lastet ned 23.02.2018 fra:

<https://faithsurvey.co.uk/download/csintro.pdf>

Botvar, Pål Ketil. (2010) *Endringer i Nordmenns religiøse liv*. I Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla (red). *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget. Oslo.

Botvar, Pål Ketil og Trysnes, Irene. (2017) *"Jeg kaller det Stine-tro"*. *Unge mennesker, individualisering og nyreligiøsitet*. I Høeg, Ida Marie (red). *Religion og ungdom*. Oslo: Universitetsforlaget.

Burnton, Simon. (2012, 4. januar). *50 stunning Olympic moments: No8 Eric Liddell's 400 metres win, 1924*. I The Guardian. Lastet ned 17. oktober 2017 fra:

<https://www.theguardian.com/sport/2012/jan/04/50-stunning-olympic-moments-eric-liddell>

Christoffersen, Svein Aage. (1996). *Tegn og fortolkning. Teologiske perspektiver på etikk, natur og historie*. Ad Notam Gyldendal. Oslo.

Dahl-Øen, Sindre. (2017, 15. mars). *Vi tror på Norge. Høyres program for 2017-2021*. Lastet ned 24. oktober 2017 fra:

<https://hoyre.no/aktuelt/nyheter/2017/nytt-partiprogram-stortingsvalg-hoyre-program-stortinget-valg-2017/>

Davie, Grace. (2013). *The sociology of religion. A critical agenda*. 2nd edition. Sage. London.

Davie, Grace. (2009). *Europe: The Exceptional Case – Parameters of faith in the modern world*. Longman and Todd Lrd. London.

Diesen, Ingulf. (1994). *Norges vekkelseshistorie gjennom 1000 år*. Herman Forlag. Trondheim.

Eia, Harald og Ihle, Ole-Martin. (2010). *Født sånn eller blitt sånn? Utro kvinner, sjalu menn og hvorfor oppdragelse ikke virker*. Gyldendal: Oslo.

Ertzaas, Pål og Estensen, Monica Bring. (2015, 13. mai). *Søndagsåpent: 107 er mot - kun tre støtter Erna og Siv*. Lastet ned 19. april 2018 fra:

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Kwvle/soendagsaapent-107-er-mot-kun-tre-stoetter-erna-og-siv>

Evenshaug, Oddbjørn og Hallen, Dag. (1982). *Religiøs utvikling og sosialisering. En pedagogisk analyse av barnets forutsetninger for religion*. Pedagogisk Forskningsinstitutt: Oslo.

Friestad, Erlend. (2016, 8. september). *Adventistene glad for reservasjonsråd*. I Vårt Land. Lastet ned 18. september 2017 fra:

<http://www.vl.no/nyhet/adventistene-glad-for-reservasjonsrad-1.775857?paywall=true>

Field, D. Clive. (2017, 1. Januar). *Counting Religion in Britain, December 2016*. Lastet ned 23.02.2018 fra:

<http://www.brin.ac.uk/2017/counting-religion-in-britain-december-2016/>

Furseth, Inger og Repstad, Pål. (2003) *Innføring i religionssosiologi*. Universitetsforlaget. Oslo.

Gilbrant, Thoralf og Gilbrant, Tor Inge. (1986). *Illustrert bibelleksikon*. Bind 3 F-H, Bind 6 R-S og Bind 7 T-Å. Illustrert Bibelleksikon A.S. Oslo.

Gooding, George K. (2015, 11. august). *Søndag den hellige*. I Dagbladet. Lastet ned 28.03.18 fra:

<https://www.dagbladet.no/kultur/soslashndag-den-hellige/60176341>

Grønmo, Sigmund. (2004). *Samfunnsvitenskapelig metoder*. Fagbokforlaget. Bergen.

Gundersen, Dag. (2018, 20. februar). *Søndag*. I Store norske leksikon. Lastet ned 12. april 2018 fra:

<https://snl.no/år>

Halvorsen, Knut. (2016). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Akademisk. Oslo.

Haraldsø, Brynjar. (1997) *Kirke og misjon gjennom 2000 år*. Lunde forlag. Oslo.

Helligdagsfredloven. Lov av 1. oktober 2015 nr. 4 om helligdager og helligdagsfred. Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-02-24-12>

Henriksen, Jan- Olav og Schmidt, Ulla (2010) *Religion, etikk og moral: Nye sammenhenger?*. I Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla (red). *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget. Oslo.

Henriksen, Jan- Olav og Schmidt, Ulla (2010) *Religionens plass og betydning i offentligheten*. I Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla (red). *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget. Oslo.

Hvalvik, Reidar og Stordalen, Terje. (2011) *Den store fortellingen. Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning*. Den norske bibelselskap. Oslo.

Hvistendahl, Nora Evensmo og Haugen, Bjørn. (2017, 30. januar). *Ny liturgi for homofile par vedtatt*. Lastet ned fra:

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Wrdqd/ny-liturgi-for-homofile-par-vedtatt>

Høeg, Ida Marie. (2010). *Religion i dagens Norge: Sekularisert? Privatisert? Pluralisert?* I Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla (red). *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget. Oslo.

Høeg, Ida Marie. (2017). *Religion og ungdom*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jehovas Vitner (2018). *Jehovas vitners menighetsmøter*. Lastet ned 18. april 2018 fra:

<https://www.jw.org/no/jehovas-vitner/moter/>

Justvik, Nils Martinius. (2012). *Idrett og kristendom på Sørlandet. 1945-2000*. Portal Forlag. Kristiansand.

Kartveit, Magne. (1997) *Det gamle testamentet. Analyse av tekstar i utval*. Det Norske Samlaget. Gjøvik.

Kvamme, Ole Andreas, Steineger, Agnethe Elisabeth, Lindhardt, Eva Mila og Hauge, Arthur R. (2002). *I samme verden. Religion og etikk VK2*. Cappelen. Oslo.

Kvanvig Helge S. (1977). *Gamle ord i ny tid. Det gamle testamente og dets budskap i dag*. H. Aschehoug & co. Oslo

Langedrag, Birgitte. (2009) *"Tidsklemma" – en konsekvens av det "nye" arbeidslivet?* Universitetet i Agder: Kristiansand.

Leirvik, Oddbjørn. (2008). *Religionsdialog og sekularitet*. I Kirke og kultur nr. 5, s. 354-361.

Lohse, Bernhard. (2011). *Martin Luthers theology. Its historical and systematic development*. Minneapolis: Fortress Press.

Markset, M. (2006). *Seierskransen: En reise i idrettens og troens verden*. Kjeller: Genesis

Marsden, G.M. (1991). *Understanding fundamentalism and evangelicalism*. Michigan: Grand Rapids.

Martin, Daniel Hoffman. (1910). *Why save the Lords day?* I The Fundamentals. Chicago. Testimony Publishing Company.

Masvie, Andreas. (2017, 15. september). *Forøvrig bør Kartago ødelegges*. I *Vårt Land*. Lastet ned 15. september 2017 fra:

<http://www.verdidebatt.no/innlegg/11698128-forovrig-bor-kartago-o-delegges>

McGrath, Allister (2013). *Historical Theology: An introduction to the history of Christian thought*. Oxford: Wiley Blackwell.

McGrath, Allister (2010). *Science and religion*. Oxford: Wiley Blackwell.

Molland, Einar. (1976). *Kristenhetens kirker og trossamfunn*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag.

Moxnes, Halvor. (2015) *Historien om Det nye testamentet*. Verbum forlag. Oslo.

Muntlig spørretime. (2015, 8. april). *Dagsorden 61*. Lastet ned 1. oktober 2017 fra:

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2014-2015/s150408.pdf>

Nilsen, Arne Fredrik (red). (2007). *Tidslinjer 1. I verden og Norge. Historie vg2*. Aschehoug: Oslo.

Norris, Pippa og Inglehart Ronald. (2011). *Sacred and secular. Religion and politics worldwide*. 2nd edition. Cambridge. New York.

NOU 2007: 6. *Formål for framtida: Formål for barnehagen og opplæringen*. lastet ned 9. oktober 2017 fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2007-6/id471461/sec4>

NOU 2013: 1. *Det livssyns åpne samfunn: En helhetlig tros- og livssyns politikk*.

Lastet ned 24. oktober 2017 fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/eecd71cd8f2a4d8aabd5a7742e96b4d/no/pdfs/nou201320130001000dddpdfs.pdf>

NOU 2017: 17. *På ein søndag? Reglane om søndagshandel og konsekvensane av endringar*. Lastet ned 23.02.2018

<https://www.regjeringen.no/contentassets/179665ba9fe14ea6a6760e2efb9ab063/nn-no/pdfs/nou201720170017000dddpdfs.pdf>

NRK. (2017, 6. oktober). *Valgresultat 2017 landsoversikt*. Lastet ned 08.03.2018 fra:

<https://www.nrk.no/valg/2017/resultat/>

NSD: Norsk senter for forskningsdata. (2017) *Om NSD*. Lastet ned 27. november 2017 fra:

<http://www.nsd.uib.no/om/>

NTB. (2016, 6. april). *Trettebergstuen frykter snikinnføring av søndagshandel*. I Dagen.

Lastet ned 6. Oktober 2017 fra:

<http://www.dagen.no/Nyheter/handel/Trettebergstuen-frykter-snikinnføring-av-søndagshandel-326138>

Official Journal L. 299. 18/11/2003 P. 0009-0019. *Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 concerning certain aspects of the organisation of working time*. Lastet ned 4. Oktober fra:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-DA-DE/TXT/?uri=CELEX:32003L0088&fromTab=ALL&from=en>

Ot.prp. nr. 11 (2002-2003)). *Om lov om endringer i lov 24. Februar 1995 nr. 12 om helligdager og helligdagsfred m.v.* Lastet ned 13. oktober fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-11-2002-2003-/id171044/sec1>

Personopplysningsloven. Lov av 1. oktober 2015 nr. 8 om behandling av personopplysninger. Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31>

Possamai, Adam. (2009) *Sociology of Religion for Generations X and Y*. Equinox: London.

Repstad, Pål. (2007) *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget: Oslo.

Repstad, Pål. (2000) *Religiøst liv i det moderne Norge*. Høyskoleforlaget: Kristiansand.

Ringnes, Truls (2017, 6. november). *Gregoriansk kalender*. I Store norske leksikon. Lastet ned 12. April 2018 fra:

https://snl.no/gregoriansk_kalender

Ringnes, Truls (2009, 14. februar). *År*. I Store norske leksikon. Lastet ned 12. april 2018 fra:

<https://snl.no/år>

Salole, Lill. (2017). *Identitet og tilhørighet. Om ressurser og dilemmaer i krysskulturell oppvekst*. Gyldendal: Oslo.

Schmidt, Ulla, (2010) *Norge: Et religiøst pluralistisk samfunn?*. I Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla (red). *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget. Oslo.

Seierstad, Ivar P. (1976) *De ti bud*. Fra Prismets serie håndbøker 1901-1987. IKO forlaget. Oslo.

Stacey, Aisha. (2013, 10. november). *Friday the best day of the week*. I Islam religion. Lastet ned 4. Oktober 2017 fra:

https://www.islamreligion.com/articles/10170/friday-best-day-of-week/#_ftnref21328

Statistisk Sentralbyrå. (2017). *Den norske kirke*. Lastet ned 27. mars 2018. Fra:

https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kirke_kontra/aar

Stock, John. (1910). *The God- Man*. I The Fundamentals. Chicago. Testimony Publishing Company.

Stærk, Bjørn. (2012, 25. desember). *Den skjulte minoriteten – konservative kristne i Norge*. Lastet ned 25. april 2018 fra:

<https://www.aftenposten.no/meninger/i/L0J7x/Den-skjulte-minoriteten--konservative-kristne-i-Norge>

Sunday Trading Act 1994, section 1, 3 og 4. Lastet ned fra:

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/20/contents>

Sundvolden- Plattformen. (2013, 7. oktober). *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre og Framskrittspartiet*. Lastet ned 6. september fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/>

Svendsen, Lars Fredrik Händler. (2011, 29. Oktober). *Friedrick Schleiermacher*. I store norske leksikon. Hentet 25. april 2018 fra:

https://snl.no/Friedrich_Schleiermacher

Sæther, Jan- Petter. (2009). *Sosial arv – utdanning, yrke og materielle kår*. Statistisk Sentralbyrå: Kongsvinger.

Taule, Liv. (2014) *Norge – et sekulært samfunn?* Statistisk Sentralbyrå. Lastet ned 26.02.2018 fra:

http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-publikasjoner/_attachment/164168?_ts=144de41b4e0

Thagaard, Tove. (2013) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode.* Fagbokforlaget: Bergen.

Thorsen, Håvard Hauge. (2013) *Sekularisering og religiøs revitalisering? Teoretiske perspektiver på den norske virkelighet.* Lastet ned 20. april 2018 fra:

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/191208/Thorsen-HH-2013-Masteroppgave.pdf?sequence=1>

Trumpet. (2008, 18. november). *The EU must keep Sunday, says catholic church.* I The Trumpet. Lastet ned 14. oktober 2007 fra:

<https://www.thetrumpet.com/5676-the-eu-must-keep-sunday-says-catholic-church>

Venstres stortingsvalgprogram 2017-2021. (2017, juni). *På lag med framtida.* Lastet ned 24. oktober 2017 fra:

<https://www.venstre.no/assets/Stortingsvalgprogram-2017-web.pdf>

Vogt, Kari. (2007). *Islam.* Universitetsforlaget. Oslo.

8. VEDLEGG

8.1. Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Ida Marie Høeg
Postboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Vår dato: 01.11.2017

Vår ref: 56415 / 3 / BGH

Deres dato:

Deres ref:

Tilråding fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 05.10.2017 for prosjektet:

<i>56415</i>	<i>Du skal holde hviledagen hellig</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ida Marie Høeg</i>
<i>Student</i>	<i>Hilde Gunn Olsen</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 01.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Belinda Gloppen Helle

Kontaktperson: Belinda Gloppen Helle tlf: 55 58 28 74 / belinda.helle@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Hilde Gunn Olsen, hgo@marinemisjonen.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 56415

Formålet for undersøkelsen er hviledagen i norsk kultur og unge kristnes forhold til hviledagen. Undersøkelsen vil finne svar på holdninger ungdommene har til det kristne budet, om søndagen skiller seg fra andre dager i uken og hvordan de fyller søndagen med gjøremål og innhold..

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet, men dato for prosjektslutt (01.06.2018) og veileders kontaktinformasjon må tilføyes.

Det behandles sensitive personopplysninger om religiøs oppfatning.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Universitetet i Agder sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 01.06.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette lydopptak

8.2. Vedlegg 2: Informasjonsskriv for informantene (NO)

Skriftlig informasjonsskriv til deltakerne

Prosjekttittel

Du skal holde hviledagen hellig

Tema

Tema for undersøkelsen er hviledagen i norsk kultur og unge kristnes forhold til hviledagen. Undersøkelsen vil finne svar på holdninger ungdommene har til det kristne budet, om søndagen skiller seg fra andre dager i uken og hvordan de fyller søndagen med gjøremål og innhold.

Metode

Jeg bruker kvalitativ metode. I praksis betyr dette at forskningsmaterialet mitt er basert på intervju med deg, samt et utvalg andre personer, hvor dere alle har en noenlunde felles oppfatning av Bibelen. Dette betyr ikke at dere trenger å være enige.

Deltakelse og praktiske følger

Deltakelse i dette prosjektet er frivillig, og man kan velge å trekke seg når som helst uten å oppgi årsak. Personopplysningene som samles inn gjennom denne undersøkelsen behandles etter bestemmelser gitt i Lov om behandling av personopplysninger. Jeg er den eneste som har tilgang på opplysningene som samles inn i forbindelse med undersøkelsen. Alle intervjuene blir anonymisert. Det vil si at opplysninger som på en eller annen måte kan spores tilbake til deg vil bli utelatt. Jeg benytter digitale lydopptak under intervjuene. Disse vil bli slettet ved prosjektslutt. Antatt prosjektslutt vil være 1. Juni 2018.

Kontakt meg på:

Hilde Gunn Olsen. Tlf.: +47 47 24 10 60. Email: hgo@marinemisjonen.no

Kontakt veileder på:

Ida Marie Høeg. Tlf.: +47 38141322. Email: ida.m.hoeg@uia.no

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i studiet

Dato

Navn

8.3. Vedlegg 3: Intervjuguide (NO)

Intervjuguide

Prosjekttittel: Du skal holde hviledagen hellig

Kan du fortelle om hva du gjorde forrige søndag?

Kan du fortelle hva du gjorde søndagen for to uker siden?

Er du regelmessig aktiv?

Hvilke dager i uken trener du på?

Hva betyr søndagen for deg?

Hva gjør foreldrene dine på søndager? Hvordan er denne dagen i uka for dem?

Hva gjør besteforeldrene dine på søndager? Hvordan er denne dagen i uka for dem?

Vil du si du har fått en kristen oppdragelse, eller hvordan vil du beskrive din oppdragelse med hensyn til religion?

Hva mener du Bibelen sier om søndagen?

Hvilket syn har du på Bibelen?

Tenker du det er forskjell på søndager og øvrige helligdager?

Har verdiene dine som kristen noen innvirkning for hva du mener politisk?

Hvis du var politiker, hvordan ville du bestemt reguleringen rundt søndagen?

8.4. Vedlegg 4: Informasjonsskriv for informanter (ENG)

Title of the project: "Keep in memory the Sabbath, and let it be a holy day"

Theme

The survey theme is understanding sabbath among young Christians in the Norwegian culture. The aim of the survey is to find answers regarding the attitudes the youth have towards the christian commandment, if Sunday differs from other days during the week and what they fill their Sunday's with.

Method

I will be using a qualitative method. This means that my research method will involve interviews with you, and a selection of other people, whom all have fairly common perception of the Bible. This does not mean that you all must have the same understanding about it.

Participation and consequences

Participation in this project is voluntary, and you can decide to remove yourself from the study at any time, and without having to give a reason. All personal information that is collected in this survey will be handled according to the regulations given by "The Personal Data processing act". I, the principal researcher, am the only person that will have access to the survey information. All information collected will be anonymous, which means that any of the information gathered that would allow someone to identify you will be altered. I will use digital audi recording for the interview, which will be deleted when the project finishes. The estimated date of completion is 1st of June 2018.

Contact information:

Hilde Gunn Olsen. Phone.: +44 (0) 7480 284358. Email: hgo@marinemisjonen.no

Supervisor:

Ida Marie Høeg. Phone.: +47 38141322. Email: ida.m.hoeg@uia.no

I've received written and oral information, and are willing to participate in the study.

Date

Name

8.5. Vedlegg 3: Intervjuguide (ENG)

Interview guide

Title of the project: "Keep in memory the Sabbath, and let it be a holy day"

Could you tell me about what you did last Sunday, please?

Could you tell me about what you did Sundat two weeks ago, please?

Do you work out regularly?

What days of the week do you normally workout on?

What does Sunday mean to you?

How do your parents spend their Sunday's? What do you think Sunday means to them?

How do your grandparents spend their Sunday's? What do you think Sunday means to them?

How would you describe your upbringing regarding religion? Would you say that you were raised as a Christian?

What do you mean the Bible say about Sunday's?

What is your personal view of the Bible?

Have your values and beliefs as a Christian had any impact on how you feel politically?

If you were a politician, how would you decide regarding the regulation of Sunday's?